

HRAST
KIMIZIJE
CLOVEK
STREKOTAK
KACICA
VIRI KUNJE
ZANEMARJEN
ODZAVG
DOZAVG

Jože Čurin
Foto: Nace Bizilj

Drago Miklavc

R. K.

B. Ž. J.

Jože Čurin

Neznanke iz zgodovine Tomšičeve brigade 2

Belogardistična zaseda na Panceh

Jeseni 1942 so si belogardisti prizadevali na vse kriplje, da bi partizane pregnali iz vzhodnih predverij Ljubljane. Svoje nakane so skušali uresničiti s pomočjo razpite postojanke na Polici nad Grosupljem, ki se je zjedala globoko proti partizanskim oporiščem na Molniku, Pugledu, Kamnju in Razorih. Večjega napada proti 2. bataljonu Tomšičeve brigade in 3. bataljonu ZDO niso tvegali, pač pa so napadali kurije in manjše partizanske skupine ter zastraševali zavedne domačine po partizanskih vaseh. Najbolj se jim je posrečila zaseda na Panceh.

Poliški belogardisti so vzeli na piko krožno patruljo, ki je iz taborišča v Kamnju hodila po robu Debelega hriba v vas Dole in od tam čez Pance nazaj proti Selu. Pot te patrulje so skrbno preučili in kraj za zasedo domiselno izbrali. V noči na 3. december 1942 so se prihulili k Haletovim na Pance. Ob pol petih je šla skozi Pance partizanska bojna patrulja proti Polici in proti Ljubljani-Trebnje-Novu mestu. Pri Halletu je gorela luč, a partizani so mislili, da mati, kate-re mož je bil v internaciji, previja otroke. Belogardisti te patrulje niso hoteli napasti, ker se jim je zdela premočna. Čakali so na

manjšo, v kateri je bilo samo šest partizanov z enim puškomitraljezom.

Ob šestih je napočil njihov čas. Partizanska patrulja je prek Dol prišla na Pance z južne strani. Spustili so jo mimo, potem pa so od Haleta skozi okno udarili s francoskim »šošem« partizanom v hrbet. Rafali so kosili vzdolž kašče in hiše pri Gatincu, Pance 5, na vsega osem metrov. Smrtno so bili zadeti: puškomitraljez Milan Rupnik-Andrejček, Klemenov z Malega vrha pri Šmarju-Sap (pri partizanih sta padla še dva njegova brata), Rado Binder-Stojan iz Ljubljane in France Trtnik iz Zadvara, borci Jože Čakš-Pepi, Viktor Lovrenčič-Pipar in še eden pa so se rešili. Belogardisti so zaplenili puškomitraljez in dve puški, potem pa so hitro pobrali šila in kopita ter panično zbežali proti Polici.

Med napadom iz zasede se je posebno izkazal Jože Čakš-Pepi, ki se je edini upiral in se je belogardistom izmaknil v dramatičnih okoliščinah. Kmalu je bil imenovan za komandirja voda, žal pa je tragično preminil v nemški ofenzivi novembra 1943.

Jože Čakš-Pepi je bil že borec 1. slovenskega proletarskega udarnega bataljona Toneta Tomšiča, ki je bil ustanovljen 12.

junija 1942 v Zapotoku, pri partizanih pa je bil tudi njegov mladoletni brat Srečko, ki pa so ga Italijani med ofenzivo proti Krimu ujeli, tako da je vojno preživel v taboriščih lakote. Srečko je po vojni služboval pri ljudski milici, stanoval je v Ljubljani in v Mariboru, vendar smo za njim izgubili vsako sled. Partizana Jože in Srečko Čakš sta odrasla v barakah na Livadi ob Ižanski cesti, imela sta tudi sestro, ki je baje poročena nekje ob Savi pod Šmarno goro. Nujno potrebujemo njen naslov, da bi z njeno pomočjo lahko prišli do fotografije vodnika Jožeta Čakša-Pepija.

Podobne težave so nastale tudi pri iskanju fotografije za padlega puškomitraljezca Milana Rupnika-Andrejčka, Klemenovega. Njegove sestre niso več žive. Baje živi še mlajši brat, in sicer nekje v okolici Ribnice na Dolenjskem. Tudi njegov naslov nujno potrebujemo. Vsakogar, ki pozna Klemenove z Malega vrha pri Šmarju in družino Čakš z Livade pri Ižanski cesti, vljudno prosim, da iskana naslova sporoči na naslov: **Franci Strle, novinar, Sattnerjeva 15/E, 61000 Ljubljana**, ali po telefonu na štev. 266-682.

Franci Strle

RADIO ŠE POMNITE
– TOVARIŠI

Pod Grčevjem, 500 metrov od Starega gradu, v Zagradu nad Otočcem ob Krki na Dolenjskem je kraška jama, ki pa je zaradi tragičnega dogodka septembra 1942 postala znana kot »Beceletova jama«. O tem dogodku nemo priča spominska plošča na kraju samem: »V tej jami so bili med italijansko ofenzivo izdani in se borili: narodni heroj Vinko Paderšič-Batreja, član okrožnega odbora OF Novo mesto Vinko Kos, član podokrožja Šmarjeta Gregorčič Alojz, Sajevec Franciška, Sajevec Franc; z njimi so bili ustreljeni blizu Otočca 24. septembra 1942 Becele Meri, Kraševac Fani, Medved Franc, Kotar Alojz in Grabnar Mirko. Ploščo je vzdal KO ZB NOV Otočec«. Oddaja Še pomnite, tovariši, ki bo na sporedu v nedeljo, 24. aprila 1983, brž po poročilih ob 9. uri na I. programu Radia Ljubljana, pa bo s spominsko pripovedjo osvetlila spomin na žrtve Beceletev jame. V oddaji bodo sodelovali: Viktor Avbelj-Rudi, Ana Florjančič, Joža Škufca, Milka Eršte por. Glešič, Franc Šporar, Stanko Žura, Franc Cvetan in Ivan Eršte.

Oddajo pripravlja Stane Škrabar.

40 let bitke na Neretvi in Sutjeski

Letos mineva 40 let od velikih bitk na Neretvi in Sutjeski. V obeh slavnih, že legendarnih bitkah narodnoosvobodilne vojske se je reševala usoda naše revolucije. Osrednja slovesnost bo 4. julija na Tjentištu. Slovesnosti se bodo udeležili tudi preživeli borci, delegacije federacije, socialističnih republik in pokrajin, pripadniki jugoslovanske armade, prav tako pa tudi udeleženci pohoda »Po Titovih stezah revolucije« in 7. srečanja tabornikov Jugoslavije.

Pestro bomo obletnici obeh bitk proslavili tudi v Sloveniji, pri čemer bodo imele vse prireditve vzgojno-izobraževalni in delovni značaj. Na vseh šolah se bodo borci srečali z mladino, kjer bodo spregovorili o pomenu obeh bitk. Podobna srečanja bodo organizirali tudi na fakultetah in v delovnih kolektivih. Mladina bo organizirala tudi več pohodov in športnih tekmovanj.

Prav bi bilo, da bi ob tej priložnosti Kulturna skupnost Slovenije v sodelovanju z Izobraževalno skupnostjo Slovenije sprejela založniški program izdaje del z revolucionarno tematiko. Še posebej pa bi morali motivirati izdelavo diplomskih in seminarjskih nalog na temo revolucije in delavskega gibanja. Pripravili naj bi teden revolucionarnega filma, prav tako pa je razpisano nekaj nagradnih natečajev. Za učence osnovnih in srednjih šol bodo razpisani likovni in literarni natečaji. V vse te aktivnosti pa se bodo vključevale družbene organizacije in društva.

N. M.

Protestno pismo

Borci, zbrani na svoji redni letni konferenci krajevnih organizacij ZZB NOV in VVI Kisovec-Loke pri Zagorju ob Savi ostro protestiramo proti huliganskemu obnašanju skupine mladincev, ki so oskrunili in poškodovali spominsko obeležje narodnega heroja Slavka Slandra in poškodovali okna na osnovni šoli v Preboldu. Mislimo, da bi morali pristojni organi in družbenopolitične organizacije v takih primerih odločneje ukrepati proti kršilec. Prav zaradi premajhne odločnosti smo vse pogostejše priča razvrednotenju in omalovaževanju pridobitev naše revolucije.

Borci KO ZZB in VI Kisovec-Loke

Kvadratni meter bi lahko bil cenejši

naš komentar

O našem gradbeništvu znova veliko govorijo. Organizirali so problemske konference, simpozije in druga srečanja, na katerih so skušali dognati, kaj je narobe (če je sploh kaj) s to dejavnostjo in kako jo hitreje vključiti v sodobne gospodarske tokove.

Očitki so tile: da je naše gradbeništvo razdrobljeno, premalo industrializirano, neučinkovito in predrago. V Sloveniji je sedaj 183 projektantskih in izvajalskih gradbenih organizacij z 257 temeljnimi organizacijami združene dela. Razdrobljenost je potemtakem očitna. Problem naj bi rešili v okviru združenj, kot so GIPOSS, IMOS itn. Težava pa je v tem, da znotraj teh organizacij ni dohodkovnih odnosov, da niso uvedli delitve dela in opravili drugih nujnih nalog, ki bi vplivale na pocenitev kvadratnega metra stanovanjske površine.

Številni sicer trdijo, da so očitki gradbenim organizacijam ponavadi splošni in vse preveč površni. Taka kritika – kot zatrjujejo – gradincev prav nič ne spodbuja k povečanju produktivnosti. Nanjo so se pravzaprav že navadili in jih nič več ne vznemirja.

To pa najbrž ne bo povsem držalo. Čeprav je malo zanesljivih podatkov, pa tisti, ki so na voljo, zgovorno govorijo o dragi zidavi v Jugoslaviji. V Mariboru so izračunali, da je bilo treba za kvadratni meter stanovanja leta 1978 odriniti en in pol povprečnega mesečnega osebnega dohodka, lani pa že nekaj več kot dva. V zadnjih treh letih se je gradbena cena stanovanj v tem mestu povečala kar za 152 odstotkov. Do podobnih ugotovitev so gotovo prišli tudi v drugih krajih.

Za kvadratni meter nove stanovanjske površine je treba odšteti že po 40 in celo več tisoč dinarjev. Lahko bi rekli, da so cene v gradbeništvu vrtoglavo naraščale in da temu divjanju še vedno ni videti konca.

Tisti, ki se bolje spoznajo na razmere v gradbeništvu, menijo, da je vzroke treba iskati v stalnem naraščanju cen materialov, ki jih gradbinci vgrajujejo v nova stanovanja. Stroški materialov so se povzpeli že na 70 odstotkov v skupni ceni kvadratnega metra. Še pred leti je bil ta delež veliko manjši. Govorijo, da gradbinci na te stroške nimajo nobenega vpliva in da potemtakem niso krivi za divjanje cen. Toda, prav to ni res. Gradbene organizacije bi se morale povezati s proizvajalci materialov, prevzeti skupna tveganja, načrtovati enoten razvoj in podobno. Brez tega danes ne gre več. Če bi se tega zavedali, bi verjetno bilo marsikaj ceneje, kot je sedaj. O tem skorajda ne kaže dvomiti.

Analitiki so ugotovili, da so materiali pri nas dražji kot v svetu, čeprav ne povsod. Tukaj gotovo so rezerve, ki bi jih lahko izrabili. Izredno so se povečali izdatki za gradnjo zaklonišč v stanovanjskih blokih, ki prav tako bremenijo stanovanjsko ceno. Nove stroške so navrgli protipotresni predpisi. Čeprav so vsi za varno gradnjo, pa le prevladuje mnenje, da so prestrogi (med najstrožjimi na svetu) in da bi spričo tega kazalo preveriti, ali je vse to, kar predpisujejo, res nujno potrebno (ko gre, denimo, za količino vgrajenega betona in armature na kvadratni meter).

Zelo visoki so režijski stroški v gradbenih organizacijah.

Ti stroški – kot so ponekod izračunali – povečujejo bruto osebne dohodka za tri do štirikrat. V tujini je to povečanje znatno manjše. Pripominjajo, da med te stroške ne kaže šteti samo administrativnega kadra, ki ga je pri nas veliko več kot zunaj, marveč tudi stroške, ki so povezani s standardom in neproduktivnimi izdatki.

V režijo so vključeni, na primer, stroški za počitniške domove, za izdajanje raznih časopisov in biltenov. Režijo bremenijo jubilejne proslave, ki so ponekod prav razkošne, pogostitve poslovnih partnerjev. Sem sodi podpora raznim športnim društvom in še bi lahko naštevati. Nekateri v gradbeništvu celo zatrjujejo, da ti stroški dražijo gradbene cene bolj kot slaba organizacija dela in nizka produktivnost. Takim trditvam bi bilo verjetno težko pritegniti, čeprav po drugi strani tudi tovrstnih opozoril ne kaže zanemarjati.

Po vsem tem je očitno, da je treba vzroke za visoke cene stanovanjske zidave v Jugoslaviji iskati predvsem na teh področjih. Če so morali lani, denimo, v Mariboru za novo stanovanje nameniti povprečno kar po 120 plač, potem je to dovolj resen znak za hitro akcijo. Kvadratni meter stanovanjske površine bi lahko bil cenejši. Tega preprosto nihče ne more zanikati. Seveda pa za to niso dovolj le akcijske konference in simpoziji. Čemprej bi bilo treba odstraniti vzroke, ki so povzročili, da je naš kvadratni meter med najdražjimi na svetu. Tem vzrokom v preteklosti po vsej verjetnosti nismo namenili dovolj skrbi.

Darko Marin

Zakaj toliko
vrat?

Ko danes, po štiridesetih letih, na hodnikih bolnišnic srečujem stare znanke, ranjence iz NOB, me stisne pri srcu. Ne morem se otresti spominov na naše trpljenje, na naše rane, na katere nas še danes spominjajo bolečine.

Ne morem pozabiti 4. novembra 1943, ko sem štiri dni ležala v snegu. Spominjam se naših tovarišev in tovarišic, ki so nam z največjo možno vneto in požrtvovalnostjo stregli in nas negovali, ko smo med nemško ofenzivo ranjenci ležali med skalami pod milim nebom. Kako naj pozabim bolničarja, ki je z eno ampulo morfija, ki jo je še imel, pomagal premagovati nevzdržne bolečine trem hudo ranjenim na poti v bolnišnico na Rog. In prav zato, ker se tega še tako živi spominjam, me tako zelo boli odnos do invalidov, ki potrebujemo ortopedsko pomagala.

Ne gre niti za denar, niti za čakanje na ortopedski pripomoček, najbolj me prizadene način, kako sedaj priti do naročilnice. Vsa leta po vojni smo naročilnice dobivali na Občinskem referatu za borce in invalide, sedaj pa nas pošiljajo od splošnega zdravniškega k specialistu, ki šele na osnovi komisijske odločitve lahko izda napotnico za ortopedsko čevlje.

Sprašujem se, kdo se spet tolče po prsih, da je uspel s tem predlogom otežiti življenje nam invalidom ter uspešno povečati stroške za delo vseh ljudi, na katerih vrata moramo potrkati.

Micka Mihajlovič-Fajdiga

O varstvenem dodatku

Varstveni dodatek je denarni znesek, ki pripada užitcu pokojnine, njegova višina pa je odvisna od dopolnjene pokojninske dobe. Zaradi zagotovitve socialne varnosti imajo uživalci starostne, invalidske in družinske pokojnine, ki nimajo pravice do zagotovljene pokojnine in izpolnjujejo predpisane premoženjske pogoje, pravico do varstvenega dodatka.

Pravico do varstvenega dodatka imajo starostni, invalidski in družinski upokojenec, če njihovi dohodki, skupaj z dohodki članov gospodinjstva, ne presegajo mesečno 7.162,75 dinarjev ali letno 85.953 dinarjev na posamičnega člana gospodinjstva. Ne glede na premoženjske razmere pa se varstveni dodatek prizna upokojencu, ki mu je pokojnina odmerjena ob upoštevanju pokojninske dobe 40 let za moške in za ženske 35 let ali več, ter invalidskemu upokojencu, pri katerem je invalidnost posledica nesreče pri delu ali poklicne bolezni.

Med dohodke upokojenca in članov njegovega gospodinjstva (zakonec in otroci, ki jih preživlja) štejejo vsi dohodki iz delovnega razmerja, nadomestila zaradičasne zadržanosti z dela, dohodek iz samostojne in kmetijske dejavnosti, obdavčeni dohodek od premoženja in drugi dohodki od katerih se plačuje davek, pokojnine in dodatki k pokojnini (dodatek za borce, pokojninski dodatek in drugi) in prejemki iz invalidskega zavarovanja ter vojaška invalidnina iz tujine. Prav tako se všteva k dohodku tudi ugotovljeni dohodek iz gozda od posekanih količin lesa. Všteva se tudi prejemki iz starostnega zavarovanja kmetov, preživnine, štipendije in dodeljena socialno-varstvena pomoč ter drugi prejemki, za katere s posebnimi predpisi ni določeno, da se pri

ugotavljanju premoženjskega stanja ne upoštevajo.

Kmet zavarovanec, zavezanec za prispevek za starostno zavarovanje kmetov je socialno ogrožen, če njegovi dohodki, skupaj z dohodki članov gospodinjstva, ne presegajo letno 85.953 din na posamičnega člana gospodinjstva. Pri tem je potrebno opozoriti, da se katastrski dohodek iz kmetijstva – od negozdnih površin všteva tako, da se katastrski dohodek, ki je bil določen za leto 1978 pomnoži s 6,43. Katastrski dohodek, ki za leto 1978 ni bil na novo določen, pa se pomnoži s faktorjem 21,81.

Osnutek zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju predvideva, da se kmetom borem NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943, ki bodo do dneva uveljavitve zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju pridobili pravico do starostne pokojnine, odmeri tudi varstveni dodatek v primeru socialne ogroženosti. Varstveni dodatek znaša največ razliko med starostno pokojnino in zneskom zagotovljene pokojnine.

Potrebno bi bilo opozoriti, da so bili v razpravi izraženi predlogi, da bi pravica do varstvenega dodatka ne bila odvisna od dohodkov družinskih članov, s katerimi upokojenec živi. V tem primeru bi se varstveni dodatek iz socialnega korektiva spremenil v znesek zagotovljene pokojnine. Do tega zneska pa bi bil upravičen vsak, ki bi imel nižjo pokojnino od zneska zagotovljene pokojnine. Zato v osnutku zakona določb o varstvenem dodatku glede na navedeni predlog ni, ker se to realizira z določbo o zagotovljeni pokojnini.

Borut Rangus

Zvezne plakete ZRVS, zlate značke in republiška priznanja

V mariborskih občinah so izročili za služnim članom organizacije zvezne plakete ZRVS, zlate značke in republiška priznanja. Prejeli so jih:

v občini Maribor-Pobrežje: zvezno plaketo krajevna organizacija ZRVS Jože Lacko in Janko Štrafela, zlato značko Simo Lukač;

v občini Maribor-Pesnica: zvezno plaketo krajevna konferenca ZRVS Sladki vrh, zlato značko Tomo Kipa, republiško priznanje Franc Petrov;

v občini Maribor-Ruše: zvezno plaketo Anton Sračnik, zlato značko Stane Poglajen, republiško priznanje Franc Pačnik, Vili Breznik in Jožef Bačun;

v občini Maribor-Tabor: zvezno plaketo Jože Špindler, Stanislav Berglez, Silvo Mervič in Stanko Smolkovič, zlato značko Rudi Rogelj, Rudolf Jeretin,

Stane Koler in Franc Gjerkeš, republiška priznanja: Bogo Uran, Zlatko Kline, Anton Matosovič, Stanko Šejič, Stanko Rat, Srečko Bele, Ivan Vrbovšek, Roman Rosenfeld, Janez Švajncar;

v občini Maribor-Rotovž: zvezno plaketo Anton Gregorič-Jakec, Rupert Potisk, Miro Kolak in Franc Jakl, zlato značko Franc Čuk, Nikola Djorojevič, Milodar Vilar in Luka Obradović, republiška priznanja: Drago Čebular, Janko Fošner, Jože Dereani, Engelbert Šrajner in Konrad Gselman;

v občini Maribor-Tezno: zvezno plaketo Albin Trenta, zlato značko Ivo Skerlovnik in Anton Vrhovšek, republiška priznanja Milan Simič, Franc Pušnik, Peter Jelen in Jože Pristavnik.

Marjan Kos

Priprave na proslavo 9. korpusa

V Novi Gorici se je v torek sestal odbor za proslavo 40. letnice ustanovitve 9. korpusa s predstavniki domičinskih odborov enot in služb 9. korpusa. Pod vodstvom predsednika odbora Staneta Potočarja-Lazarja so pregledali dosedanje delo in spregovorili o nalogah, ki jih čakajo do septembra. Proslava ob 40. obletnici ustanovitve 9. korpusa bo v Novi Gorici 11. septembra 1983, dan pred osrednjo proslavo pa bodo na Trnovem odkrili obnovljen spomenik na Kobilniku. V Novi Gorici pričakujejo na proslavi okoli 60.000 bivših borcev, njihovih svojcev, mladine in prebivalcev iz vseh krajev naše domovine ter zamejstva.

Jani Alič

40-letnica ustanovitve brigad

Z istim ukazom sta bili aprila 1943 ustanovljeni 5. in 6. slovenska narodnoosvobodilna brigada, ki sta nastali iz Južno in iz Severnoprimeškega odreda. Peta brigada, Gregorčičeva, je kasneje dobila ime 17. SNOUB Simona Gregorčiča, 6. brigada pa je postala 3. SNOUB Ivana Gradnika.

Ze maja 1943, torej prav kmalu po ustanovitvi, sta imeli uspešne boje z italijanskimi vojaškimi in karabinjerskimi ter fašističnimi enotami. Gregorčičeva na Kovačičevi planini 10. maja, Gradnikova pa na Stolu pri Kobaridu 18. maja. Po celodnevni boju sta se zmagovito premaknili na ugodnejše položaje.

Štiridesetletnico ustanovitve bosta brigadi letos praznovali skupaj, in to v soboto, 23. aprila, v Vipavi. Začetek zbora borcev brigad je ob 9.30 na športnem igrišču ob Vojkovi vojašnici.

Za udeležence proslav iz Vipavske doline so primerne tele avtobusne zveze z odhodom iz Nove Gorice ob: 7.15, 7.45 in 8.15, ki vozijo skozi Šempas in Črniče, ter ob 8. uri, ki vozi skozi Bilje in Bukovico do Vipave.

Iz Vipave pa vozijo avtobusi: ob 16.15 uri peljeta večja avtobusa, od katerih gre eden skozi Šempas, drugi pa skozi Bukovico do Nove Gorice. Kasneje pa vozijo še avtobusi ob: 18.15, 19.15, 20.15 in 21.15 proti Novi Gorici.

V nedeljo, 24. aprila, dopoldne bo v Bovcu slovesnost ob odkritju prenovljene grobnice golobarskim žrtvam Gradnikove brigade.

Marca so se gradnikovci, ki živijo na obalnem območju, že zbrali na tovariškem večeru. Dne 9. aprila zvečer pa so se tudi borci Gradnikove in Gregorčičeve brigade, ki živijo v Novi Gorici in širši okolici, zbrali v hotelu Sabotin ter se povsili ob spominu na 40-letnico. Pridružili so se jim tudi borci Brško-beneškega odreda in 2. brigade VDV.

C. Z.

Kje dom je moj?

Res lepa pesmica, čeprav smo jo pozabili. No, pa se vsaj po nji ravnamo. Ljubimo svoj dom. Toda ne le ozko, starokopitno, marveč tako širokosrčno, da naša ljubezen ne pozna nobenih meja. Moj dom, naš dom torej ni le zaplankana blatna vas ali Kurji trg, preimenovan v mesto

Dediči smo slavnih, bojevitih ljudskih trum, ki so se v dobi preseljevanja narodov valile iz hladnih, meglenih severnjaških močvirij in goščav na sončni jug, kakor da so več stoletij vnaprej zavohale nedopovedljivo nepremagljiv vonj po kavi. Ni dokazano, da so že tedaj prepevali naslovno pesem ali da so se obkladali kulturno s podobnimi vzdevki: barbari, divjaki, nomadi. Šele mi smo tako srečni, da vemo, kaj so bili naši predniki, ki še niso poznali vzvišene domovinske ljubezni in ne zamejskega vonja po kavi. Bili so brezdomovinci, nomadi, mi pa smo neizmerno više, tako da smo najmanj svetovljeni in se zavedamo, kako nazadnjaška, preživela je naslovna pesem. To, da nam je ostalo nekaj nomadske krvi, ni nič sramotnega. Ponašamo se lahko z zavednostjo: ne priznamo nobenih meja! Nobenega zaplotniškega, zapečarskega rodoljubja! Kar pa zadeva polog za prehod čez mejo...

To bi nam bilo »pod častjo«, omenjati zagate tiste naše nerodne obupajoče, večno tarnajoče večine, ki čuti polog kot narodno nesrečo. To je stvar večine, nam nič mar! Če sami ne vedo, kaj pomeni globlje spoznanje besed »kje dom je moj«, jih ne bomo razsvetljevali. Morali bi vedeti, da je mnogo poklicanih, a malo izvoljenih. Za večino je meja – meja, nekaj nepremakljivo trdnega, trdnjava, ki je ne more preleteti niti muha (brez pologa). Mi pa... Samo to lahko izdamo, da nekateri med nami vedo, kje so doma. Nihče jim ne more očitati pomanjkanja rodoljubja ali domoljubja. Toda povzpeli so se nad zaostali, preživeli patriotizem. Če je bil kdo poprej doma npr. v Blatni vasi ali v našem slavnem glavnem mestu se zdaj, v teh časih ni odpovedal svoji slavni preteklosti, to se pravi svojim prednikom ali tetam, stricem in dvanajstem kolenu, namreč tistim občanom, krajanom, ki so bili včasih vaščani tam nekje blizu sedanjih strašnih meja. No, vse meje pa tudi niso tako strašne. Če si npr. občan kakšne obmejne občine, uživaš tudi občanske pravice, kar je pač lepo in prav. S pravicami so v sorodu tudi dolžnosti, namreč, da pospešuješ maloobmejni promet in gojiš kulturne stike z zamejci, z drugo besedo, da si nekakšen mednarodni most s posebnim poslanstvom. Samo znajti se moraš. Kratkotermalo, priskrbiš si listine da si obmejni občan, kar menda ni tako težko. Če te strici iz dvanajstega kolena ne priznajo za svojega izgnanega sina, pa si postaviš v obmejni občini vsaj nomadski šotor ali kočico v Krjavljemem slogu (ne da bi ti bilo treba rediti kozo). Sicer pa ti ne bo nihče branil stanovati npr. v Ljubljani, ki (še) ni v obmejni občini. Kaj nam pa morejo!

efes

Škodljive plati ukrepa o pologu

naš komentar

Vse od trenutka, ko je zvezni izvršni svet sprejel vrsto ukrepov, s katerimi naj bi zaustavili negativni tok gospodarskega razvoja, je zlasti eden izmed teh ukrepov naletel na skorajda vsesplošno obsodbo in poraja vse večje zahteve po njegovi spremembi oziroma odpravi v taki vsebini, kot se je pojavil. Gre za znani odlok o pologu, ki ga mora plačati vsak Jugoslovčan, ko namerava potovati v inozemstvo.

Četudi je zadel ta odlok v živo cele plasti prebivalstva, pa se je zvezni izvršni svet ob vseh nasprotovanjih odločil, da zdaj edine plati za povečanje številah mejnih prehodov in obmejnih prepustnicami dvanajst na leto namesto najprej dovoljenih zgolj petih prehodov. Seveda pa taka delna poprava ukrepa o pologu še zdaleč ni odpravila vseh njegovih negativnih učinkov na celotno stanje na mejah s sosedi.

Četudi je bil poglavitni vzrok za ta odlok, da bi preprečili velik odliv dinarjev in deviz za različne nakupe zlasti v Trstu, pa je polog mimo tega imel še vrsto drugih – vse prej kot koristnih posledic. Res se je občutno zaustavil odliv dinarjev čez mejo – zvezni izvršni svet sicer še do danes ni sporočil, četudi je bil dolžan, kolikšne vsote je Jugoslavija privarčevala z uvedbo pologa za prehod čez mejo. Toda povsem očitno je, četudi ni tudi v tem pogledu uradnih podatkov, da je prav tako občutno kot odliv dinarskih sredstev usahnili tudi doliv tujih deviznih sredstev, zlasti italijanskih lir pa tudi avstrijskih šilingov v našo državo. Vsi podatki zadnjih mesecev z mejnega območja namreč govore, da se je zaradi pologa izjemno občutno zmanjšalo število jugoslovanskih potnikov čez mejo sosednjih držav, toda nič manj se ni zmanjšalo tudi število potnikov iz sosednjih držav, ki so vse do izrednih ukrepov naših oblasti v velikem številu prihajali v Jugoslavijo.

Lahko bi še dodali, da ima uvedba odloka o pologu negati-

ven vpliv tudi na celotno ozračje ob mejah z našimi sosedi in da so že očitna tudi znamenja postopnega usihanja dosedanjega zanimanja za razvoj raznih oblik gospodarskega in vsega drugega sodelovanja, ki je sicer ena izmed bistvenih značilnosti odprte meje – v mislih imamo nemoten pretok idej, prebivalstva, znanstvenih, tehnoloških in kulturnih sportnih in vseh drugih izmenjav. Če je posledica pologa na meji take narave, potem to prav gotovo ne more biti niti v skladu niti v korist naše osnovne politične usmerjenosti k popolni odprtosti meji, k resničnemu uresničevanju helsinškega duha, za katerega se je Jugoslavija zavzemala s tako vnemo.

Jugoslavija je bila ves povojni čas ena izmed najbolj odločnih in doslednih zagovornic spoštovanja vseh mednarodnih sporazumov in dogovorov ter za prav tako dosledno uresničevanje sprejetih sklepov. Vendar tega ne moremo trditi v zvezi s posledicami, ki se kažejo pri pologu za prehod čez mejo. Z njim ni prizadet le duh helsinške konference in osimskih sporazumov z Italijo, pač pa gre za odkrito kršenje na primer videnskega sporazuma z Italijo, ki predvideva neomejeno število prehodov čez mejo lastnikom obmejnih prepustnic z obmejnega območja obeh držav. Ta sporazum je sam po sebi prinašal Jugoslaviji večje koristi kot Italiji prvič zato, ker ima pravico do obmejnih prepustnic dosti več italijanskih kot jugoslovanskih državljanov in ker so italijanski državljani lahko prenašali čez mejo večje vsote lir kot jugoslovanski dinarjev.

Najbolj očitna in nedopustna – bati se je, da utegne – če bo polog dolgov v veljavi – biti tudi nepopravljiva škoda, ki jo polog prinaša slovenskemu življu onstran meje, Slovincem v Italiji, v Avstriji in na Madžarskem. S tem so okrnjene – mimo drugega – tudi ustavne pravice italijanske in madžarske narodnosti v Sloveniji, kajti ustava jim zagotavlja nemotene in

neovirane stike z njihovo matično domovino. Kaj pomeni polog za Slovence v Italiji in Avstriji pa tudi na Madžarskem, je dovolj zgornja ugotovitev, ki jo je na zadnji seji komisije za manjšinska in izseljenska vprašanja povedal predsednik Slovenske kulturno gospodarske zveze Boris Race, ko je dejal, da si slovenska manjšina brez odprte meje sploh ne more zamišljati možnosti za svoj obstoj in razvoj. Nobena skrivnost ni, da obstaja med zamejskimi rojaki – ob vsem razumevanju težav, ki tačas peste Jugoslavijo – dovolj velika mera občutja zapuščenosti in malodušja. Tako stanje pa po drugi strani – tako v Italiji kot v Avstriji – krepi in spodbuja vse tiste reakcijske sile, ki so jim bili Slovenci že od nekdaj trn v peti.

Naj bodo razlogi, ki so narekovali takšno zaprtje meje zlasti kar zadeva možnosti medčloveških stikov – še tako »opravičljivi«, je več kot očitno, da polog ni mogel zatreti tihotapstva – tega se zdaj čedalje bolj lotevajo tujci na račun in v korist profesionalnih jugoslovanskih tihotapcev – je pa polog zasekal globok prepad in skoraj povsem presekal sodelovanje slovenske narodnostne skupnosti v sosednjih državah z matičnim narodom. Naj še dodamo, da je polog pretrgal mnogotere narodnostne, kulturne, družinske, sorodniške, prijateljske in tudi borčevske vezi, saj je onstran meje doberšen del slovenskega naroda in obilo nekdanih članov slovenskih brigad, s katerimi je zdaj onemogočen skoraj vsak osebni stik.

Dejansko odprte meje in krepitve sodelovanja potemtakem ne more zagotavljati polog, kakršen je v veljavi, pač pa samo taki ukrepi, ki bodo krepili in širili sodelovanja, po drugi strani pa taki, ki bodo učinkovito zatrili in za vselej onemogočili pojave tihotapstva, ki smo jim bili priče vse do lanske jeseni. Brez dvoma je veliko resnice v sodbi, da je polog, kakršen je zdaj, v bistvu samo bežanje od pravih problemov, ki so povsem notranje narave.

Drago Košmrj

S 6. seje predsedstva RO ZZB NOV Slovenije Čimprej urediti statusna vprašanja strunjanskega doma

Tudi na zadnji seji predsedstva RO ZZB NOV Slovenije so obravnavali točki, ki sta te dni na vseh dnevnih redih: pokojninski zakon in temelje ter okvire dolgoročne socialne politike. Ob novostih, ki jih ponuja delovno besedilo osnutka zakona, so menili, da so sprejemljive, zlasti pa so se ustavili pri predvidenemu obveznem pokojninskem in invalidskem zavarovanju vseh kmetov. Tu so ugotavljali, da ostaja zakon o starostnem zavarovanju kmetov še vedno v veljavi in bo tako pokrival področje zavarovanja najbolj rizične skupine ostarelih kmetov. K predlogu o možnosti prezgodnje upokojitve tudi niso imeli posebnih pripomb, menili pa so, da je treba odstotek, ki se izračunava za vsako leto prezgodnje upokojitve, določiti po tehtnem premisleku in realnih predvidevanjih.

Na področju dolgoročne socialne politike posebnih pomanjkljivosti v temeljnih okvirih ni, so menili, in le še poudarili nekatera vprašanja: osnova dobre socialne politike je delo vsakega posameznika, pa odgovornost za delo. Opozorili so, da marsičesa, kar je bilo že sprejeto in dobro začrtano, v praksi potem ne izvršujemo, zato je nujno, da že sprejete sklepe na področju socialne politike spravimo v življenje.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGA

Lesce – Borci so še vedno aktivni v krajevni samoupravi

Med največjimi krajevnimi organizacijami ZB v radovljški občini je tudi KO ZB Lesce, ki šteje 177 članov. Kljub visoki povprečni starosti, ki presega že 65 let, so lesčanski borci še vedno izredno delavni. O tem so spregovorili na letni skupščini konec marca. Največ razprav o letnem poročilu je veljalo tekočim nalogam izvršnega odbora in članov ZB na področju krajevnih samouprav, sodelovanje v SZDL in drugih organizacijah ter zlasti v pomoči pri organiziranju akcij NNPN in narodni zaščiti v okviru pripravnosti SLO.

Posebno prizadeto je tekla beseda o potrebi zbiranja podatkov za zgodovino pisje Lesce z okolico, ki so veljale za zibelko revolucionarnega gibanja in NOB na območju radovljške občine. Živih prič pa je vse manj. Samo v zadnjem letu je umrlo šest članov. Ob tem je treba reči, da imajo v Lescah zelo požrtvovalne zbiralec in raziskovalce gradiva, kot so Alojz Kos, Joža Dežman in Janez Strgovšek.

Na skupščini so opozorili tudi na potrebo, da bi vsi člani ZZB NOV (oz. vsako njihovo gospodinjstvo) morali imeti naročeno naše glasilo TV-15 Naš tovariš in da bi bilo prav, če bi tudi dopisovali vanj. Razen tega so menili, da je potrebno čimprej rešiti vprašanje kadrovanja v krajevnem komiteju za ljudsko obrambo, kjer bi morali prevzeti dolžnosti mlajši, sposobni ljudje, predvsem iz vrst rezervnih starešin.

V program za 1983. leto so si zadali nalogo, da bodo ustvarili popolnejšo evidenco odlikovanih, oziroma neodlikovanih članov, poskrbeli za letovanje in zdravljenje potrebnih in socialno šibkejših članov. Zaradi visokih stroškov so se soglasno izrekli za povišanje letne članarine od dosedanjih 30 na 50 dinarjev. Še naprej bodo sodelovali po svojih močeh v krajevni samoupravi v raznih delovnih telesih sveta KS in SZDL ter organizirali izlete po partizanskih poteh oziroma v kraje, znane iz NOB. Na skupščini so bili seznanjeni tudi z novostmi osnutka Zakona o pokojninski invalidskem zavarovanju.

Za izredno razumevanje, ki ga vseskozi kaže trgovska delovna organizacija Murka Lesce za borce, predvsem z brezplačnim dejanjem penzijskih uslug v Umagu, so soglasno izrekli zaslužen priznanje njenim samoupravnim in poslovnim organom.

JR

Ilirska Bistrica – Seja odbora skupnosti borcev 3. prekomorske udarne brigade NOV JUGOSLAVIJE

Še marca je bila v Domu JLA v Ilirski Bistrici seja odbora skupnosti borcev 3. prekomorske udarne brigade NOVJ. Seje so se udeležili delegati – predsedniki podoborov skupnosti borcev iz vseh primorskih občin, predstavniki družbenopolitičnih organizacij in skupščine občine Ilirska Bistrica, predstavniki odborov skupnosti borcev artilerijske in tankovske brigade 4. armade, predstavniki skupnosti borcev 1. prekomorske brigade iz Nove Gorice in predstavniki skupnosti političnih pregnancev na Sardiniji iz Postojne.

Sejo je vodil Albin Kuret, predsednik odbora skupnosti borcev 3. prekomorske udarne brigade. Po obširni razpravi, ki je sledila poročilu o delu v 82. letu, so se dogovorili za konkretno realizacijo programa dela (štiriletni program dela je bil sprejet na ustanovnem zboru leta 1982) za leto 1983, ki med drugim predvideva:

organizacijo in izvedbo srečanja borcev prekomorskih brigad, ki bo 15. maja 1983 ob 11. uri v Rupi (občina

Po pregledu in sprejemu zaključnega računa o poslovanju RO ZZB NOV Slovenije v lanskem letu je spet prišel na vrsto Strunjan, dom borcev in invalidov ter zaključni račun njegovega lanskega poslovanja. Menili so, da je treba zaključni račun dopolniti z bolj konkretnimi podatki in s tem v zvezi bolj z realnim načrtom za letošnje poslovanje. Že v naslednji točki dnevnega reda, kjer so prav tako obravnavali strunjanski dom, so bili enotnega mnenja, da je treba v kar najkrajšem možnem času pripraviti vso potrebno dokumentacijo za to, da bo dom dobil status delovne organizacije ter s tem tudi sprejel pravice in odgovornosti za svoje delovanje. ZZB NOV pa se bo kot ustanoviteljica tega doma invalidov in borcev NOV trudila, da bi delovni skupnosti doma pomagala prebroditi letošnje težave tako, da bo pomagala domskim delavcem pri iskanju najprimernejših rešitev za napolnitev razpoložljivih zmogljivosti.

Na omenjeni seji predsedstva RO ZZB NOV so poleg drugih tekočih nalog (na njegovo željo) razrešili dolžnosti glavnega urednika »TV 15« Draga Vresnika in sklenili, da bodo na prihodnji seji imenovali novega glavnega urednika tega borčevskega glasila.

B. Ž. J.

Iz dejavnosti odbora brigade Ljuba Šercerja Izdelava skupnih kriterijev

»Odbor 2. SNOUB Ljuba Šercerja je na svoji 12. seji med drugimi razpravljal tudi o programu dela v letu 1983. Ob tem sta bili poudarjeni vprašanja za kateri so člani odbora menili, da bi bilo zanj potrebno sprejeti enotna stališča in izdelati kriterije, ki bi jih enotno uporabljale vse brigade oziroma druge bojne enote NOV in POS.

Ob izdelavi in dopolnjevanju evidence borcev brigade se postavlja vprašanje, kdo je resnično član brigade. Borci so namreč pogosto v več enotah, v katere se tudi priključajo. Tako se močno večja števila borcev po posameznih brigadah. Tako bo tudi vnaprej, vendar so člani odbora menili, da bi bil že čas, da bi končno prišli do resničnega števila borcev. Zato predlagamo, da bi enote zastavile osnovno evidenco, v katero bodo vpisani

borci, ki se čutijo pripadniki določene enote, bodisi ker so v njej prebili najdaljši čas, ali so v njej bili boje, ki so jim bili najpomembnejši na bojni poti in podobno. Gre za vpis v evidenco matične enote, ki zanje neposredno skrbi.

Brez omejitev pa naj bi se borci vpisovali kot udeleženci v drugih enotah, v katerih so se tudi bojevali, vendar po njihovem mnenju niso »njihove matične«, ampak le prehodne. V tem primeru bi se vseh aktivnosti v teh »prehodnih enotah« udeleževali le po svoji presoji kot nekdanji udeleženci, ne pa kot pripadniki matične enote.

Ko to predlagamo, se zavedamo, da bo treba za takšno evidenco veliko naporov, da bi izdelali tudi merila... Vendar menimo, da je to delo mogoče opraviti z dobro načrtovano akcijo, pri kateri

smo tudi mi pripravljeni sodelovati.

Drugo vprašanje je postavljanje spominskih obeležij. To je učinkovita oblika prenašanja tradicij NOV. Vendar je večina sedanjih obeležij vezana na spomin padlim posameznim borcem in skupinam padlih, manj pa na zmage in uspehe enot. Člani odbora so menili, da bi bilo treba tudi glede nadaljnjega postavljanja spominskih obeležij postaviti merila (o vzrokih, načinu priprav...) Menimo, da bi bilo primerno tudi o teh vprašanjih zagotoviti usklajeno delovanje odborov enot.

Jože Jakič-Dušan

Tako so premišljali na dvajseti seji odbora Druge SNOUB Ljuba Šercerja in svoje predloge posredovali tudi RO ZZB NOV Slovenije.

Ravne – Mežica – Aktivna ZB v železarni Ravne in v rudniku Mežica

Pri občinskem odboru ZB NOV Ravne na Koroškem delujeta dva aktivna ZB v organizacijah združenega dela: prvi v železarni Ravne s 56 in drugi v rudniku Mežica s 34 člani. Pred sta imela oba aktivna kar 483 članov. Vrste borcev se redčijo, zaradi tega je tudi tolikšno zmanjšanje njihovih članov.

Oba aktivna sta že nekajkrat opravičila svoj obstoj. Njuni člani so aktivni v organih samoupravljanja in v drugih družbenopolitičnih organizacijah. Člani aktivna so ne le glavni nosilci, temveč tudi izvajalci nalog na področju SLO in DS. Pri tem zlasti skrbijo, da prenašajo svoje bojne izkušnje na mlajše sodelavce, zlasti pri utrjevanju bratstva in enakopravnosti naših narodov in narodnosti ter so tako tudi pripravljeni, da bi že v kalu zatrlu morebitno geslo, ki bi se pojavilo v delovni organizaciji, kjer so zaposleni delavci iz drugih republik.

Drago Miklavc

Domžale – V spomin padlim

Dvajsetega marca 1983 so se občani Moravske doline skupaj z mladino zbrali pri spomeniku padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja, na katerem je vklesanih 185 imen.

Spomin na dogodke pred 40 leti je pred zbranimi obudil takratni borec Moravske doline Tone Cerar. Med drugim je rekel: »... Med talci, ki so jih zvezane pripeljali iz begunjskih zaporov, je bil tudi naš domačin, 19-letni Ciril Javoršek-Koželj iz Zaloga. Njegove starše in dva brata so že dva meseca prej preselili v nemško taborišče. Dvema mladoletnima sestrama pa je uspelo pobegniti. Ob streljanju teh talcev, privezanih k mrežasti pregradi farovške drvarnice, so se ljudje v smrtnem strahu umikali s ceste. Oholi nacistični policaji in gestapo pa so po opravljenem zločinu s silo prignali ljudi na kraj, kjer so ležala okrvavljena trupla naših zavednih Slovencev...«

Skupno je tistega dne padlo 22 talcev, in to še 7 v Besnici in 8 v Jevnici. Nato so Nemci izdali razglas, češ da je bila ta usmrtnica povračilo za smrt nemškega šolskega upravitelja in vodje nacistične stranke NSDAP v Moravčah, Henrika Feršja. Vsi krajanje Moravske doline pa so dobro vedeli, da je bil ta uslužbenec gestapa največji hitlerjevski zločinec, ki je stalno vohunil za sodelavci OF ter jih tožil kamniškemu gestapu. Tako je bilo po njegovi krivdi mnogo naših ljudi izseljenih, pobitih, mučenih v kamniških in begunjskih zaporih ter končno streljanih. Toda tudi zanj, oblastnega okupatorjevega sodelavca Feršja, je prišla ura obračuna. Ob napadu Kamniško-zasavskega odreda v noči 16. marca 1943. leta na nemško občino v Moravčah sta dva borca obiskala tudi njega. Ta večer so borci odpeljali tudi njegovo pomočnico, zagrizeno hitlerjanko Gusti Wiser.

Po tej akciji se je oddahnila vsa Moravska dolina. Glavnih dveh zločinskih ovaduhov ni bilo več. S tem pa je bilo tudi konec potujčevanja naših otrok v nemški šoli, ki je s tem dnem prenehala delovati.

V Moravski dolini je bil krvni davek za svobodo ogromen. Že v letu 1941 so padli kot talci: Anton Jerič, Valentin Brodar, Anton Orehel in Alojz Zajc. V letu 1942 pa je padlo že 19 aktivistov, med temi 9 Hrastničanov, ki so bili živi zažgani. Tako je bilo do konca vojne vseh žrtev na tem terenu prek 185.

Med govorom so navzoči počastili spomin žrtvam z enominutnim molkom ter položili venec k spomeniku padlim borcem in aktivistom Moravske doline, k plošči ustreljenih talcev pa šopek nageljnov.

SAVO

Titovo Velenje – Vsi za spominsko obeležje

Že osmega marca 1983 je bila v Domu borcev in mladine v Titovem Velenju seja občinskega odbora ZZB NOV Velenje, na katero je bil povabljen tudi predstavnik OK ZRVS Velenje.

Na seji so imenovali odbor za postavitve spominskega obeležja NOV v Belih vodah nad Šoštanjem. Vsa zemljska dela bodo borci, krajanje in mladina opravili s prostovoljnim delom. Odkritje tega obeležja naj bi bilo še v tem letu.

Imenovali so tudi odbor za proslavo ob odkritju. Na ta dan bo tudi zbor vseh borcev NOV iz občine Velenje v Titovem Velenju. Celotna slovesnost bo povezana z odprtjem spominske sobe tovarišu Titu v Domu borcev in mladine v Titovem Velenju.

Martin Slatinšek

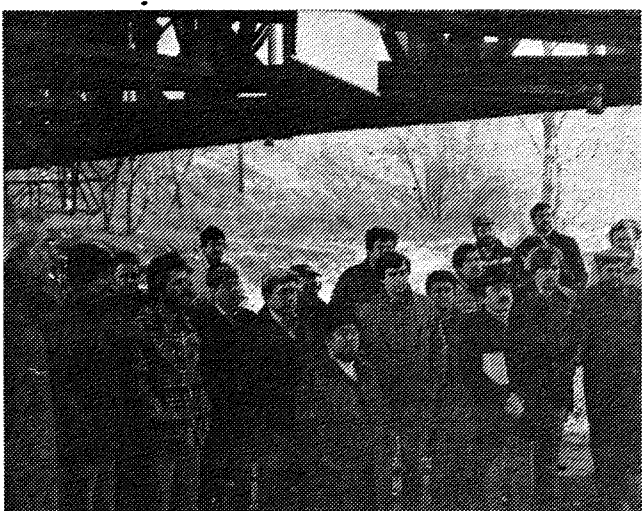
Takšnih akcij bi moralo biti še več

Tehnični zbor je uspel

Ker je v letošnjem letu tema iz obveznega programa vojaško strokovnega usposabljanja rezervnih vojaških starešin »Skupina, vod, četa v izvajanju diverzij na objektih na komunikacijah zasedenega ozemlja«, je občinska organizacija ZRVS Bežigrad na svojem strelišču ob Savi pripravila ogled inženirskih sredstev in praktični prikaz izvajanja diverzij. Ogled je bil razdeljen na 5 delovnih točk. V 1. in 2. točki so bila nazorno prikazana inženirsko-tehnična sredstva, večinoma razstreliva, ki jih sedaj uporabljajo v JLA ter v gradbenih in drugih delovnih organizacijah. Sredstva za vžig vse PP in PT mine ter protiolepna sredstva (sveženj ročnih bomb, protitankovske mine, ročni minometi, tromblonske mine). Vse to je bilo v detajlih prikazano s primernimi shemami, nekatera sredstva pa še v podolžnem prerezu. V 3. točki so bili postavljeni železniška proga ter razni jekleni in leseni elementi za prikaz priprave in miniranja z vadbenimi sredstvi z vžigom (električni detonatorji in dimni vložki). V 4. točki je bila razstavljena množica maket komunika-

cijskih in drugih objektov s prikazanimi različnimi načini miniranja in rušenja. Peta delovna točka pa je bil železobetonski most čez Savo. Za njegovo porušitev so bili pri-

dno težavna. Bilo je potrebno preskrbeti tehnična sredstva in pridobiti polno angažiranje strokovno usposobljenih RVS-inženircev in vodstev krajevnih organiza-

Na peti delovni točki so bežigradski starešine videli, kako se poruši železobetonski most

kazani izdelava proračuna, postavljanje minskih nabojev, izpeljava električne mreže, izbor in urejanje postaje za vžig.

Priprava in izvedba tako zahtevne akcije je bila izre-

cij ZRVS. Prek občinske in krajevnih strokovnih komisij je bilo izbranih 18 rezervnih vojaških starešin, za katere so organizirali seminarje, ki sta jih vodila upokojena oficirja JLA in priznana stro-

kovnjaka na tem področju, inž. kapetan 1. razreda Ivo Kalabič in inž. podpolkovnik Mirko Stupar. Neposredno pred tehničnim zborom pa je bila na terenu z inženirski RVS še sklepna priprava z vsemi reopoložljivimi sredstvi. Tako je bil torej tehnični zbor pripravljen po vseh padagoških in didaktičnih načelih. In končno omenjeni tehnični zbor se je ujemal s 40-letnico praznovanja inženirije Jugoslovanske ljudske armade.

Precej težav pa je bilo pri preskrbi potrebnih sredstev. Tu so priskočili na pomoč občinski in mestni štab za teritorialno obrambo ter poveljstvo vojašnice v Kranju.

Ne smemo pozabiti RVS – Staneta Moravca, Miloša Polimaca in Ivana Sodnikarja, ki so tudi vseskozi sodelovali pri organizaciji in na terenu skrbeli za pravilen potek pri evidenci udeležbe, razvrščanju skupin, za radijske zveze in intendantsko službo. Še posebej moramo omeniti tajnika občinske organizacije ZRVS Vikija Ramovša, ki je nosil glavno breme organizacije. Inženirstvo si je ogledalo nad 1.100 rezervnih vojaških starešin, ki so zelo ugodno ocenjevali organizacijo zbora, zlasti pa razlagalce v delovnih točkah.

Dušan Rebolj

Usposabljanje žensk v JLA

Vse družbenopolitične organizacije v občini Slovenj Gradec so se aktivno vključile v pridobivanje žensk za prostovoljno usposabljanje v JLA. Pri tem so izhajale iz spoznanja, da so ženske že v NOB in ljudski revoluciji kakor tudi v vsem povojnem obdobju dokazale, da lahko enakopravno z moškimi opravljajo vse družbene funkcije in da je razvoj samoupravne socialistične družbe neuresničljiv brez njihove udeležbe.

Ženskam smo dolžni omogočiti, da si pridobijo ustrezna vojaška znanja in veščine in se tako usposobijo za vključevanje v sestav oboroženih sil in neposredno sodelovanje v oboroženem splošnem ljudskem odporu. Z vključevanjem žensk za prostovoljno usposabljanje v JLA nadaljujemo tradicije in pridobitve narodnoosvobodilnega boja in revolucije, ko so ženske z orožjem v roki dokazale, da so sposobne bojevati za svobodo in enakopravnost.

Ženske se tako prostovoljno vključujejo v usposabljanje v JLA. Doslej so se prijavile štiri kandidatke, od katerih želijo kar tri v šolo za rezervne oficirje. Poudariti moramo, da je akcija med mladimi naletela na zelo ugoden odmev in v kratkem pričakujemo še več prijav.

Adolf Ankon

Dobro so delali

Člani krajevne konference ZRVS v Podnartu so na programski konferenci ocenili lansko delo in ugotovili, da je bilo zelo uspešno. Uresničili so vsa predavanja in uspešno izvedli orientacijsko-taktični pohod s preverjanjem znanja in streljanjem. Udeležili so se tudi tehničnega zbora v Bohinjski Beli. Za praznik republike so razvili svoj prapor, poleg tega so se udeležili tudi vseh akcij, ki jih je pripravila občinska konferenca ZRVS v Radovljici.

Letos bodo imeli predavanja, orientacijski pohod, tekmovanje v streljanju s pištolo. Najboljši strelci se bodo udeležili tekmovalništva, ki ga pripravlja občinska konferenca ZRVS. Sestavili bodo tudi tekmovalno ekipo, ki se bo udeležila pohoda »Po poteh heroja Kebeta« v Dražgošah. Tekmovali bodo tudi na vsakoletnem odbojarskem turnirju in kurirskem smuku.

Po konferenci se je pet članov naročilo tudi na TV-15 Naš tovariš, drugi člani pa ga že imajo.

Ciril Rozman

Uresničili so naloge

Na seji pokrajinskega odbora za vzhodnoštajersko pokrajino so razpravljali o delu pokrajinskega odbora in njegovih organov ter pokrajinskega štaba teritorialne obrambe v letu 1982. Razprava je pokazala, da je bilo podružbljanje SLO in DS v središču pozornosti. Posebno pozornost so posvečali uresničevanju stališč, ki jih je pokrajinski odbor sprejel o akcijskem usposabljanju delovnih ljudi in občanov ter svojem usposabljanju za izvajanje funkcije v vojni. V razpravi so pozitivno ocenili vlogi pokrajinskega odbora in izvršnega sveta na področju obrambnih priprav.

V vzhodnoštajerski pokrajini so uspešno uravnavali obrambne priprave. O tem

zgovorno priča podatek, da je bilo lani 150 pogovorov z vodstvi in organi v občinah ter več kot 110 pogovorov s predstavniki ozdov in drugih skupnosti. Sodelovanje s sosednjimi pokrajinami je bilo intenzivno. Tudi sodelovanje z JLA se še naprej krepi in razširja na vseh ravneh. Gre za proces poglobljanja medsebojnih odnosov in skupnega urejanja problematike obrambnih priprav in drugih problemov skupnega življenja in dela na določenem območju.

Intenzivno je bilo tudi sodelovanje z republiškimi organi pri skupnem urejanju obrambnih priprav. Premiki so bili doseženi pri usposabljanju pripadnikov pokrajinskega odbora in njegovih or-

ganov. Pokrajinski štab teritorialne obrambe je razvil živahno dejavnost pri vojaškem usposabljanju pripadnikov, štabov in enot teritorialne obrambe ter pri idejnopolitičnem usposabljanju. Samo lani so organizirali več kot 40 različnih tečajev in seminarjev za starešine, ki so razvrščeni v teritorialno obrambo. Povsod so racionalno uporabljali denar, saj so skrbili obseg usposabljanja, prirejali več vaj zunaj delovnega časa in strogo nadzorovali uporabo vozil in opreme. Posebno skrb so posvečali problemom varnosti in samozaščite, zavarovanju objektov, skladišč in dokumentacije. Zavzeli so se za enoten načrt in za usklajeno projektiranje in zidavo

majhnih elektrarn, ki so izrednega pomena za SLO in DS in menili, da bi morali hkrati obnoviti tudi nekatere manjše opuščene mine. Opozorili so na nekatere probleme pri zagotavljanju denarja za nakup opreme za potrebe SLO in DS.

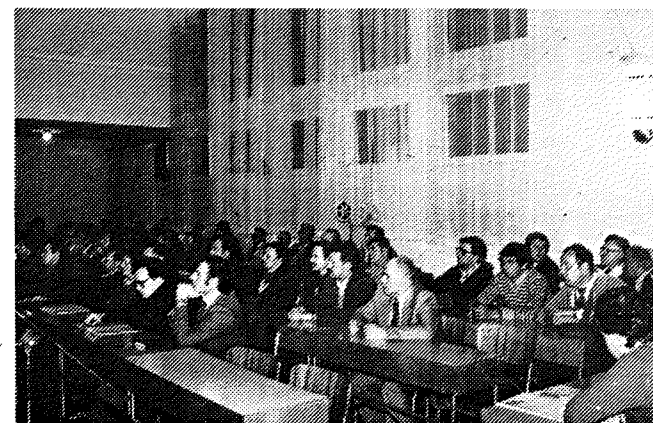
Na seji pokrajinskega odbora so se Slavku Soršaku zahvalili za ustvarjalno delo v pokrajinskem odboru ter poudarili njegove zasluge in sposobnosti pri razvijanju zamisli SLO in DS v pokrajini ter njegov prispevek k podružbljanju te dejavnosti. Želijo, da bi tudi v prihodnje s svojim znanjem in dragocenimi izkušnjami sodeloval v delu pokrajinskega odbora. To sodelovanje pa je še pomembnejše, saj je nedavno prevzel novo dolžnost predsednika sveta za SLO in DS pri predsedstvu republiške konference SZDL Slovenije.

Marjan Kos

Začeli so nov krog predavanj

Predsedstvo občinske konference ZRVS v Trbovljah je skupaj s člani strokovne komisije pripravilo vse za začetek strokovnega usposabljanja članov. Prvi temi so že končali v prvih dneh aprila.

Predavanja, ki so obvezna za vse rezervne vojaške starešine do vključno 60 let starosti, so izvajali ločeno za vsako krajevno organizacijo posebej. Na predavanjih so vodstva KO ZRVS posredovala članstvu še druge informacije in z njimi opravila vrsto tekočih zadev. Z vsebino predavanj in

Vsa predavanja so organizirali v sejni dvorani SO Trbovlje. Udeležba pa se je gibala od nekaj manj kot 77 odstotkov pa do 84 odstotkov, glede na krajevno organizacijo ZRVS.

načinom razlage snovi so bili rezervni starešine zelo zadovoljni.

Drugi cikel predavanj so začeli v ponedeljek, 18. aprila, končali pa ga bodo danes, to je 21. aprila, ko bo končan prvi del strokovnega programa. Drugi del, ki je precej zahteven in obsežen, bodo uresničili jeseni in nato preverili znanje rezervnih starešin.

Udeležba na predavanjih je bila zadovoljiva, vendar bi morala biti glede na pomembnost tematike še boljša. Na predlog predsedstva občinske konference in vodstev KO ZRVS bo upravni organ za ljudsko obrambo občine Trbovlje znova postril udeležbo pri predavanjih in nekatere tudi kaznoval. Kdo manjka ne bo težko ugotoviti, saj je evidenca navzočih zelo dobro urejena.

Rudi Matko

Razmere zahtevajo še bolj zavzeto delo

Rezervne vojaške starešine iz občine Ravne na Koroškem so se konec prejšnjega meseca zbrali na letni konferenci, ki so jo pripravili v kulturnem domu v Črni.

V razpravi so poudarili, da so razmere, v katerih so oblikovali letni načrt dela, zahtevale doslednost vseh družbenopolitičnih in gospodarskih dejavnikov pri krepitvi naše samoupravne socialistične ureditve, neuvrščene politike, negovanja bratstva in enotnosti, izvajanju stabilizacije ter ustreznem delovanju glede na vse pojave doma in v svetu. V ospredje sodi opredelitev, da mora bi-

ti rezervni starešina pripravljen za oborožen boj kot osnovno obliko odpora proti vsem sovražnikom. Usposabljanje je bilo naravnano tako, da so organizacije in člani ZRVS sposobni prevzemati naloge, ki jih imajo v SLO in DS. Tesno so sodelovali z oboroženimi silami, komiteji za SLO in DS, sekretariatom za ljudsko obrambo in drugimi obrambnimi dejavniki.

Pri načrtovanju idejnopolitičnega izobraževanja in splošno vojaškega usposabljanja v 1982. letu so si na Ravnah zastavili naloge, da z

izbiro najaktualnejše tematike poglobijo in razširijo konkretna vojaška znanja in idejnopolitično prebujenost.

Lanskega aprila so v vseh krajih v občini imeli predavanja za člane ZRVS. Udeležba je bila zadovoljiva, kljub temu pa bodo morali, so poudarili na konferenci, nameniti več pozornosti tistim, ki neupravičeno manjkajo pri obveznih predavanjih.

Junija so v vseh krajevnih organizacijah izvedli taktično-orientacijske pohode s preverjanjem znanja, septembra pa občinsko tekmovanje v Mežici.

Udeležbo članov ZRVS in rezultate, ki so jih dosegli pri obrambnih dnevih in obrambnem usposabljanju mladih na šolah, lahko štejejo za največje uspehe organizacij rezervnih starešin na področju SLO in DS. Ta oblika obrambnega usposabljanja mora prerasti okvire šol in postati družbena dejavnost v posameznih okoljih.

Na konferenci so tudi opozorili na prizadevanja krajevnih konferenc ZRVS na Ravnah, da bi ustanovili aktiv ZRVS v ravnski železarni. Kot kaže, bo zaživel še ta mesec.

Ob koncu je predstavnik družbenopolitičnih organizacij občine Ravne podelil priznanja najzaslužnejšim članom ZRVS.

Rudi Hovnik

Jugoslovan je dolžan tujini 67392 dinarjev. Kdo naj vrača dolgove? Jugoslovanske težave že čez tri leta za polovico manjše od današnjih?

Marsikje bi še naprej živeli od tujega dela in potu

Mednarodna banka za obnovo in razvoj je v poročilu za preteklo leto zapisala, da trenutna zadolženost sveta ne ogroža mednarodnega bančnega sistema, čeprav se je lani povečala za 14,5 odstotka. Največji svetovni dolžnik so države v razvoju, ki so imele ob koncu preteklega leta skoraj za 700 milijard dolarjev deviznih dolgov, ki so jih sposobne vse težje odplačevati, ker so se obrestni za posojila hkrati s rastjo njihove zadolženosti začele povečevati. Cene surovin, ki jih te države izvažajo, pa so padle na najnižjo raven v zadnjih štiridesetih letih. Če zberemo podatke o zadolženosti posameznih držav, kakor so jih objavljali različni viri, dobimo te številke: Romunija naj bi imela po vesteh iz Londona za 10 milijard dolarjev dolgov, Poljska za 32 milijard dolarjev, Švedska okoli 20 milijard dolarjev, Mehika več kot 80 milijard dolarjev, Brazilija po nekaterih podatkih več kot 100 milijard dolarjev, Argentina 45 milijard dolarjev, Južna Koreja 38 milijard dolarjev itd. Podatki o zadolženosti posameznih držav so sicer pogosto precej različni, višina dolga ni vedno tudi merilo tega, koliko ta dolg obremenjuje posamezno gospodarstvo. V nekaterih podatkih navajajo na primer, da ima Sovjetska zveza za okoli 24 milijard dolarjev deviznih dolgov, vendar ji dospevajoča odplačila predstavljajo le okoli četrtno njenega letnega izvoza, medtem ko je pri drugih skupni dolg precej večji od izvoza, ki so ga sposobne ustvarjati. Okoli 700-milijardni dolg držav v razvoju, preračunan na prebivalce naše zemeljske oble, pa na primer pomeni, da ima vsak zemljan za 154 dolarjev dolga. Za ponazoritev ponovimo še izjavo tanzanijskega predsednika Julijusa Nierereja, ki je, ko je govoril o dolgovi državi v razvoju, dejal: »Za nakup sedmih tovornjakov moramo pridelati štirikrat več bombaža in trikrat več kave kot pred petimi leti.«

Zvezni sekretar za finance Jože Florjančič je nedavno razložil nekaj novosti v zvezi s pogovori jugoslovanskih predstavnikov s tujimi bančniki in drugimi gospodarstveniki o tuji finančni pomoči Jugoslaviji pri uresničevanju njenega načrta gospodarske stabilizacije. Dejal je, da so se pogovarjali z Mednarodnim denarnim skladom, Mednarodno banko za obnovo in razvoj (IBRD), Mednarodno banko za obratne ter z vrsto drugih bančnih ustanov. Sadovi teh pogovorov so na eni strani odložitve plačila nekaterih sicer letos zapadlih posojil ter nekatera že odobrena posojila ali obljube zanje. Zahodne komercialne banke so ob podpori Mednarodnega denarnega sklada privolile trimesečni odlog plačila glavnice z začetka letošnjega leta zapadlih posojil. Dogovorili so se, kot je dejal Florjančič, da za dve leti zadržijo tudi plačilo pol druge milijarde dolarjev kratkoročnega dolga. Z mednarodnim koordinacijskim komitejem bank naj bi se tudi dogovorili za odlog plačila dospelih obveznosti naših bank do 27. junija. Pet najst razvidnih držav nam bo dalo, kot je povedal Florjančič, pol drugo milijardo dolarjev posojila, od mednarodnega denarnega sklada naj bi že dobili 620 milijonov dolarjev, Mednarodna banka za obratne je obljubila pol milijarde dolarjev kratkoročnega posojila. Mednarodna banka za obnovo in razvoj pa naj bi dala od 250 do 300 milijonov dolarjev posojila za tako imenovane strukturne prilagoditve. Pričakujejo, da bomo od evropske investicijske banke in od svetovne banke dobili letos še za 200 milijonov dolarjev posojila za uresničitev odobrenih načrtov.

Če seštejemo vse te zneske, dobimo okoli 3 milijarde dolarjev posojil. Ker pa so se naša in tuja ugibanja o tem, koliko tuje finančne pomoči naj bi Jugoslavija dobila, nekako ustavila pri 4,5 milijarde dolarjev, gre sklepiti, da Florjančič pri tem naštevanju ni omenil predvidenih blagovnih posojil, ki naj bi jih bilo, po nekaterih ocenah, za okoli pol drugo milijardo dolarjev.

Brez teh, novih posojil, je bila Jugoslavija lani po besedah zveznega sekretarja za finance, v celoti dolžna tujini (ne upoštevajoč ročnost posojil) ob koncu 1982. leta 18,2 milijarde dolarjev v konvertibilni valuti. Ta številka se nekoliko razlikuje od nekaterih drugih podatkov o naši zadolženosti. V sami zvezni upravi so na primer v začetku letošnjega leta navajali, da ima Jugoslavija v celoti za okoli 19 milijard dolarjev konvertibilnih dolgov. Če nas je torej Jugoslovanov približno 22 milijonov, je vsak od nas dolžan tujini za približno 864 dolarjev konvertibilnih deviz. To, upoštevajoč, da je dolar zdaj vreden približno 78 dinarjev, v našem denarju pomeni 67392 dinarjev dolga na posameznika. Ob tem je seveda jasno, da se bo z novim zadolženjem tudi naša celotna zadolženost do tujine povečala. Zato ni čudno, da sta jugoslovanska družba, tudi gospodarstvo, pokazala za novo zadolževanje v tujini različno navdušenje. Tisti, ki so se že doslej zadolževali veli-

ko več, kot zmorejo odplačevati, so, zanj bolj navdušeni, češ da brez novih dolgov ne bo moč vrniti starih in ne tudi novih. Tisti, ki so sicer dogovorjeno solidarnostno pomagali odplačevati tudi dolgove devizno premalo likvidnih, pa opozarjajo na številne slabosti, ki so bile v preteklosti v naši zadolževalni politiki. Te slabosti so se najbolj pokazale na znotraj v tem, da doslej ni bilo uveljavljeno načelo, da mora dolgove vračati tisti, ki jih je porabil, kar je, razen poštenih odnosov in čistih računov, edino lahko spodbuda za pametne naložbe. Na zunanjo so se te slabosti v zadolževalni politiki kazale predvsem v tem, da naložbe, za katere je bil porabljen denar, niso bile sposobne vrniti niti toliko, kot je bilo vanje vloženo, kaj šele več, kar bi moralo biti smisel vsakega gospodarja in gospodarjenja.

Skratka, dosedanje slabe izkušnje vzbujajo dvome. Nič ne bi bilo narobe, če bi v tujini najemali posojila, če bi jih hoteli in znali pametno porabiti in bi jih bili sposobni brez večjih težav in redno vračati. Tako pa so se dolgovni kopicili, sposobnost ustvarjanja deviz pa je bila celo vse manjša. Podatki Narodne banke Jugoslavije kažejo, da so se jugoslovanski dolgovi do tujine najbolj povečali v nekaj zadnjih letih. Kajti po teh podatkih je imela Jugoslavija 1966. leta le za dobro milijardo dolarjev dolga. Do 1974. leta je sicer ta dolg narasel na 4,65 milijarde dolarjev. Vendar se je do takrat vsako leto povečal za manj kot milijardo dolarjev. Leto 1975. je tako prva prelomnica v našem zadolževanju v tujini. V tem letu se je namreč jugoslovanski devizni dolg povečal že za 1,15 milijarde dolarjev, nato pa se je povečeval v 1976. letu za nadaljnjih 1,21 milijarde dolarjev, v 1977. letu za 1,41 milijarde dolarjev, 1978. leta za 2,3 milijarde dolarjev, 1979. leta za 3 milijarde dolarjev, 1980. leta za 3,44 milijarde dolarjev. V 1981. letu pa se je spet pričele povečati, namreč za 1,77 milijarde dolarjev.

Preveč »delovnih sredstev«

V zadnjih petih letih se je jugoslovanski devizni dolg povečal za skoraj 10 milijard dolarjev. Poznavalci pa pravijo, da je v istem času jugoslovanski devizni dotok narasel le za okoli 3 milijarde dolarjev. Razlika je torej očitna. Je pa presenetljiva, če se zavevamo, s koliko lastnega in tujega denarja je v tem obdobju razpolagala jugoslovanska družba. V zadnjih petih letih se je jugoslovanski blagovni izvoz vsako leto v povprečju povečal za 17 odstotkov, uvoz blaga za okoli 15 odstotkov in devizni dolg za skoraj 22 odstotkov. Po podatkih Narodne banke Jugoslavije je naša država uvozila od 1977. leta do lani za skoraj 17 milijard dolarjev tuje opreme. Samo lani je po podatkih zveznega zavoda za družbeno načrtovanje uvozila za 2,4 milijarde dolarjev, kar je sicer manj kot zadnja leta, pa vendar pol preveč, kot je načrtovala. Za pol preveč opreme, kot bi po načrtih smela, pa je uvozila tudi predla-

ni. Doslednost pri držanju teh načrtov pa je bila različna v posameznih delih države. Ni namreč mogoče enotno obsoditi vseh, da preveč uvažajo opremo, ko na primer vemo, da se ta uvoz v Sloveniji že nekaj let občutno krči, ob tem pa je prav ta republika tudi že nekaj let največji jugoslovanski konvertibilni izvoznik blaga, saj ustvarja kar dobro četrtno vseh deviz, ki jih Jugoslavija v posameznih letih ustvari s svojim izvozom blaga na konvertibilni trg. Po podatkih zvezne statistike, ki sicer uvoz opreme včasih prikazuje kot uvoz »delovnih sredstev«, se je v obdobju od 1977. leta do 1981. leta uvoz opreme v Jugoslaviji vsako leto povečal za 9,6 odstotka, v Sloveniji pa za 4 odstotke. V tem obdobju se je uvoz opreme v Jugoslaviji zmanjšal samo 1980. leta, v Sloveniji pa se je zmanjšal trikrat, namreč 1978. leta, 1980. leta in 1981. leta. Letos ni red pri uvozu opreme v Jugoslaviji nič boljši. V prvih treh letošnjih mesecih je bilo uvoženo z zahoda že za okoli pol milijarde dolarjev in precej plačano celo z gotovino. Ob tem pa zbiranje deviz za odplačilo dolgov sistemsko še vedno ni urejeno, ne zbirajo se, kot je bilo dogovorjeno, devize za uvoz nafte in prihaja do motenj v preskrbi s posameznimi izdelki, češ da za uvoz le teh, oziroma za uvoz surovin za njihovo izdelavo, ni deviz.

To vse spominja na slabo prakso preteklih let. Najbrž lahko rečemo, da gre za poskuse izsiljevanja, češ za najbolj nujne stvari, pa naj bo to odplačilo dolgov ali izboljšanje oskrbe trga z najnujnejšimi življenjskimi potrebščinami, se je v Jugoslaviji vedno nekako našlo devize, bodisi v dolgovih ali pri tistih, ki so jih imeli, ker so jih s trudom služili in jih smotrno porabljali. Zato tudi ne preseneča, da so ob tem, ko ima Jugoslavija največji del svojih deviznih dolgov v konvertibilni valuti, tolikšne razlike med republikami in pokrajinama v deležu na primer njihove blagovne menjave s tujino s konvertibilnim območjem.

Primanjkljaj se sicer zmanjšuje, toda...

Po predhodnih podatkih zvezne statistike za preteklo leto se je delež konvertibilnega izvoza blaga v celotnem izvozu blaga posamezne republike ali pokrajine gibal od približno 73 odstotkov pri Sloveniji, do okoli 29 odstotkov pri Kosovu. Vmes so bili Hrvaška z 58 odstotki, ožja Srbija s 53 odstotki, BiH z okoli 52 odstotki, približno tolikšen delež je imela tudi Makedonija, nekaj manj kot pol odstotka konvertibilnega blagovnega izvoza pa sta imeli Črna gora in Vojvodina. V preteklem letu se je sicer jugoslovanski konvertibilni izvoz blaga povečal bolj kot celotni izvoz. Tudi zunanjetrgovinska bilanca s tem območjem je bolj izravnana kot prejšnja leta. Toda to je lahko šele prva lastovka, kajti Jugoslavija je dolga leta bolj povečevala svoj konvertibilni primanjkljaj v blagovni menjavi s tujino kot izvoz na ta trg. Poglejmo, kaj lahko izračunamo iz podatkov zvezne statistike:

	Rast konvertibilnega izvoza blaga v %	Rast konvertibilnega primanjkljaja v %
1977	+13	+5,9
1978	+5	+8,8
1979	+19	+37,0
1980	+19	-13,8
1981	+12	-8,5
1982 podatki	+2,7	-22,8

V zadnjih treh letih se torej primanjkljaj s konvertibilnimi državami zmanjšuje. Toda pojema tudi konvertibilni uvoz. Primerjava med letnim izvozom blaga na konvertibilni trg in letnim konvertibilnim primanjkljajem v blagovni menjavi s temi državami pokaže, da je Jugoslavija v zadnjih šestih letih večkrat ustvarila v trgovanju s konvertibilnim območjem večji letni zunanjetrgovinski primanjkljaj, kot je bil ves blagovni izvoz na ta trg. Tako je bil ta primanjkljaj v 1977. letu za skoraj 7 odstotkov večji od celotnega konvertibilnega izvoza v tem letu, v 1978. letu je bil za skoraj 11 odstotkov večji, 1979. leta za 28 odstotkov večji in 1980. leta za 1,7 odstotka večji od jugoslovanskega blagovnega izvoza na konvertibilni trg. V zadnjih dveh letih je blagovni izvoz za konvertibilne devize večji od primanjkljaja v blagovni menjavi s tem trgov. Tako je bil ta primanjkljaj predlani za okoli 15 odstotkov manjši od izvoza in lani za 36 odstotkov manjši.

Pomen konvertibilne menjave s tujino

Zakaj toliko poudarjamo pomen konvertibilne menjave s tujino? Predvsem zato, ker je okoli 90 odstotkov vseh dolgov, ki jih ima Jugoslavija, konvertibilnih. Razen tega pa je v splošnem prevladuje med poznavalci gospodarskega razvoja v svetu prepričanje, da je predvsem razviti Zahod nosilec svetovnega napredka. V tekmovalstvu z njim se naj bi tudi naša industrija učila dobro in učinkovito delati. Hkrati pa je jugoslovanska zunanja trgovina toliko neuravnotežena, da je tudi lani, ko je bil jugoslovanski konvertibilni uvoz blaga v celoti za 9 odstotkov manjši kot predlani, zadovoljila na teh trgih še 72 odstotkov svojih uvoznih potreb. Hkrati pa je le okoli 57 odstotkov svojega blaga, ki ga je izvozila, vnovčila za konvertibilne devize. Beograjski zavod za tržne raziskave je po naročilu slovenske gospodarske zbornice izdelal analizo o razmerju med domačimi in izvoznimi cenami. Analiza potrjuje, da je dohodek tistih organizacij, ki več izvažajo na konvertibilne trge, pičlejši kot pri onih, ki prodajajo v klirinških državah ali doma. Niti tečaj niti izvozne spodbude ter razne olajšave in oprostitve lani niso dohajale razlike med domačimi in izvoznimi cenami. Analiza, ki je zajela del slovenskega gospodarstva (49 organizacij združenega dela iz 15 inudstrijskih dejavnosti, ki skupaj izvažajo več kot 200 vrst izdelkov in ustvarjajo 27,5 odstotka celotnega slovenskega blagovnega izvoza), je pokazala, da so izvozne cene v 64 primerih

od stotih pri izvozu v razvite zahodne države nižje, kot če bi izdelke prodajali doma. Približno 27 odstotkov tako ustvarjenih izvoznih izgub pokrijejo organizacije z izvoznimi spodbudami, približno 37 odstotkov tako doseženega izvoza v razvite zahodne države pa ima tudi ob izvoznih spodbudah še izgubo. Izvoz v socialistične države je dohodkovno veliko bolj uspešen. Analiza beograjskega centra za tržne raziskave je pokazala, da je bilo v prvih devetih mesecih lani kar 83 odstotkov izvoznih cen na teh trgih enakih ali večjih, kot če bi izdelke prodali doma. Le pri 17 od-

stotih izvoza so dosegli izgubo, ki jo je v večini primerov bilo moč pokriti z izvozno spodbudo.

Posledice tečajne politike

Poznavalci pravijo, da gre krivdo za slabo zanimanje za konvertibilni izvoz pripisati prav slabi dohodkovni motiviranosti izvoznikov, da bi prodajali na te trge. To naj bi bilo precej tudi posledica tečajne politike. Ta pogosto ob tečajnih spremembah ni delala razlike med klirinškim in med zelenim dolarjem, ali pa so bile razlike, ki jih je določila, silno majhne. Tako je bilo tudi ob zadnjih dveh občutnejših devaluacijah našega denarja. Tudi klirinškim državam samim pa je seveda naš velik izvoz na njihove trge po godu, ker lahko med drugim pridejo brez konvertibilnih deviz do konvertibilnega blaga.

Vprašanje, kakšna naj bo jugoslovanska tečajna politika do konvertibilnih in klirinških valut je, pravijo nekateri, v Jugoslaviji še vedno eno zelo spornih. Prav imajo tisti, ki poudarjajo, kako dobrodošel nam je izvoz v klirinške države (mimogrede povedano štejejo pri nas za konvertibilne samo še SZ, ČSSR in NDR), ker v teh državah zadovoljujemo vrsto uvoznih potreb, na primer tam kupujemo nafto in nekatere strateške surovine, ki bi jih morali sicer plačati z zelenimi dolarji. Tako imenovana Kraigherjeva komisija se je sicer v svojih izhodiščih za gospodarsko stabilizacijo in drugih dokumentih, ki jih je izdala, opredelila za to, da bi klirinški in konvertibilni tečaj skladno in enako spreminjali. Vprašanje pa je, če je to mogoče delati že zdaj, kajti povsem jasno je, da naši zahodni upniki ne bodo za plačilo naših dolgov sprejeli klirinških dolarjev. Razprave o tem, kdo v Jugoslaviji ustvarja konvertibilnih deviz in koliko kdo izvažajo za klirinške devize, se od časa do časa precej zadržijo. Dejstvo je namreč, da Jugoslavija tudi v preteklem letu ni dosegla načrtovanega razmerja med dotokom in odtokom konvertibilnih deviz. Sicer niso objavili, kolikšen je bil konvertibilni primanjkljaj plačilne bilance, priznali pa so, da je bil večji, kot so načrtovali. Sicer pa je bila lanska plačilna bilanca v celoti bolj izravnana, kot je bilo predvideno. Po podatkih zveznega zavoda za družbeno načrtovanje je Jugoslavija sklenila lansko leto s 460 milijoni dolarjev plačilnobilančnega primanjkljaja.

Nevzdržna delitev na Vzhod in Zahod

Poznavalci najbrž upravičeno poudarjajo, da je delitev jugoslovanskega gospodarstva na del, ki pretežno izvažajo na Zahod, in na del, ki pretežno izvažajo na Vzhod,

nevzdržna. Za Jugoslavijo sta obe vrsti menjave pomembni, toda s stališča devizne likvidnosti je v jugoslovanskih gospodarskih načrtih zdaj prva prednost na naloga konvertibilni izvoz. V preteklosti je bilo sicer v Jugoslaviji ponekod slišati trditve, da tisti, ki izvažajo na konvertibilne trge, zato ker naj bi bili upravičeni do izvoznih spodbud, izkoriščajo druge dele gospodarstva, ki bodisi več izvažajo za klirinške devize, bodisi prodajajo doma. No, v resnici so izvozniki, kot kažejo tudi poslovni rezultati za preteklo leto, imeli od tega izvoza bolj malo dohodkovnih koristi, še posebej, ker so z zveznimi izvoznimi spodbudami, pogosto močno zamujali. V nekaterih primerih so zato, da so ta del dohodka izvozniki lahko prikazali kot dohodek, izdali menice, ki pa so organizacijam združenega dela, ki so jih imele, sicer predstavljale na primer, ne pa tudi denarja, ki bi ga potrebovale. No, na srečo, konvertibilni izvoz, ki naj bi bil po mnenju nekaterih tako dohodkovno privlačen, nikomur ni prepovedan, nasprotno, v naši družbi je vse bolj zaželen. Jugoslavija je namreč v resolucijo za 1983. leto zapisala, da bo svoj konvertibilni izvoz realno povečala za 20 odstotkov. Za toliko bi moral, pravijo naši strokovnjaki, naš izvoz zrasti vsako prihodnje leto, če hočemo postopno ustvarjati toliko deviz, da bomo mogli poravnati devizne obveznosti in če se bomo hoteli postopno le izkupati iz zdajšnjih gospodarskih težav. Nekateri jugoslovanski strokovnjaki so izračunali, da bodo tovrstne jugoslovanske težave 1986. leta že pol manjše, kot so zdaj, vendar še vedno zelo velike. Medtem ko naj bi Jugoslavija zdaj porabila za odplačilo deviznih dolgov več kot 60 odstotkov svojega letnega konvertibilnega dotoka deviz, naj bi bil čez približno tri leta ta delež le 30 odstotek. Vendar pa ta, sicer precej optimističen račun, ni najbolj zanesljiv, saj računari pri tem niso upoštevali dolgov, ki si jih bo Jugoslavija, nakopala z zdajšnjimi in prihodnjimi deviznimi posojili.

Smo dolg sposobni vrniti?

To, da smo lani iz lastne akumulacije plačali več kot štiri milijarde dolarjev dospelih deviznih obveznosti, je vsekakor uspeh. Žal je bilo treba odplačilo dela dosepelega lanskega dolga prenesti v letošnje leto. Tako je, kot rečeno, naš devizni dolg v letu, skupaj z obrestmi okoli 6 milijard dolarjev. Ali smo ga sposobni vrniti ob načrtovani izvozni rasti? V zveznem izvršnem svetu pravijo, da se naša letošnja načrtovana plačilna bilanca izide s predvidenim 20-odstotnim povečanjem izvoza na konvertibilni trg, odlogom plačila nekaterih posojil in z novimi posojili, za katere smo se bili dogovorili s tujimi bančniki. To zadnje naj bi bilo pravzaprav tudi podlaga za predvideno letošnje povečanje našega konvertibilnega izvoza. Težko je vnaprej ocenjevati, koliko stvarna so takšna predvidevanja, saj je njihova uresničitev odvisna od marsičesa, tudi od tega, kako bo mogoče koristiti dogovorjeno finančno pomoč. Po drugi strani pa so v jugoslovanskem gospodarstvu in izvozu še nedvomno rezerve. Te bi morale biti v resnično precejšnjem preteklem uvozu zahodne opreme, ki očitno še ni dala pričakovanih učinkov, pa tudi v resnejšem, odgovornejšem delu in organizaciji dela na vseh področjih. Ena od rezerv bi morala biti tudi v porabi novih tujih posojil, za katere je bilo rečeno, da bodo šla za devizne rezerve države, za izvozno proizvodnjo pa delno tudi za ureditev preskrbe trga. Če bo dosledno vse tako, kot obljubljajo, bi mogli pričakovati postopno zmanjševanje jugoslovanske zadolženosti v tujini. Žal nekateri znaki opozarjajo, da marsikje na naši družbi navzlic težavam, s katerimi se spopadamo, resnost in odgovornost še nista prevladali.

Vesna Bertonec-JPopit

Razstava ob stoletnici slikarjevega rojstva Hinko Smrekar – talec brez sodbe

Razstavo ob stoletnici umetnikovega rojstva je pripravila Narodna galerija v Ljubljani. Zaradi izrednega zanimanja občinstva so morali čas ogleda podaljšati.

Tridesetega septembra 1942. leta je padel kot talec v Ljubljani. Mož, ki je vse življenje z ostrim očesom psihologa in družboslovca opazoval dogajanje okrog sebe in ga beležil v imenitni karikaturi. Med prvimi je plačal z življenjem svojo nepomirljivo bojevitost in neuklonljivost.

Kar zadeva umetnost in kulturo, smo imeli na Slovenskem malo tako zelo razgibanih in pomembnih obdobij, kot je bilo to ob prehodu v naše stoletje. Pisatelji, skladatelji in drugi umetniki so tako živahno delovali in se uveljavljali pa tudi likovna umetnost je imela pomembno vlogo. Kako dejavna in raznolika je bila likovna dejavnost, se lepo kaže v takratnih dveh skupinah (idejno-likovnih) slikarjev. Prvi so bili vesnani in drugi savani. Mlajši slovenski in hrvaški slikarji so na Dunaju 1903. leta ustanovili likovno društvo Vesna, da bi po vzoru drugih slovanskih narodov gojili pravo narodno umetnost ter jo hkrati iztrgali tujim, zlasti nemškim vplivom. Njihovo geslo »Iz naroda za narod« je zgovorno in nam pove, da so želeli svojo umetnost posvečati širši javnosti in ne le ozkemu krogu izobraženstva. Teorijo so zato puščali ob strani in raje segali po neizčrpnih virih ljudskega izročila in umetnosti. Med pomembnejšimi vesnani so bili: Saša Šantel, Gvidon Birola, Maksim Gaspari, kipar Svetoslav M. Peruzzi, Ivan Meštrovič in tudi Hinko Smrekar.

Smrekar se je rodil v Ljubljani 1883. leta v družini očeta postreščka. V tem mestu je tudi maturiral in se odločil za študij prava na Dunaju. Na Dunaj je prišel, začel je tudi z izbranim študijem, vendar ga je čez čas opustil in se priključil na tečaj prostoročnega risanja v Umetnostnoobratnem muzeju. Tako je začel študirati slikarstvo. Kakor za mnoge slikarje in druge slovenske umetnike se je Smrekarjevo šolanje kmalu končalo zaradi revščine. Leta 1905 se je vrnil v Ljubljano in ostal svobodni umetnik do zadnjega dne.

Njegova zgodnja dela kažejo, kako navdušen prista vesnanskih načel je bil. Nagljenost k sanjaštvu in fantastiki sta skupaj z ljudskimi verovanji, vraževerstvom in bajeslovjem zgnatla njegove čudovite risbe iz tega sveta. Skratki in coprnice, pošasti in nočne prikazni se vrstijo v slikarjevih podobah. Bil je tako kot tudi nekateri drugi izmed vesnanov, odlični knjižni ilustrator. Kdo ne pozna že večkrat ponatisnjene Martina Krpana s Smrekarjevimi predstavami Levstikovih povesti. Sem sodijo tudi ilustracije Seliškarjevih Ptičkov brez gnezda, Strnišve Satire pa risbe k sedmim Andersenovim pravljicam in nenazadnje, tu so tudi risbe, ki jih je priobčil v različnih časopisih. Celo sam je začel izdajati svoj šaljivi list Pikapok. In ni bil le spreten risar, znal je zasukati tudi pero in z besedo braniti svoje poglede na svet, predvsem pa tiste, ki jih je kazal v svojih delih.

Že pred prvo svetovno vojno ga je mikala karikatura. Vsestransko izobražen, z izrednim občutkom za družbena dogajanja je brez strahu in pretveze bičal vse, kar je v takratni družbi zaznaval kot nepravilno, nezdravo in žgoče.

Zaradi glasnega panslavizma, ki ga je izražal, je moral kaj kmalu na silo k vojakom. Vojna doživetja so zapustila v njegovi duši veliko brazgotino. Prav zato je po vojni še ostreje in še bolj odkrito bičal družbene in politične razmere. Ni bil pripadnik nobene stranke in nobenega združenja, vendar je branil ideje socializma in napovedoval zmago zatiranih. V risbi karikature je opozarjal na lakomnost kapitalizma in tudi na prihajajočo fašistično nevarnost.

Smrekarjev umetniški vrh predstavlja serija lesorezov pod naslovom »Sedem naglavnih grehov«, ki so nastali 1927. leta, in

Lastna podoba

serija laviranih risb pod naslovom »Zrcalo sveta«, ki so nastale 1933. leta. Sem pa sodi tudi cela vrsta portretnih karikatur znamenitih Slovencev in nenazadnje tudi lastnih karikatur, kjer lahko vidimo, da avtor v kritičnosti niti sebi ni prizanašal.

Kljub novi vojni vihrji se satiri in kritiki v karikaturi ni odrekel in je osmešil okupatorje ter njihove pomočnike. Ob tem ni pozabil napovedovati njihovega propada. Vse to ni ostalo prikrito; okupator je le počakal na »ugoden« trenutek. Padel je v Gramozni jami, njegov grob pa so neznani ljudje, aktivisti in prebivalci mesta vse do konca vojne okupatorju v brk krasili s cvetjem.

Ferdinand Šerbelj

Jelenov žleb

To je naslov z zvanečo vabo za naslov kakršnikoli povesti, ki naj bi se nekoč dogajala v romantičnih krajih. Prav daleč nismo od tega, kajti »Jelenov žleb«, kakor je naslov pravkar izšlelu 33. zvezku že ustaljene knjižne zbirke »Spomeniki delavskega revolucionarnega gibanja in narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem«, vsebuje zares divje dogodke, z vrhom v zmagi partizanov 26. marca 1943 v Jelenovem žlebu (lokalno imenovanje) pri breznju nad številčno in po oborožitvi zaznavno močnejšem bataljonom italijanske divizije Macerata. Po tem zlomu italijanski fašisti skratka niso »prišli več do sape«.

Odgovorni urednik te knjižne zbirke od začetka, profesor Janko Liška, je tokrat – naj povemo po domače – imel srečne roke pri izbiri posameznih sodelavcev.

Le kdo drug – razen prof. Janka Liške – bi izbrskal iz cikla »123 slik po poteh Gubčeve brigade« najustrenejšo umetniško sliko (olje), žal, zdaj že pokojnega dipl. inž. Borisa Kobeta, umetnine, ki že sama vabi bralca k vpogledu v celotno besedilo.

Avtor glavnega prikaza zgodovinskih dogajanj, ki so skržena v zdaj že zgodovinski pojem JELENOV ŽLEB, je znan in že davno priznan mojster-pisec Lado Ambrožič-Novljan. Njegovo besedilo je jedro, saj zajema tudi glavnino strani, zavoljo česar ga je moral preplesti (z drugimi oblikovalci knjižnice) z mnogimi slikovnimi ponazorili, se pravi, s fotografskimi posnetki več spomenikov, s portreti najpomembnejših borcev, padlih v bojih na Kočevskem, z zemljevidom »bojnega območja« (od Sordražice in Ribnice do Grčar-

ric), po katerem so razvidna krajevna premikanja naših in sovražnih čet. Ko smo omenili »srečno roko odgovornega urednika, prof. Janka Liške«, smo imeli v mislih tudi izjemen dodatek, to je pesnitev Vide Brestove z naslovom »Boj v Jelenovem žlebu«. Ne da bi se tokrat spuščali in strokovno ocenjevanje pesnitve, lahko predlagamo Brestin »Boj« za zborovsko recitiranje na prihodnjih proslavah v zvezi z zgodovinskim Jelenovim žlebom, a tudi sicer v enakih primerih. Še več, »Boj v Jelenovem žlebu« Vide Brestove kliče po uglasbitvi...

Pohvalo je vredna tudi 41. stran 33. zvezka. Zakaj? S kratkim orisom je ponovljena tragedija »Ogenjca« s fotografijo spomenikov na kraju dogodka. Srhljiva, vendar resnična dogajanja med NOV na Slovenskem.

Jaka Slokan

Partizanski pevski zbor v Beli krajini

Na povabilo družbenopolitičnih organizacij skupščine občine Črnomelj bo v torek, 26. aprila, gostoval v Beli krajini Partizanski pevski zbor. Nastopil bo v Semiču in Črnomlju s partizanskimi, narodnimi in umetnimi pesmi.

Bela krajina, zibelka partizanstva, je tudi rojstni kraj Invalidskega pevskega zbora, katerega naslednik je današnji gost PPZ. Letos mineva že 39 let od tistega zgodovinskega dne – 21. 4. 1944 – ko je Karel Pahor, partizanski skladatelj zbral prvih 17 pevcev invalidov v vasi Planina in začel z njimi svoj znameniti »Na juriš...«

Volja do petja in vera v zmago sta bili pri teh fantih tista gonilna sila, da so uspešno premagovali bolečine še ne ozdravljenih ran in zahtevno delo dirigenta. Že prvi nastop je belokranjsko ljudstvo sprejelo z velikim navdušenjem, saj jih je pesem oživljala in spominjala

na vesele in trpke dni ljudi, našega NOB.

Prebivalci Semiča in Črnomlja bodo na dan pred praznikom ustanovitve OF slovenskega naroda spet lahko slišali svoje pevce, ki so od njih ponesli pesem bojev in zmag po celi Jugoslaviji in

Evropi. Od nekdanjih 17 pevcev-invalidov se je do danes zbor pomnožil in šteje nad 80 članov, ki prav tako »jurišajo« na nova zahtevnejša dela pevske literature pod umetniškim vodstvom profesorja in dirigenta Milivoja Šurbka.

če

Takole so nastopali za borce in za prebivalce Bele krajine. Njihova bojna pesem je bila udarna. Bila je kot darilo za vse trpljenje v neusmiljenem vojnem času.

Tone Svetina: med nebom in peklom

V majhni vasi v Brkinih, na Ostrožnem brdu, je bila sredi vasi domačija Maslovih ali po domače Bečanovih. Tu sta si številno družino ustvarila Frane Bečan in Jožefa, doma iz Dolnjega Zemona. Enajst otrok sta imela in kdove, kako bi se zasukale usode vseh, da ni bilo vojne. Ostrožno brdo in Brkini niso bili daleč od takratne italijansko-jugoslovanske meje. Zato sta dva Bečanova fanta že kmalu potem, ko sta odrasla, navezala stike z ljudmi onstran meje, v Loški in Cerkljski dolini. Na drugi strani pa so odrasli Bečanovi z očetom na čelu delali v prvih organiziranih akcijah primorskih Slovencev proti italijanskemu fašizmu v okviru organizacije TIGR. Italijani so ves čas pazili na Bečanovo družino. Toda vsa pozornost fašističnih oblasti ni mogla preprečiti, da ne bi dva Bečanova fanta, ki sta pred vojno šla v Jugoslavijo, z vrtnitvijo domov, leta 1941, prinesla tudi idejo oboroženega upora. Pa ne samo idejo. Začela sta organizirati akcije proti fašistom, akcije, ki so sčasoma prerasle v oborožen upor. Fašisti so seveda odgovorili in od takrat se je v Brkinih začel pekel. V boju za svobodo je začela delovati vsa Bečanova družina, najstarejši sin Karlo pa je bil strah in trepet fašistov, ki so za njegovo glavo razpisali visoko nagrado. Duša vsega boja proti okupatorju, proti nasilju in za osvobodilni boj pa je bila mati, poštna delovna žena, ki nikomur ni želela ničesar slabega in ki se je zavestno vključila v boj za svobodo. Vsi Bečanovi, razen dveh najmlajših, so aktivno delovali v boju za svobodo, vendar jim usoda ni bila naklonjena. Fašisti so jim požgali in uničili domačijo, eni so padli, drugi so dočakali svobodo v taborišču, mati sama pa je svojo življenjsko pot končala v Auschwitzu. Najstarejši sin Karlo je po vojni dobil poleg vojaških časti tudi priznanje narodnega heroja. Drugi otroci so se podali v svet, eden je ostal doma na obnovljeni kmetiji. A danes? Kot da so Bečanovi pozabljeni, da je spomin na junaško mater ostal samo še pri njenih najbližjih in sosedih. Kot da ne znamo ceniti smrti Beča-

nove mame in krvi, ki so jo njeni otroci prelili na vseh straneh, da bi z njo zaznamovali, kje je slovenska zemlja...

To je vsebina najnovejšega romana Toneta Svetina, romana Med nebom in peklom, ki ga je izdala založba Borec in za katerega je Svetina dobil skupaj z drugimi vojnimi romani (Ukana, Ognjeni krst, Volčiči) letošnjo Kajuhovo nagrado. Pisatelj je tudi v tem svojem delu ostal zvest dosedanemu delu in idejam, ki vodijo njegovo pisateljsko ustvarjanje. Vodila ga je zavest, da ohrani potomcem spomin na boj primorskega ljudstva, na boj Bečanovih in da pri tem osvetli lik Bečanove mame, ki je vodila svoje otroke v boj za svobodo. Brez spomina ni zgodovine in brez zgodovine ni naroda, je dejal Svetina. In zvest tej ideji je neutrudno zbiral gradivo in ga obdelal v svojem novem romanu. Obširno pripovedno besedilo malce spominja na Svetinovo Ukano. Le da je tu pripoved o osvobodilnem boju primorskega ljudstva in da je v ospredju pripovedi družina preprostih kmečkih ljudi z Ostrožnega brda. Glavni junak Svetinovega romana pa je vendar primorsko ljudstvo, ki je petindvajet let trpelo pod fašizmom, potem pa se je razen redkih izjem enotno dvignilo v upor. Velike so bile pri tem žrtve, toda duh Bečanove matere, ki simbolično predstavlja neustrašno slovensko ljudstvo, je ostal svetel lik, ki ga sicer ne najdemo v slovenski literaturi.

Seveda je Svetina mojstriki pripovednik, ki zna pred bralcem naslikati široko panoramo osvobodilnega boja. Zato v knjigi ne spremljamo samo Bečanove družine in usode njenih članov. Priča smo, kako se bojujejo drugi domači ljudje, kako se bojujejo primorski partizani in kakšen žrtve morajo doprinesati za svobodo ti mali ljudje. Na drugi strani pa spremljamo organizirano nasilje italijanskih fašistov, pa italijanske vojske in njihovih okupacijskih naslednikov Nemcev. Seveda je Svetina pri tem na eni strani širok,

zanimiv pripovednik, ki zna pritegniti bralca z opisom bojev in hajk, spopadov in drugih dogajanj. Na drugi strani pa je objektivni pisatelj, ki tudi na strani domačih ljudi vidi posamične izdajalce. Pa tudi napake nekaterih vodilnih ljudi osvobodilnega boja, ki primorskih razmer niso dobro poznali, in so s svojimi odločitvami povzročali tudi škodo. In morda tudi nezadostno upoštevanje Karla Masla, ki je bil v boju primorskih ljudi resničen junak in je to s svojimi dejanji tudi dokazoval. Prav ta kritičnost dokazuje pisateljevo zvestobo zgodovinskih resničnosti in želji po objektivnosti. Dokazuje pa tudi Svetinovo opozorilo, da je vojna največje zlo, v kateri so žrtve na obeh straneh, da je težko govoriti o zmagovalcu, temveč prej o uničenju. Tako bi lahko Svetinovo delo označili ne kot vojni, temveč protivojni roman, pa čeprav je vojna skrajno sredstvo za osvoboditev naroda in tisto, kar obstoj naroda najbolj potrjuje.

Ni odveč omeniti, da je obrazložitev Kajuhove nagrade poudarila široko panoramsko fresko osvobodilnega boja in odkrivanja resnice v tem boju, kar velja tako za druga Svetinova dela kot tudi za roman Med nabom in peklom. In pa neutesnjeni čustveni zanos, s katerim pisatelj oblikuje svojo pripoved. K temu naj dodamo, da tudi slikanje nasprotnikovega tabora ni črno-belo temveč se skuša Svetina tudi v tem pogledu približati resničnosti. Če k temu dodamo samo še ugotovitev, ki jo bo občutil vsak naš bralec, namreč izjemno zanimivost romana, bomo o kvalitetah povedali dovolj. Sice pa so že sama tematika, osvobodilni boj na Primorskem, motiv partizanske matere, prikazi spopadov in bojev, pisateljeva spoznanja o boju za svobodo, o človekovem smislu in smrti, o zgodovini in narodu, njegova vsestranska kritičnost in prizadevanje za objektivnost, pa protivojna nota odlike tega obširnega pripovednega besedila, ki samo še znova potrjuje vse mojstrstvo Toneta Svetine v partizanskem romanu.

Sl. Ru.

V filmu Igmanski marš igrata Milena Zupančič in Radko Polič lika zakoncev Pibernik

Prava imena – najlepši spomenik

Prvega aprila letos je odšel v pokoj najmlajši udeleženec igmanskega marša januarja 1942. leta, tedaj star 10 let in 11 mesecev. Beseda je o Albinu Piberniku, zdaj staremu 53 let. Če verjamete ali ne, to je doslej edinstven primer v Jugoslaviji, da ima nekdo veliko več pokojniške zavarovalne dobe, kot je sam star; Pibernik je »zbral« 60 let, 3 mesece in 19 dni za-

Albin Pibernik

varovalne dobe. Tri leta po vojni pa sploh ni uveljavljaj, čeprav ima vse dokumente in pravico.

Kako se mu je nagrmadilo toliko let zavarovalne dobe? Leta 1946. je odšel v vojaško letalsko akademijo in opravil izpit za pilota 1948. leta kot tedaj najmlajši pilot v Jugoslaviji, star 17,5 let. Pozneje je zapustil vojaško letalstvo in odšel k Adria Avio-prometu (1962-1969), potem so se združili z Inexam. Decembra lani je zadnjič službeno pilotiral letalo od Skopja do Ljubljane. V 35. letih je bil skupno v zraku 13.000 ur. Bil je na letališčih vseh kontinentov, nikdar v nobeni nevarnosti.

Kako si je prislužil toliko let zavarovalne dobe?

NOV ima priznano od leta 1941, pilotska služba pa je beneficirana tako, da se leto dni šteje za 18 mesecev pokojniške dobe. Vzemite v roko svinčnik in videli boste, da je vse pošteno in natančno.

Toliko za uvod, ker je to res izjemen primer.

Nekaj dni pred upokojitvijo je Albin Pibernik dobil telegramsko obvestilo, naj se udeleži sklepnega prizora snemanja filma in televizijske nadaljevanke Igmanski marš. Scenarij je napisan po knjigi Žike Gavriloviča Igmanci, producenta pa sta Center film Beograd in RTV Sarajevo. Na vsak način so se bolje odrezali kot mi z Dražgoško bitko. Tudi scenarij za Igmanski marš so napisali že pred desetimi leti in ga večkrat menjali do končne oblike. Prek 50 novinarjev iz raznih krajev in držav (menda iz Slovenije ni bilo nikogar) ter veliko gostov se je konec marca letos udeležilo snemanja prizora ustanovitve Prve proletarske brigade v Rudu. Toda tega kadra niso mogli posneti v tem zgodovinskem mestu, ki se je po vojni bliskovito razvilo in ni več takšno, kakršno je bilo pred 41. leti. Zato so snemalci poiskali staro neokrnjeno vasico pod Treskavico, južno od Sarajeva.

»Zelo sem srečen da sta slovenska igralca Milena Zupančič in Radko Polič-Rac upodobila lika mojih staršev. Zelo sem bil začuden, ko sem zvedel, da bo moj oče v filmu in televizijski nadaljevanke vseskozi zdrav, čeprav je bil v bitki pred tem maršem ranjen v nogo in roko. Tudi Rac je to slišal šele od mene pod Treskavico.

Milena Zupančič sem rekel, da bi lahko že prej našli stik z menoj, da bi ji kaj povedal o materi, njenem značaju in življenju. Saj ste naše gore list, v šolo ste hodili na Jesenice, kjer smo mi živeli,« mi je pripovedoval Albin Pibernik. Njega bo v filmu upodobil Edin Parlo, star 13 let.

»Ko sem slišal, da bom v filmu prikazan, tako, kot da

sem bil ves čas igmanskega marša na konju, sem bil jezen. Vprašal sem vodstvo filma, zakaj so ponaredili zgodovinsko resnico, kajti jaz sem ob očetu in mami vseskozi hodil peš. Oče mi ni mogel pomagati, ker je bil ranjen, mati pa tudi ne, ker je bila že hudo izčrpana. Zakaj so me potem posedli na konja?

Zaradi humanosti, so mi

Pibernikovi 1940. leta v Zemunu

odgovorili. Vsi hodijo, otrok pa je na konju.

Kakšna pa je to zgodovinska resnica, sem se razjezil.

Tako mi je pripovedoval Pibernik, ki je sicer imel še več pripomb. Njegova družina bo v filmu prikazana, kot da so vsi prišli iz Sovjetske zveze (sicer kot Slovenci), toda tam je bila le Julka Pibernik in to 1935./36. leta, sicer pa je bila družina izgnana v Srbijo in bi jo morali prikazati kot družino slovenskih izgnancev. Tudi izmišljena

imena mu niso všeč. Mati Julka-Anica je umrla v Foči za posledicami igmanskega marša, oče Albin pa je padel 1943. leta v Sloveniji. Pri takih filmih in pri takih osebah bi morali v filmih uporabljati prava imena; njim v večer spomin. Tako Pibernik misli tudi za slovenski film Ogenjca, kjer bi morali zdravnika dr. Aleksandra Galo-Petra, bolničarko, ra-

njenje in izdajalca prikazati s pravimi imeni. Številni časopisi so o tem pisali in navedli prava imena, v filmu pa »morajo« biti izmišljena. Kaj ne bi bila prava imena najlepši spomenik tem in takim junakom in mučnikom!?

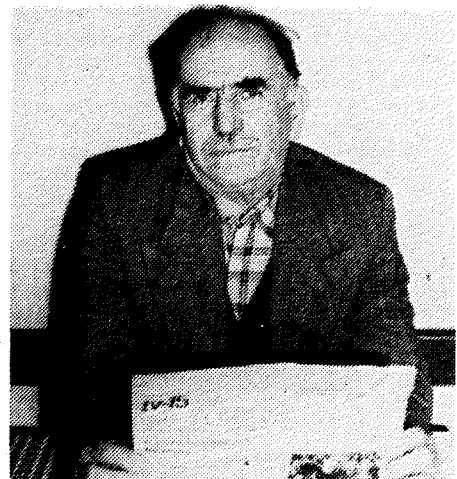
Film Igmanski marš bo prikazan letos na filmskem festivalu v Pulju, pozneje pa bomo videli tudi televizijsko nadaljevanke. Upajmo, da ne bomo razočarani.

Jože Vidic

Spomini Jožeta Krulca-Sokola Smrti ga je rešila šivanka

Jože Krulc-Sokol je kmet iz Češnjice pri Moravčah. Dobro se spominja časov nemške okupacije, ko je bil aktiven udeleženec NOB. Poleg njega je sodelovala vsa družina. Prvič se je srečal s partizani pozimi 1942. leta. Od takrat dalje je deloval na terenu, zbiral je hrano in obleko za partizane in jih obveščal o sovražnikovih premikih. Avgusta 1943 je bil mobiliziran v Kamniško-savinjski bataljon, ki je deloval

mu je rana na stegnu zagnojila in njegovo življenje je viselo na nitki, saj se je zastrupitev hitro širila. Da bi preprečili najhujše, je bolničar Jože Matevšek z razkuženo iglo predrl gnojno rano na nogi, da je gnoj iztekel in Jožetu se je zdravstveno stanje počasi začelo izboljševati. V boj zaradi rane seveda ni mogel, vendar je ostal v stalnem stiku s partizani. Na domu ga je vse do konca vojne negovala bolničarka Ana Šte-

Jože Krulc-Sokol, star 73 let.

na območju Moravč in okolice. Pred nenehnimi nemškimi napadi se je bataljon umaknil na področje Šipka in Menine planine, kjer je bila 6. avgusta 1943 ustanovljena Slandrova brigada. Jože-Sokol je bil dodeljen tretjemu bataljonu te brigade, ki je operiral na Moravškem območju, kasneje pa se je pomikal proti Novemu mestu. Tu so se ob kapitulaciji italijanske vojske dobro oborožili, da bi bili kos številno močnejšemu sovražniku – Nemcem in belogardistom.

Najbolj mu je ostalo v spominu novo leto 1945. Nemci so namreč obkolili hišo, v kateri so bili partizani. Borcem se je posrečilo prebiti iz obkoljenega obroča, vendar je bil Sokol pri tem ranjen v nogo. Uspelo se mu je skriti pred maščevalnim sovražnikom in priti do domače hiše, kjer ga je negoval partizanski zdravnik. Vendar pa se

fan, ki je čistila in obvezovala rane tudi drugim ranjenim partizanom na domovih.

Ob koncu vojne je bil Jože Krulc priznan za 50 odstotnega invalida, in zato ni ostal v vojaški službi, pač pa je delal doma na kmetiji. Pomagal je pri izgradnji porušeni hiši, bil je ljudski tožilec, občinski odbornik, sedaj pa deluje v upravnem odboru Zveze borcev, je strasten čebelar in vključen v mnoge druge aktivnosti v svojem okolju. Za svoj prispevek v NOB in po vojni je bil odlikovan z redom za hrabrost in redom za narod.

Sedaj Jože Krulc-Sokol živi mirno upokojsko življenje s svojo družino, rad se spominja vojnih dni, vendar pa je njegova velika želja, da bi svet živel v miru in mladim ljudem ne bi bilo treba prelivati krvi v nesmiselnih vojnah.

Jože Novak

Izvillečki iz kronike akcij VDV

2

Eksplziv v škafu vode

VDV se sicer ni ukvarjala za napadi na utrjene postojanke. Njena oborožitev tega ni dopuščala. Sicer pa so se obveščevalci VDV zelo pogosto ukvarjali s postojankami, saj je bilo potrebno zlasti tukaj pridobiti terenske obveščevalce. Čeprav enote VDV niso bile številne in so imeli bataljoni okrog 100 borcev, so bili glede organizacije obveščevalne službe v veliki prednosti. Ne le, da je bil vsak borec, zlasti še v obveščevalni patrulji, obveščevalec, za dobivanje podatkov je imel še obveščevalce na terenu. Znotraj sovražnikovih postojank so obveščevalci zbirali podatke o sovražni vojski, oborožitvi, utrdbah in utrjevalnih delih, o namelih in premikih sovražne vojske, o razpoloženju med sovražnikovimi vojniki in druge podatke, ki so bili pomembni za partizanske štabe. Težko bo sploh ovrednotiti delo teh obveščevalcev, ki so veliko prispevali k načrtovanju napadov na postojanke in usmerjali premike partizanskih enot s tem, ko so sproti zaznavali in sporočali o vseh sovražnikovih nakanah, ko so dajali poročila o sestavi izdajalskih enot in delovanju izdajalskih organizatorjev in obveščevalcev.

Toda VDV se je s svojimi obveščevalci vendarle lotevala tudi akcij na manjše sovražne postojanke. Največ teh primerov je bilo na Primorskem, kjer je VDV napadala preostale fašistične enote. Z napadi na sovražne postojanke je bilo od poletja 1944 dalje čedalje težje, saj so se vse močno utrdile s sistemom rovov in bunkerjev, obdale z žičnimi ovirami in minskimi polji. Napadi brigad na postojanke, čeprav po-

nekod niso bile številčno močne, so zahtevali veliko enot za neposreden napad, še več pa za širše zavarovanje, ki bi onemogočilo sovražnikom kolonom priti na pomoč obkoljenim. Obveščevalci 2. brigade VDV so premišljali o novem načinu napadanja postojank. Toda za to je bilo potrebno ustvariti nekaj osnovnih pogojev. V prvi vrsti soudeležbo terenskih obveščevalcev in sodelavcev v samih postojankah. Žal se pozneje ta način napadanja postojank ni močnejše razširil, delno zaradi poostrenih sovražnikovih ukrepov v postojankah, pa tudi zaradi tega, ker obveščevalci in operativci v enotah niso dalje razvijali te taktike.

Obveščevalci 2. brigade VDV so za 8. september 1944 predvideli napad na postojanko v Selcah nad Škofjo Loko v skladu z novo taktiko. Kako močno je ta akcija vzbudila Rósenrjev štab za boj proti partizanom, vidimo danes iz njegovega povelja, ki ga je takoj po akciji izdal svojim enotam (10. septembra, Zbornik dokumentov, d 130, VI/16, AIZDG f 138/I.) o poostrenem nadzoru nad vsemi pošiljkami v postojanke in nad vsemi civilisti, ki se zadržujejo ali prihajajo v objekte. To je bil že drugi primer »notranjega uničenja« postojanke. Podobnega se je v manjšem obsegu lotil Kamniško-zasavski odred 6. julija z uničenjem žandarmerijske postojanke na Vačah. Akcija v Selcah pa je bila očitno že močno zaskrbljujoča, kajti proti tej partizanski taktiki so bili odveč vsi bunkerji iz zemlje in betona, žične ovire in minska polja.

Kaj so torej pripravili obveščevalci štaba 2. brigade VDV, ki jih je v tej akciji neposredno vodil komandant brigade Slavko Furlan-Du-

šan. Povezali so se z obveščevalci-skojevci v postojanki in predvideli skupen napad. V ta namen je prišel z območja Dolomitov 1. bataljon VDV, ki je imel vlogo premičnega bataljona. Premikal se je torej kot združena enota tam, kjer je bilo potrebno. Tokrat je prišel – 7. septembra – v Podkraj pod Blegošem. Njegova naloga je bila, da ponoči obkoli žandarmerijsko postajo v Selcah, ki je bila močno uklinjena v partizansko ozemlje zgornjega dela Selške doline. Kakor je znano, so bile žandarmerijske postojanke v nekem smislu podaljšek nemške varnostne in obveščevalne službe. Izvajale so aretacije po nalogah gestapa, zbirale podatke in pošiljale poročila o sodelavcih partizanske vojske in OF. V Selcah je bila močnejša postojanka, ki naj bi po takratnih podatkih obveščevalcev imela okrog 40 mož, ki so tudi na svojo pobudo odhajali v patrulje in postavljali zasede terenskim delavcem, kurirjem in manjšim patruljam NOV. Bataljon je imel pri svojem napadu le manjšo vlogo, dokončal naj bi akcijo v postojanki. Glavno breme akcije so imeli obveščevalci in skojevci v postojanki. Obveščevalci so poskrbeli za eksploziv in tempirane detonatorje. Najpomembnejši del pobude pa je bil pri skojevcu Vinku Nagliču, ki naj bi spravil eksploziv v zgradbo, kjer so se nastanili žandarji. Žandarmerijska postojanka se je namreč nastanila v župnišču pri cerkvi, kjer so imeli žandarji tudi opazovalnico s puškomitraljezom v zvoniku. Skojevec Naglič, ki je prevzel eksploziv, je »paket« pripravil že pred nočno akcijo. Razstrelivo je bilo pripravljeno v dveh paketih po pet kilogramov z detonatorjem vred. Skojevcu so »paket« spravili ponoči do vodnjaka za župniščem. Zdej sta ležala glavno breme in največja odgovornost le na enem človeku. Skojevcu so se namreč domenili z mlado snažilko Minko Rešek, ki je dotlej čistila prostore v župnišču, da odnese razstrelivo v

zgradbo. Minka je že bila obveščevalka in skojevka. Toda dotlej je pošiljala podatke o žandarjih in njihovi oborožitvi, zdej pa jo je doletela mnoga težja naloga.

Borci 1. bataljona VDV so ponoči obkolili postojanko in skrivaj zasedli položaje okrog cerkve. V vsakem primeru bi se lahko skojevci zanesli na pomoč, če bi kaj spodeltelo. Na položajih so bili tudi komandant brigade Dušan in obveščevalci. V postojanki je bilo slišati samo stražarjeve korake. Proti jutru se je pojavila pri župnišču Minka, ki je prišla – tako je vsaj mislil stražar – kot ponavadi pometat in pospravljat. Pogumno dekle je vzele škaf in curjo in odšlo k studencu po vodo. Toda ko je bil škaf do tritret poln, je vanj – bil je že mrak – položila paket z eksplozivom. Nanj pa je vrgla curjo. Tako otovorjena s škafom je mimo stražarja prišla v pritličje zgradbe in ga odložila v kot. Nekaj časa je še postavala sem in tja, in kot da bi še kaj pozabila, je odšla spet mimo stražarja proti vodnjaku. Nato pa seveda naglo in v dir proti položajem bataljona...

Detonator je bil tempiran na šesto uro zjutraj. Skratka na čas, ko večina žandarjev še ne zapušta poslopja. Na položajih so bile vse cevi puškomitraljezov in brzostrelk uperjene proti cerkvi in župnišču. Toda s tem ne bi mogli kaj prida opraviti, če bi žandarji zasedli strelne line in rove. Zdej je bilo vse odvisno od tega, če je tempirani paket dobro pripravljen, če bo vžgalo...

Plamen eksplozije je vzbudil ob šestih zjutraj...

Silovita eksplozija je dvignila župnišče iz temeljev, kosi opeke, kamenja in malte so frčali po zraku, debelo zidovje se je rušilo sredi oblaka prahu in razletelo v drobece. Vsi v postojanki so bili pokopani pod razvalino. Rešili so se nemara samo tisti žandarji, ki so bili kje v nočni patrulji ali zasedi. Borci iz bataljona so odprli ogenj v razbitine in zvonik cerkve, toda

Jubilej Bernarda Kraljiča-Bojca

Te dni je v Kopru slavil sedemdeseti življenjski jubilej upokojeni kapetan 1. razreda Ljudske milice, nekdanji aktivist OF in bореc NOB, nekdanji predsednik krajevne organizacije

cije ZZB NOV Žusterna in aktiven družbepolitični delavec Bernard Kraljič-Bojca.

Rojen je bil 11. aprila 1913 v Trstu. Do dvajsetega leta je pomagal doma na kmetiji, potem pa se je zaposlil v različnih tovarnah v Trstu, ki jih je moral zaradi naprednega mišljenja velikokrat menjati. Leta 1934 je služil v italijanski vojski, 1941. pa so ga stalno demobilizirali, ker si je našel dal populiti zobe.

Od julija 1942 je stalno delal za OF. V odboru OF za Boljunc je postal referent za gospodarstvo. Uspešno je zbiral opremo, obutev in obleko, sanitetni material ter hrano za partizane ter jim vse to pošiljal v Brkine. Aprila 1943 je bil sprejet v KPS, kar je bilo priznanje za uspešno in vdano delo. Zaradi njegove aktivnosti mu je grozila aretacija, zato se je umaknil med borce NOV v Slovenijo. Bil je razvrščen v

Levstikovo brigado kot mladec, kmalu pa je postal vodja oddelka in komandir voda. Že maja 1944 je postal instruktor brigadnih vezistov oziroma signalistov. Kot njihov komandir pri brigadnem štabu 18. divizije je tudi dočkal konec vojne.

Kot domačin je bil po osebnosti dodeljen komandi mesta Trst in je bil komandir čete varnostnikov. V Trstu je ostal tudi po odhodu jugoslovanske vojske. Jeseni 1945 je končal partijski tečaj, novembra pa je bil demobiliziran iz JLA. Vrnil se je v domači Boljunec, kjer je do leta 1947 opravljal dolžnost partijskega sekretarja v vasi. Ko se je preselil v Koper, se je zaposlil pri narodni zaščiti, pozneje Ljudski milici. Leta 1963 je bil upokojen kot kapetan 1. razreda Ljudske milice.

Tudi po upokojitvi je ostal aktiven družbenopolitični delavec. Bil je sekretar KO KOS Žusterna, član okrajnega odbora TOD Koper, blagajnik in nato predsednik KO ZZB NOV Žusterna. Izvoljen je bil v razne komisije in odbore krajevne samouprave v Žusterni in v občinski odbor ZZB NOV Koper. Bil je delegat KS Žusterna v občinskih delegatskih skupščinah, sodnik-porotnik in aktiven graditelj sistema SLO in DS. Za svoje poklicno in družbenopolitično delo je dobil vrsto visokih državnih odlikovanj: srebrni znak OF, spominsko značko OF tržaških aktivistov in spominsko medaljo 8. brigade Frana Levstika.

Želimo mu še mnogo zdravih let in uspešnega dela.

Rastko Bradašja

Zahteva po ukinitvi strelišča na Opčinah in spominska proslava usmrtitve 71 talcev

Opensko strelišče, ki stoji ob pokrajinski cesti, ki pelje z Opčin proti mejnemu prehodu na Fernetičih, je bilo v nacifašističnem obdobju prizorišče krute usmrtitve številnih protifašistov. Tako je na velikem tržaškem procesu zloglasno fašistično sodišče decembra 1941 obsodilo 60 obtožencev na skupno 966 let ječe, narodni junak Pino Tomažič, Viktor Bobek, Simon Kos, Ivan Ivančič in Ivan Vadnal pa so bili na tem strelišču usmrčeni 15. decembra 1941. Na strelišču so se v obdobju nacifašističnega nasilja vrstile še številne usmrtitve, med katerimi je izstopala ustrelitev 71 talcev aprila 1944.

Ob 39-letnici tega dogodka so prejšno nedeljo priredili na strelišču spominsko slovesnost, na kateri so obudili spomin na ta krvavi zločin in počastili spomin na nedolžne žrtve. Bilo je 3. aprila

1944, ko so esesovci povračilo odpeljali na opensko strelišče skupino 72 talcev slovenske in italijanske narodnosti. Postavili so jih ob zid v skupine po deset in izvršili sodbo. Še preden so se oglašili poki pušk, so od ust do ust talcev šli ponosni vzkliki: »Smrt fašizmu, živele Titova Jugoslavija, živel svobodni Trst!«. Srečno naključje je bilo, da se je eden izmed talcev, Stevo Rodič, čudežno rešil smrti. Še živ je namreč obležal pod trupli sotrpinov. Ob večernem mraku se je Rodič splazil v bližnjo hosto in dobil varno zatočišče pri Petelinovih v Repniču.

Na nedeljski spominski slavnosti, ki so jo priredili Vsestržavna zveza partizanov Italije, organizacija bivših političnih preganjencev in združenje bivših izgnancev v nacistična taborišča, sta govorila – Igor Tuta v sloven-

ščini in Fausto Monfalcon v italijanščini – naglasila, da žrtve 71 protifašističnih talcev ni bila zaman, saj se je še bolj okrepila odporiška zavest, ki je privedla do propada fašizma, in tisti temni časi se ne smejo več vrniti. To izročilo je treba prenašati na mlado in prihodnje generacije, ki morajo vselej braniti ideale in vrednote narodnoosvobodilnega boja. Ne smemo pozabiti na metode fašizma, katerega strategija je bila in je v vsakovrstnem barbarstvu, nasilju, poniževanju in teptanju pravic ljudskih množic. Prav zato se moramo mi in cel svet boriti za mir in sožitje, kar velja še posebno za politično in družbeno razburkano mesto, kot je Trst. To pa je mogoče doseči le z enotnim nastopom ljudskih in demokratičnih sil.

Na slavnosti je nastopil tudi moški pevski zbor Tabor z

Opčin, domačin Milko Malalan pa je ponovil zahtevo, da pride do ukinitve strelišča in da se na kraju, kjer so fašisti v obdobju od 1941. do 1945. leta ubili kar 96 talcev, uredi spominski park. Danes je namreč tam zapuščen prostor s skromno spominsko ploščo, ki je namenjen zasebnim strelskim skupinam za urjenje v streljanju, kar je nekaj nezaslišanega.

V tem smislu je skupina preživelih obsojencev na tržaškem procesu poslala predsedniku italijanske republike, bivšemu partizanu Sandru Pertiniju, posebno pismo, v katerem izražajo tudi željo prebivalstva, naj s posebnim odlokom ukine opensko strelišče, ki naj postane primerno urejen spominski park, in le tako bomo lahko primerno počastili spomin in se oddolžili toliko nacifašističnim žrtvam.

Boris Simoneta

Spomini s fotografije

Primorski fantje na odsluženju vojaškega roka v italijanski vojski poleti 1933 v Castel Madame pri Rimu. Stojijo (od leve proti desni): Šavli, Breščak, Ozebek, Volarič, Seljak, Leban, Sedej, Skrt, Murovec. Sedijo (od leve proti desni): Humar, Laharnar, Konec, Kravanja, Lenar.

Fotografija prikazuje primorske fante, ki smo 1933. leta služili vojaški rok v italijanski vojski v kraju Castel Madame pri Rimu. Vsi smo bili vključeni v organizacijo TIGR, ki jo je organiziral Ferdo Kravanja iz Čezsoče. V vojašnici smo se Slovenci vsak dan dobivali v posebnem prostoru, kjer smo se učili peti, imeli smo politična predavanja, ki jih je vodil Ferdo Kravanja, celotno organizacijo pa sva vodila Ferdo in jaz.

Večkrat smo iz skladišča polka odnašali tehnični vojaški material (daljnogleda in podobne stvari, kajti bili smo v radiotelegrafskem bataljonu). Ta material je iz Rima do Kobarida odnašal Andrej Žagar, sprejela pa ga je moja mati in ga oddajala naprej.

Leta 1936, že po vojaščini, smo vsi dobili poziv za vojsko. Tako kot drugi sem hotel pobegniti čez mejo v Jugoslavijo, vendar pa sva s Francem Lebanom po ukazu morala iti v vojsko. Naročeno nama je bilo, naj v italijanski vojski izvajava sabotaže, in res je bilo storjeno veliko materialne škode. Ferdo Kravanja – Peter Skalar je padel pod italijanskimi kroglami septembra 1944. Njegova organizacija TIGR pa je mnogo prispevala k ohraniti narodne zavesti slovenskih Primorcev, da so se junaško uprli potujčenju in uničenju Slovencev.

Stanko Volarič

največji del naloge je bil že opravljen. Postojanka se je sesula v prah.

V odgovor na miniranje žandarmerije v Selcih so se seveda takoj oglašili iz sosednjih postojank v Selški in Poljanski dolini. Bataljon VDV se je umaknil, z njim pa tudi Minka Rešek. Nemške kolone, ki so prihitele na pomoč, so lahko iskale med razvalinami le še mrtve in ranjene nemške žandarje. Uspeh je bil popoln. Ni naključje, če se je general Rösener, ki je močno bedel in varoval »nemško kri«, in zato raje vpregel v svoj voz domače izdajalce, silno razjezil nad bedastimi in nepredvidnimi žandarji. »Na Gorenjskem je bila 8. septembra že drugič razrušena orožniška postaja (prva namreč v Vačah),« je zapisal v svojem povelju. »Večina posadke je bila ubita tako, da so banditi vtihotapili na postajo paket z razstrelivom.« Svoje podrejene je opozoril, da tokrat partizani niso poslali paketa po pošti, ampak je razstrelivo v postojanko prinesla »uslužbenka« ki je dotlej veljala za lojalno. Rösener je tudi priznal izgube, namreč: 11 orožnikov ubitih, 8 huje in laže ranjenih. Pri tem je seveda v svojem povelju zapisal številko, ki jo je dobil od podrejenih. Ti pa so o izgubah vselej poročali tako, da jih ne bi bilo preveč, oziroma so lagali. Obveščevalci na terenu so poročali, da je bilo mrtvih 23 orožnikov, 20 pa huje in laže ranjenih. Pri tem bi veljalo bolj verjeti obveščevalcem 2. brigade VDV, ki so imeli že od poprej natančne podatke o posadki. Štab brigade je namreč poveljstvu VDV poročal o 16 mrtvih orožnikih, 10 huje in 8 laže ranjenih. To bi se tudi ujemalo s številom orožnikov, v tej postojanki, ki je stela tri vode. Vsekakor je bilo onesposobljenih nad 30 orožnikov.

Dvakrat nad narednika SNVZ

V štabu 2. brigade so že 30. julija poskušali z »notranjim uničenjem postojanke«. Tokrat je

šlo za dobro desetino domobrancev, ki so predstavljali zarodek nove postojanke v Kanalu. Zvezo z obveščevalci je imel Rino Medvešek, tokrat uslužbenec na občini. Ponoči je moral spati skupaj z domobranci in tako je zvedel, da bi rada večina v partizane, znebiti pa bi se morali svojega poveljnika. To je bil narednik X. Y. (podrobnosti v zgod. gradivu), ki je rad teroriziral domačine, zlasti aktivistke. V štabu brigade so predvideli nočni vdor v domobrantsko postojanko. Ta namreč na cesti strani ni imela stražarja, ker so jih stražili v bližnjem, komaj petdeset korakov oddaljenem bunkerju Italijani in Nemci. Domobranci, ki so pripadali 6. četi SNVZ v Tolminu, so se namreč vselili v večjo zasebno hišo.

Ponoči 30. julija se je skupina borcev, ki jih je vodil namestnik komandanta Branko Jerkič, z dvoriščne strani približala domobrantski postojanki. Nad naseljem je akcijo zavaroval 5. bataljon, ki se je takrat mudil pri štabu brigade in je prišel z Gorenjske. Domačini v hiši so bili sodelavci NOB. Z obveščevalcem med domobranci je bilo dogovorjeno, da bo zadnje okno na dvoriščno stran odprto. Pristavljena k

zidu je bila tudi lestev. Nekaj borcev je s puškomitraljezi varovalo morebitni umik, držali so v šahu most čez Sočo, bunker in vojašnico s sovražno posadko. Šest borcev s komandantom Brankom je takoj zatem, ko je utihnil odmev korakov sovražne patrolje na drugi strani hiše, zlezlo po lestvi v prvo nadstropje. Domobranci bi morali po načrtu presenetiti med spanjem. To bi se jim tudi posrečilo, če ne bi bilo do njihove spalnice še dvojne praznih prostorov in dvojne vrat. Že prva vrata so izdajalsko zaškripala. V načrtu je bila samo majhna napakica: mast za vrata. Pri naslednjih vratih je bilo še huje, zaškripala so, da bi še mrtvega zbudila. Komandant Branko je zato naglo naskočil vrata spalnice. Luči niso mogli prižgati, ker je bilo stikalo na drugi strani vrat. Roke gor, predajte se! Toda domobrantski narednik je bil zaradi škripanja vrat že zbujen, partizane je pričakal s puško v roki. Takoj je začel streljati, da bi priklical na pomoč Nemce iz vojašnice. Komandant Branko in borci so se morali umakniti, ker je streljanje izdalo nameravano zajetje domobrancev. V spalnico je še izstrelil nekaj rafalov in kril umik borcem, ki so se spuščali po lestvi na dvorišče.

Bojna skupina se je nato kljub tršču nemške in italijanske posadke brez nezgod umaknila. Domobrantski narednik pa je imel potem svoje dni. Širokoustil se je, kako je sam pregnal partizane. Njegovo »junaštvo« je predstavil tudi domobrantski listič Tolminski glas. Napad na postojanko je zaenkrat propadel. Toda obveščevalci VDV so imeli še naprej zvezo z Rinom Medveščkom, uslužbencem na občini, prek njega pa z domobranci, ki bi se radi rešili svojega narednika in odšli v partizane. Vsekakor se je večina bala zaradi domačih, ki bi jih sicer pozaprl, zato so hoteli inženirati partizanski napad in navidezno mobilizacijo. Obveščevalci VDV so zato septembra, ko je bil že opravljen napad na Selca, pripravili eksploziv – plastik in kemične vžigalnike. Tako so pripravili tak kemični svinčnik z eksplozivom in ga skrivaj izročili domobrancem v postojanki. Vojski so položili »svinčnik« v narednikovo posteljo in podminirali svojega poveljnika. Mina je bila tempirana tako, da bi se naj vžigalnik aktiviral okrog dveh ponoči. Ker pa je narednik prej legel, je tudi s svojo toploto pospešil kemični proces v vžigalniku in postavljena mina ga je vrgla v zrak že ob polnoči.

Tako so domobrantski vojski podminirali svojega poveljnika v postojanki v Kanalu. Del posadke je takoj zbežal v partizane, druge pa so odpeljali v Tolmin.

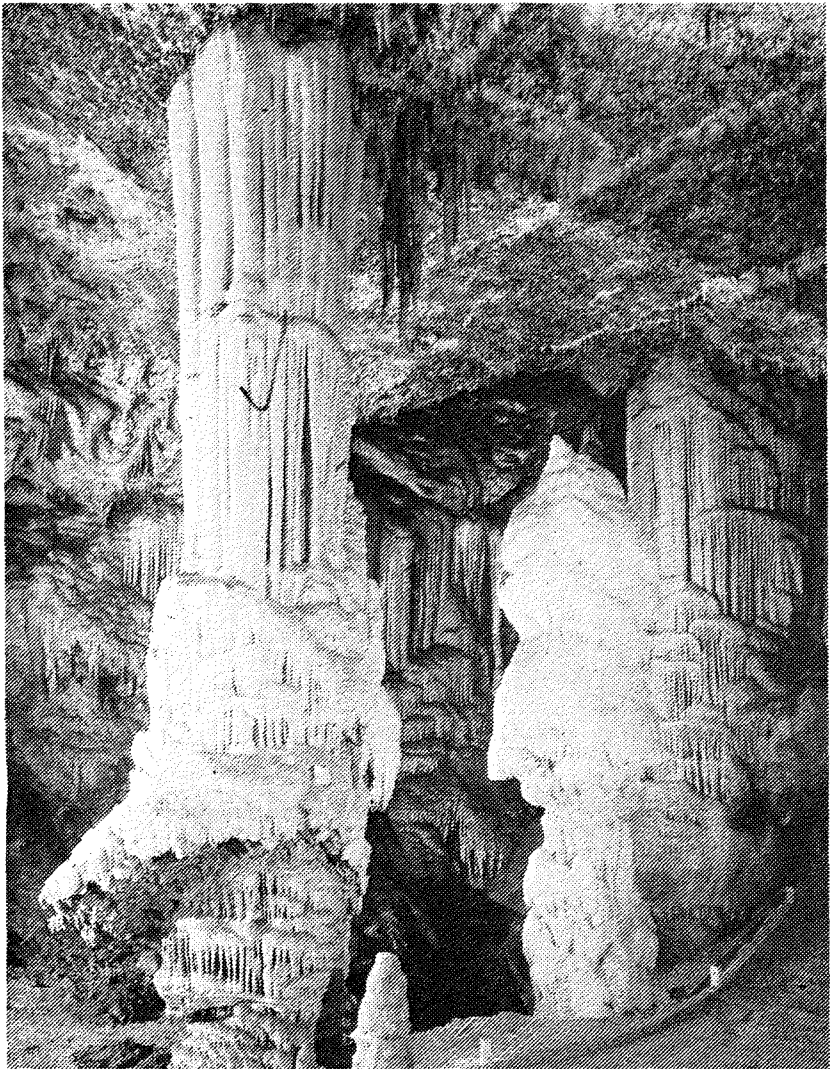
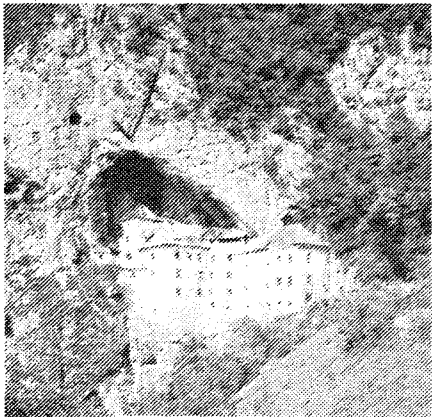
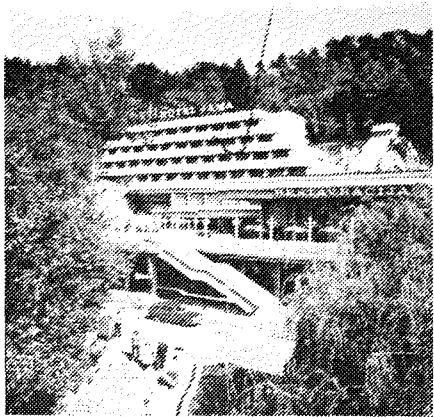
Še danes se udeleženci te akcije radi spominjajo na škripanje vrat. Prekleta vrata – kako so škripala! Prej bi jih morali podmazati. Kljub odličnemu načrtu so spregledali to malenkost. Pa je bila pomembna, čeprav se je nazadnje končalo po načrtu – Kanal je ostal brez domobrantskega poveljnika in domobrancev.

Ivan Blažej

Komandant Slavko Furlan-Dušan (v sredini) z obveščevalci OC II. brigade VDV

postojnska jama

KROJAŠKA DELAVNICA Pivka

čestita ob občinskem prazniku Postojne,
23. 4. 1983 vsem občanom – delovnim ljudem

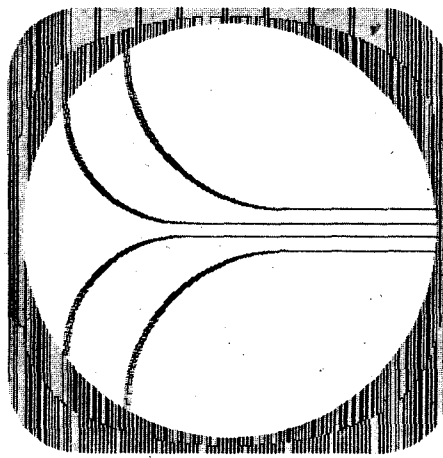
tozd terme čatež

Pravočasno poskrbite za svoje zdravje.
Združite prijetno s koristnim.
Povežite sistematične preglede z oddihom.

KUPON

PROSIM, POŠLJITE MI INFORMATIVNO GRADIVO IN CENIK STORITEV
NA NASLOV:

TEL. (068) 61-811
TELEX: 35795

Železniško gospodarstvo

**ŽELEZNIŠKA
TRANSPORTNA
ORGANIZACIJA**

**POSTOJNA,
n. sol. o. TOZD**

Postojna, Kraigherjeva 11

čestita za praznik občine Postojna

Komunalno podjetje Postojna

Čestita
ob 23. aprilu,
prazniku
občine Postojna

slovenija ceste tehnika
n. sol. o., ljubljana, titova 38

**tozd
gradnje postojna**

66230 postojna,
volaričeva 5

**GOZDNO
GOSPODARSTVO
POSTOJNA**

čestita ob občinskem prazniku
Postojne

Skupščina občine Postojna

in družbenopolitične
organizacije

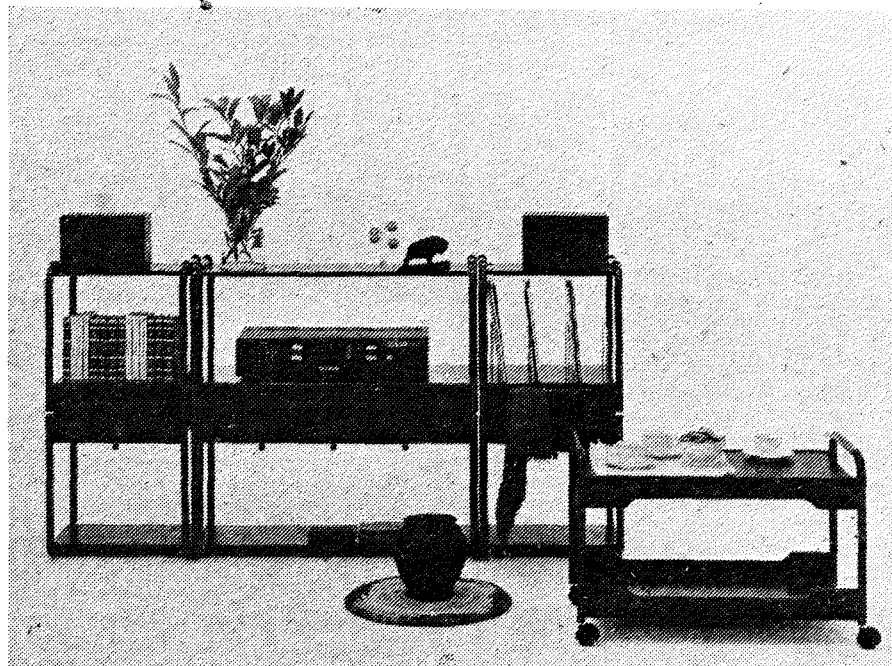
*čestitajo vsem delovnim
ljudem in občanom
za praznik občine Postojna*

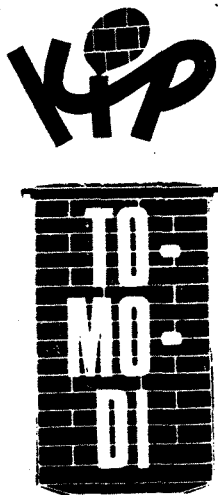
JAVOR

LESNA
INDUSTRIJA
PIVKA

n. sol. o.

PROGRAM TUBUS

**MONTAŽNO
INDUSTRIJSKO
PODJETJE**

Ljubljana, Opekarska 13

TELEFON: CENTRALA: 212-011 ŠEF KOMERCIALE: 218-347 TELEGRAM: KIP Ljubljana – Tekoči račun 50101-601-23238; TELEX: 31420 YU-KIP

ALI STE ŠE NAROČNIK-CA REVİJE ZA ZGODOVINO NOB

borec

35 let revije Borec
IN OHRANJEVANJE REVOLUCIONARNIH TRADICIJ

Če še niste, izpolnite naročilnico in revijo vam bomo začeli pošiljati na dom.
Naročnina je 300 dinarjev.
Obljubljam vam veliko zanimivega branja!

Naročam revijo BOREC od meseca dalje

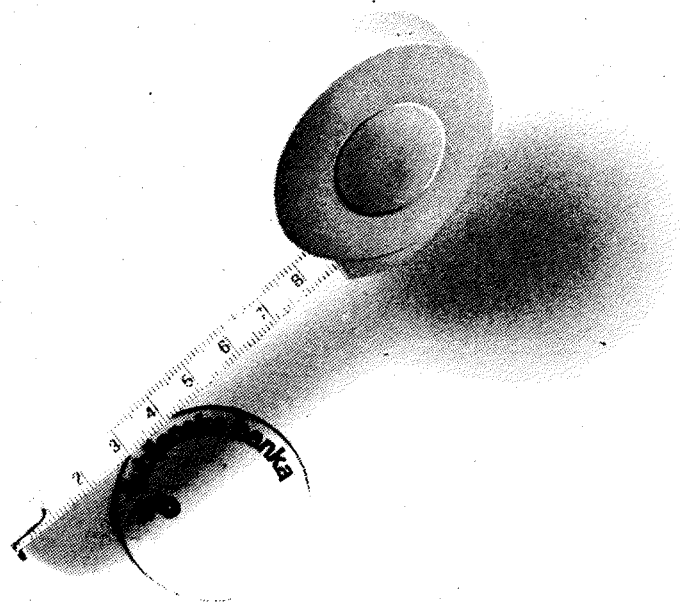
Podpisani

Kraj, ulica

Pošta

Naročilnico pošljite na naslov: ZALOŽBA BOREC – ZA REVİJO BOREC, Miklošičeva 28/I, 61000 Ljubljana

Datum Podpis naročnika

Nova storitev v naši ponudbi

V svojo ponudbo storitev
za občane uvajamo
zanimivo novost:
dinarske depozite
z možnostjo vezave vloge
za dobo nad 3 mesece
po 12% letni obrestni meri
oziroma
za dobo nad 6 mesecev
po 15% letni obrestni meri.

Od 1. januarja 1983 dalje veljajo
tudi višje letne obrestne mere za
dinarske hranilne vloge, vezane
nad 1 leto – 18%,
nad 2 leti – 23%,
nad 3 leta – 28%.
Obrestna mera ostaja pri vseh
hranilnih vlogah na vpogled še
naprej nespremenjena in znaša
7,5%.

Ljubljanska banka

LJUBLJANA

Področna tekmovanja
upokojencev

Športna komisija pri Zvezi društev upokojencev Ljubljane je sklicala v začetku aprila sestanek športnikov – referentov devetih občin (Cerknica, Žiri, Vrhnika, Domžale in pet ljubljanskih občin). Razpravljali so o osmem področnem tekmovanju, ki naj bi bilo maja letos. Kakor vsako leto potekajo tudi v tem mesecu občinska tekmovanja v kegljanju, balinanju, streljanju in šahu. Najbolje uvrščene ekipe bodo tekmovale na področnem tekmovanju.

Poudariti moramo, da je športna rekreacija upokojencev vse bolj množična. Nekatere ZDU kot na primer Moste-Polje in Ljubljana Vič bi pokazale lahko nekoliko več športnih uspehov. Upajmo, da bo poslej drugače.

ŠENTVID

Marljivi upokojenci

Društvo upokojencev Šentvid pri Ljubljani je ob koncu marca na delovni konferenci razpravljalo o izpolnitvi nalog v preteklem letu in o nalogah, ki jih čakajo v letošnjem letu. V društvu je doslej zajetih 400 članov, njihovo število pa se stalno veča.

Lani so končali enostezno balinišče, za kar je bilo potrebno precej prostovoljnega dela. Delo

DU pestrijo množični izleti po Sloveniji, saj so jih lani imeli kar precej. Razgibana je bila športna rekreacija.

Društvo so razdelili na devet območij. Na vsakem območju deluje poverjenik, ki skrbi za pobiranje članarine, obiskuje bolne in seznanja člane z dejavnostjo društva. Socialna služba rešuje probleme in daje članom socialno pomoč.

Letos bodo za praznik KS priredili razstavo ročnih del, organizirali več izletov in družabnih večerov.

VINKO BOVCON

MOZIRJE

Teden planinstva

V meddruštvenem odboru in v posameznih planinskih društvih so se že začele prve prireditve v spomin na leto 1893, ko je bila v Mozirju ustanovljena savinjska podružnica Slovenskega planinskega društva. Glavni cilj je bil: upreti se nemškemu pritisku, ohraniti Savinjske Alpe slovenske. Gradili so kočice, gradili so pota, na vsakem koraku so poudarjali slovenski značaj tega področja. Pri tem so jih krepko podpirali domačini. Letos poteka 80 let, kar so leta 1903 posestniki Luč in Solčave dovolili samo savinjski podružnici, da na njihovi zemlji markira planinska pota. Nemci tu niso imeli več kaj iskati. Prvi zanesenjaki so ob podpori domačinov in pod vodstvom načelnika podružnice Franca Kocbeka postavili temelje, ki jih tudi druga svetovna vojna ni mogla razbiti. Zopet se je razplamenel boj za ohranitev slovenstva na tem področju. Čopič in barvo, s katero so prvi planinci markirali svoja pota, je zamenjala puška.

Ni naključje, da se bo teden planinstva v Gornji Savinjski dolini začel z že tradicionalnim

pohodom k bolnišnici 4. operativne cone »Celje«, na Travniki pod Komnom. Pohod k spomenikom NOB bo ena prvih prireditev, ki bodo poudarile boj za ohranitev slovenskih gora in boj za narodno osvoboditev.

FRANCI JEŽOVNIK

MEŽICA NA KOROŠKEM

Ob obletnici napada

Devetega aprila je bilo v Mežici na Koroškem veliko slavlje. V počastitev 40. obletnice napada 1. koroškega bataljona, v moči med 3. in 4. aprilom 1943 na Mežico, so občani Mežice pripravili pester kulturni program. V počastitev te obletnice so Mežičani preuredili narodni dom in odprli stalno razstavo zbirko »Mežiško območje med 1918–1941 in NOB« (razstavo sta pripravila krajevna skupnost Mežice in Koroški pokrajinski muzej revolucije v Slovenji Gradcu).

Dne 9. 4. 1983 je imel osrednji odbor koroških partizanov slavnostno sejo. Te seje so se udeležili tudi borci iz zamejske Koroške. V popoldanskem času je bilo v lepi telovadnici množično zborovanje. Slavnostni govornik je bil Ivan Ura-nič – Drago, predsednik osrednjega odbora koroških partizanov.

V spomin na slavne boje so izročili domicilno listino 1. koroškemu bataljonu.

ADOLF ANKON

Vabila

Krajevna organizacija ZB NOV in KS ter druge družbenopolitične organizacije vabijo na proslavo krajevnega praznika, ki bo v nedeljo, 24. 4. 1983, ob 12. uri pri gasilskem domu v Gabrovki.

Kot krajana, občana, borca in aktivista NOV vas vabimo, da se te proslave udeležite v čim večjem številu. Redni avtobus iz Ljubljane za Gabrovko pelje ob 8.45 z avtobusne postaje v Ljubljani. Vrnitev v Ljubljano iz Gabrovke pa bo ob 18.20.

Odbor sekcije internirancev občine Hrastnik vabi vse nekdanje internirance koncentracijskih taborišč iz Hrastnika, Trbovelj, Zagorja, Laškega in drugih občin, da se udeležijo že tradicionalnega tovariškega srečanja v petek, 29. aprila 1983, ob 10. uri v Gorah nad Dolom pri Hrastniku.

Vljudno vabljeni!

Vabimo borce 2. bataljona 2. brigade Vojske državne varnosti, kurirje karavle P-25 a in druge borce NOV ter občane na partizansko srečanje in krajevno slavlje 8. maja ob 10. uri pri Vogrin-kih na Kanalskem Kolovratu (Kambreško). Od-krili bomo obeležje padlim vedevejevcem pri Vogrin-kih, obeležje za karavlo P-25 a in slovesno razglasili krajevni praznik krajevnega skupnosti Kambreško na Srednjem s kulturnim programom. Sledilo bo tovariško srečanje.

Priporočamo prihod na Vogrinke (Kambreško) iz Ročinja pri Kanalu.

Pripravljalni odbor

Ob 40. obletnici ustanovitve 3. SNOUB Ivana Gradnika in 5. (17.) Simona Gregorčiča vabita odbora skupnosti borcev vse svoje borke in borce, da se udeležijo proslave, ki bo v soboto, dne 23. 4. 1983, ob 10. uri v vojašnici Janka Premrla-Vojka, v Vipavi.

Vabljeni so tudi borci drugih partizanskih enot kakor tudi družinski člani.

V nedeljo, 8. maja, ob 11. uri bo na Orljem odkrito obeležje v spomin na padle borce in zadnje boje, ki sta jih imeli diviziji 7. in 8. maja 1945 za osvoboditev Ljubljane.

Na tem področju so Nemci postavili močno utrjeno obrambno linijo, ki je bila ključ za branilce Ljubljane iz dolenjske smeri. Posebno silovito so Nemci obstreljevali napadalce s topovi z Golovca, Ljubljanskega gradu in Barja. Najhujše boje in največje izgube sta imeli Gubčeva in Levstikova brigada, ki sta dobili nalogo zavzeti dobro utrjeno vas Orlje.

Obeležje bo postavljeno na kraju, od koder je dober pregled na takratne položaje obeh brigad. Mladina ljubljanskih osnovnih šol pa bo pripravila kulturni program.

Na odkritje posebno vabimo udeležence boja, vse borce obeh divizij, 1. SAB in sorodnike padlih.

Iz Ljubljane se lahko peljete z avtobusom mestnega prometa št. 3 do zadnje postaje na Dolenjski cesti, od tam pa je dobre pol ure peš do vasi Orlje.

Odbora skupnosti borcev
15. in 18. diviz. NOVJDopolnilo k članku Obrambna
pripravljenost je v ljudeh ob
meji zasidrana

Da ne bo kakšnega nesporazuma, dodajmo dopolnilo tovariša Karla Bajca, da njegova dva brata nista odšla naravnost v partizanske vrste, pač pa sta bila najprej mobilizirana v italijansko vojsko, od koder sta potem našla pot k partizanom.

Ž. D.

Obvestila

Vse borce skupnosti borcev 3. SNOUB Ivana Gradnika in Simona Gregorčiča obveščamo, da bo skupna proslava 40. obletnice dne 23. 4. 1983 ob 10. uri v vojašnici Janka Premrla-Vojka v Vipavi. Ob tej priložnosti bomo borce brigade Ivana Gradnika podeljevali spominski znak.

S svojo udeležbo počastite 40. obletnico ustanovitve naših brigad. Posebnih vabil ne bo.

Domicilni odbor brigade
Ivana Gradnika in
Simona Gregorčiča

Krajevna organizacija ZZB NOV Šentjernejskega odbora borcev 5. SNOUB Ivan Cankar sporocata, da bo spominska slovesnost v spomin padlim borce 4. bataljona Cankarjeve brigade na Javorovici 1. maja 1983 z začetkom ob 11. uri pri gornjem spomeniku, kjer so bili pokopani padli cankarjevci.

Po slavnostnem delu bo kratek kulturni program, ki ga bodo izvajali učenci osnovne šole Martina Kotarja, mešani pevski zbor in godba na pihala.

Na slovesnost vabimo borce, aktiviste, mladi- no, delovne ljudi, še posebno sorodnike padlih partizanov.

Obvestilo kolesarjem

V okviru prireditev »Vinska vigred v Beli kraljini« vas vabimo na kolesarski izlet v Metliko, ki bo 23. aprila 1983. Odhod kolesarjev bo ob osmi uri izpred kolodvora Rudnik na Dolenjski cesti. Prihod v Metliko bo predvidoma okrog 13. ure, kjer bodo kolesarje pričakali prireditelji in pa sorodniki in znanci, ki se lahko odpelejo iz Ljubljane s posebnim vlakom ob 8.35. Odhod iz Metlike bo z vlakom ob 20.20. Za kolesa je poskrbljeno.

Dne 27. aprila 1983 pa bo ob 9.30 pod Urhom prvo republiško prvenstvo za borce kolesarje. Tekmovanje bo v kategorijah za navadna in dirkalna kolesa. Prijave sprejemamo uro pred startom.

Izlet v Mauthausen

Občinski odbor ZB NOV Bežigrad – komisija za internirance prireja dvodnevni izlet (7. in 8. maja) v Mauthausen.

Odhod iz Ljubljane bo 7. maja ob 6. uri. Pot bo tekla skozi Kranj, mimo Trčica do Ljubelja, po prehodu državne meje pa mimo Celovca, Beljaka, Spittala in nato po avtomobilski cesti do Salzburga. V Salzburgu bo postanek in ogled kulturno-zgodovinskih znamenitosti, po ogledu pa vožnja do S. Florjana. Nastanitev v hotelu, večerja in prenočišče.

Naslednji dan po zajtrku se bomo peljali do Mauthausna, si ogledali taborišče in se poklonili žrtvam. Po ogledu vožnja skozi Enns in ob reki Enns skozi Steyer, Altenmarkt, Eiseners do Leobna, vračali se bomo skozi Judenburg, Celovec in prek Ljubelja v Ljubljano.

Cena za osebo je 4.920,00 dinarjev, če je v avtobusu najmanj 35 oseb, in 4.650,00 din, če je v avtobusu najmanj 40 oseb. Cena vključuje prevoz s turističnim avtobusom, cestnine, gostinske storitve, navedene v sporedu, vstopni- ne, organizacijo in vodstvo potovanja. Zaradi carinskih predpisov morate imeti ustrezne dokumente za prehod čez državno mejo.

Prijave sprejema občinski odbor ZB NOV Bežigrad do 30. aprila.

Prvenstvo novinarjev

Aktiv dolenjskih novinarjev je v soboto, 16. aprila, na štiristeznem avtomatskem kegljišču »Gorjanci« na Loki v Novem mestu pripravil prvo republiško kegljaško prvenstvo poklicnih novinarjev. Novinarji so tekmovali v dveh kategorijah, do štirideset in nad štirideset let. Pokrovitelja tekmovanja sta bila Dana iz Mirne in avtoprevoznik ter turistično podjetje Gorjanci. Pokala za zmagovalca pa je daroval Dolenjski list.

Med tekmovalci iz petih slovenskih uredništev Dela, Televizije Ljubljana, Primorskih novic, Dolenjskega lista in TV-15 Naš tovariš sta bila najuspešnejša Tone Urbas in Bojan Kuntarič. Tone Urbas je podrl 415 kegljev in zmagal v kategoriji nad štirideset let pred Stružnikom (Delo) ter Klasincem (Televizija). Pri članih do štirideset let pa je zmagal Bojan Kuntarič, prav tako TV-15, ki je podrl 394 kegljev, pred Jaklom (Primorske novice) in Budjo (Dolenjski list).

Na krajšem tovariškem srečanju so se novinarji dogovorili, da naj bi postala takšna tekmo- vanja vsakoletna in bi jih v prihodnje tudi razši- rili na zamejske Slovence in ženske. V Novem mestu pa bi moralo biti tudi prijateljsko sreča- nje s kegljaško reprezentanco hrvaških novinar- jev. Ti so srečanje odpovedali v zadnjem trenu- tu, zaradi službene zadržanosti nekaterih keg- ljačev.

Ob koncu so novinarji izročili Tugu Klasincu ob njegovem življenjskem jubileju skromno da- rilo. Prav tako pa so skromno darilo izročili pobudniku in organizatorju prvenstva Slavku Doklju, novinarju Dela iz Novega mesta.

POIZVEDBA

Tovariš F. Vladimir Snoj, brigadni sekretar SKOJ v 1. SAB v letu 1944, prosi takratnega obveščevalca z vzdevkom Mate, da se oglasi na naslov: F. Snoj Vladimir, Jeretova 1, (pri Grbič- Grozdanič), Pula. Vsi, ki karkoli vedo o njem, naj mi prosim sporočijo.

Krajevne organizacije in OO ZZB NOV sporočajo

Prek 600 novih

Vsak dan dobimo v uredništvu naslove novih naročnikov, kar kaže na izredno prizadevnost številnih krajevnih organizacij in poverjenikov za tisk. Res pa je, da se še dosedaj niso oglasile večje krajevne organizacije, ki združujejo veliko število borcev, naročnikov TV-15 Naš tovariš pa je malo. Zanimivo je, da so se naši akciji zbiranja novih naročnikov boljje odzvali v manjših krajih.

Tako so nam z Dobja pri Planini na primer poslali naslove enajstih in iz krajevnih organizacij Stražišče kar enaindvajsetih novih naročnikov.

Oglasili so se tudi iz KO Ljubinj s tremi naročniki, Karlo SEM iz Smlednika pa nam sporoča, da so kljub precejšnji razširjenosti TV-15 v njihovem kraju začeli akcijo zbiranja novih naročnikov.

Referentom za tisk v krajevnih organizacijah sporočamo, da jim bomo takoj poslali naročil- nice, če bodo to želeli.

M. S.

Naročnikom TV-15 Naš tovariš

Naročnikom TV-15 Naš

Iz dneva v dan več

Naša in vaša akcija »Star naročnik – nove- ga« dobiva vse večji razmah, zahvaljujoč šte- vilnim zvestim naročnikom TV-15 Naš tovariš.

Danes prvič objavljamo, koliko novih je zbral kdo izmed starih naročnikov. Če smo v prejšnji številki zapisali, da vodi Janko Re- povž, moramo tokrat ugotoviti, da ga je prehi- tel Janko Pristavec.

26 novih naročnikov Janko PRISTAVEC,
Bohinjska Bistrica

24 novih naročnikov Janko REPOVŽ, Tržič

11 novih naročnikov Miro ŠUŠTERŠIČ,

Cerknica

Dušan RUSTJA,

Novo mesto

10 novih naročnikov Franc BUTELJ, Kobarid

8 novih naročnikov Fani SMREKAR,

Ljubljana

6 novih naročnikov Ciril LAURIČ, Jesenice

Anton PETERKA,

Dob pri Domžalah

5 novih naročnikov Vida ŠKRABAR,

Leskovec pri Krškem

4 nove naročnike Ciril ROZMAN, Podnart

Edvard KLEP,

Ravne na Koroškem

Marija ŠILC, Grosuplje

Jože SMREKAR,

Zagorje ob Savi

3 nove naročnike

Martin RUKŠE, Brusnice

Mirko ZAVRŠNIK,

Šmarje pri Jelšah

Emica ŠKOF, Črnomelj

Andrej LEBAN, Tolmin

Janez ZUPAN, Kropa,

Lidija TAVČAR, Dutovlje,

Ivan TAMŠE,

Titovo Velenje,

Jožef PRELOG, Ljutomer,

Milan KOKOŠAR,

Gorica pri Slivnici

Lojze VODOPIVEC,

Ivan ŠTIFAR,

Tončka ŠAURIN,

Karel SANABOR,

Matevž PLEMELJ,

Albert KREJAN,

Ivo KIRŠIČ, Anica JARM,

Ivan GOLČNIK,

Mihael DVORŠAK,

Janez BENEDIK,

Danica BREZAVŠČEK,

Marija ARHAR in Dušan

REBOLJ.

Če smo koga od starih naročnikov izpustili, naj oprost, ker nekatere naročilnice prihajajo brez priimka starega naročnika. Sicer pa naj vas obvestimo, da se v uredništvu že dogovar- jamo o jesenskem izletu za najbolj prizadevne stare naročnike.

M. S.

Naročam tednik

tv-15 naš
TOVARIŠ

Ime in priimek _____

Ulica, hišna št. _____

Kraj _____ Pošta _____

podpis _____

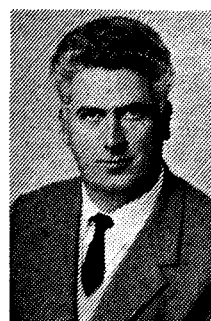
Francka Avsec

Decembra lani smo se na pokopališču v Viševku v Loški dolini poslovili od Francke Avsec, po domače Ovsčeve mame. Rodila se je pred 74. leti v Grahovem. Leta 1930 se je poročila, vendar je moža Toneta bolezen onemogočila za težja dela in postal je invalid. Morala je sama preživljati tri otroke in moža. Njen mož je aktivno deloval že pred vojno v naprednem kmečkem gibanju, zato ga druga svetovna vojna ni našla neopripravljenega. Tako po okupatorjevi zasedbi sta pomagala NOG pri obveščanju, zbiranju hrane in drugega materiala. Vse to ni ostalo prikrito sovražniku, zato se je morala septembra 1942. leta z otroki in možem umakniti v zavetje snežniških gozdov v tako imenovani "civilni logor", ki se je pozneje preimenoval v Slivniški bataljon. V taboru je rodila še četrtega otroka, ki pa ni preživel. V napadu Italijanov in belogardistov na civilni logor 1943. leta je padel njen mož. Skupaj z otroki je bila ujeta in zaprta v Čabru. S posredovanjem zaveznikov čebancev se je rešila, da je niso odpeljali na Rab. Po kapitulaciji Italije je nekaj časa živela v Čabru in organizirano delala za partizansko vojsko. Po osvoboditvi je delala kot oskrbnica in snajžka na osnovni šoli v Starem trgu. Leta 1948 je bila sprejeta v ZK, vrsto let je bila tajnica občinskega odbora invalidov v Loški dolini. Bila je odlikovana.

Slavko Felicijan

Rodil se je 1911. leta na Slapu pri Idriji. Kot privrženec OF je bil aretiran in poslan v taborišče Treviso. Leta 1943 se je vrnil in se takoj priključil Tomšičevi brigadi, kasneje pa je bil razporejen v 8. in 9. brigado ter 18. divizijo. Bil je dvakrat odlikovan. Od njega smo se poslovili na pokopališču v Hrovači pri Ribnici.

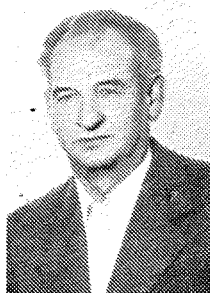
Angel Leban

Angel Leban se je rodil 1905. leta na Pušnem pri Srednjem. Samo 10 let je imel, ko je moral v begunstvo. Ko je na Primorskem zavladal fašizem, ni našel dela, zato se je odločil za emigracijo. v Mariboru se je zaposlil pri železnici. Nemci so ga kot Primorca aretirali in poslali na prisilno delo v Avstrijo.

Ivan Mišič

Februarja smo se številni borci in prijatelji na kočevskem pokopališču poslovili od rezervnega majorja JLA Ivana Mišiča. Rodil se je 1916. leta v Fari pri Novi vasi. V prvih dneh okupacije se je aktivno in organizirano vključil v delo OF. Zaradi izdaje je bil 1942. leta aretiran in odpeljan v taborišče. Po kapitulaciji Italije se je vključil v Rabsko brigado in pozneje v 8. SNOUB Frana Levstika. Štirikrat je bil odlikovan.

Jože Plahutnik

Od Jožeta Plahutnika smo se poslovili decembra lani. V Zagorju. Rojen je bil 1909. leta. V NOB se je vključil 1944. leta v Ljubljansko brigado, nato je bil ujet in poslan v Dachau.

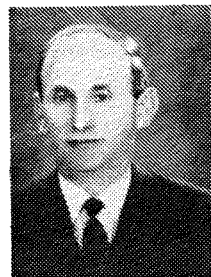
Marija Dunaj

Marija Dunaj se je rodila 1900. leta v Cezanjevcih pri Ljutomeru. Zaradi sodelovanja z NOG so jo moža internirali. Vsa družina je sodelovala z NOB, kakor tudi pri obnovi domovine.

Franc Urbančič

Na pobreškem pokopališču v Mariboru smo se marca poslovili od borca in komunističnega Francja Urbančiča. Rodil se je pred 75 leti v Biljah pri Novi Gorici. Okupator ga je 1941. leta pregnal na Dolenjsko, kjer je postal terenski sodelavec OF in terenski aktivist. Septembra 1943. leta se je pridružil partizanskemu odredu in postal član ZK. Kot rezervni oficir je bil v poveljniškem kadru in inštruktor partizanskih šol in tečajev. V boju je bil ranjen in ostal je invalid. Dodeljen je bil bazi glavnega štaba v Biogradu in kasneje šef ekonomata vojaške bolnišnice v Zadru. Po demobilizaciji se je vrnil v Maribor. Opravljal je družbenopolitične naloge. Za vsestransko aktivno delo je prejel šest vojaških, oziroma državnih odlikovanj ter krajevno in občinsko priznanje OF.

Franc Potočnik

V 60. letu je umrl Franc Potočnik iz Sv. Duha pri Škofji Loki. Maja 1943. leta je bil ujet in nasilno mobiliziran v nemško vojsko. Uspelo mu je, da je pobegnil in se vključil v NOB. Najprej je bil kurir VOS, nato pa je postal mitraljezec na škofjeloškem vojnem področju. Po vojni je bil do novembra 1945. leta v prvi proletarski brigadi. Pridobil si je čin starejšega vodnika in bil odlikovan.

Tončka Japelj

Novembra lani smo se poslovili od aktivistke Tončke Japelje iz Notranjih Goric. Rodila se je pred 76 leti. V začetku 1941. leta je začela sodelovati skupaj z možem v OF. Moža so ji kot talca ustrelili v Gramozni jami in ostala je sama s petimi otroki. Bila je v organizaciji AFŽ, OF, RK, ZB, KZ in članica KPS. Za svoje aktivno delo v organizacijah in društvih je prejela razna priznanja in odlikovanja.

Franc Špeh

Marca smo se na pokopališču v Viševku poslovili od Francja Špeha, doma iz Starega trga v Loški dolini. Rodil se je pred 68. leti v Šmarati. Druga svetovna vojna ga je zatekla v francoskih gozdovih. Aprila 1942. leta se je vrnil v Loško dolino in takoj vstopil v Notranjski odred, kasneje pa je bil premeščen v Deseto brigado, ki je bila v sestavi 18. divizije. Konec 1944. leta je bil premeščen v narodno zaščito. Po osvoboditvi je bil komandir postaje milice v Pobodu, 1946. leta je bil demobiliziran in se je zaposlil v lesnem podjetju Gaber v Starem trgu. Prejel je več priznanj in odlikovanj.

Jožeta Rutar

Na pokopališču v Volčah smo se januarja poslovili od Jožeta Rutar, rojene 1912. leta v Čiginju. Bila je vojna sirota iz prve svetovne vojne, zato je morala na delo v Trst. V začetku druge svetovne vojne se je vrnila domov in se vključila v delo NOG. Postala je članica OF in drugih organizacij. Prejela je odlikovanje zaslug za narod.

Vinko Mazini

Decembra lani smo se na pokopališču v Črnučah poslovili od Vinka Mazinija, rojenega 1920. leta v Stari vasi pri Zireh. Od junija 1941. leta je bil na prisilnem delu v Nemčiji. Leta 1943 je prišel prek Francije v zbirni center v Anglijo in naprej v 5. prekomorsko brigado 18. divizije. Bil je odlikovan.

Bernard Krajnc

Septembra lani smo se poslovili od Bernarda Krajncja iz Strmca. Bil je borec od septembra 1944. leta v 4. SNOUB Matije Gubca in dvakrat odlikovan.

Marija Perko

Na ljubljanskih Zalah smo se januarja poslovili od pedagogke delavke Marije Perko, rojene 1897. leta v Ljubljani. Službovala je na Jesenicah, odkoder jo je okupator 1941. leta izselil v Srbijo. Po nekaj mesecih se ji je posrečilo priti v Ljubljano, kjer se je takoj vključila v NOB. Za svoje delo je prejela več odlikovanj.

Jože Pečnik

Januarja smo se poslovili od Jožeta Pečnika iz Gradeža. Občutil je vse strahote zaporov in internacije. Po vrnitvi je nadaljeval svoje delo kot borec NOV. Poleg dela na kmetiji je vedno našel čas za delo v krajevni samoupravi, društvih in družbenopolitičnih organizacijah.

Julka Potokar

Na ljubljanskih Zalah smo se poslovili od Julke Potokarjeve iz vasi Gradež. Zaradi naprednih idej, ki sta jih gojila in širila z možem, njeno delo ni ostalo prikrito sovražniku. Moža so internirali. Kljub skrbi za mladoletna otroka je bila aktivna v AFŽ KLO in ZB.

PRAVNI SVETOVALEC

Z. R. K. Koliko znaša letos zagotovljena pokojninska osnova borcem NOV pred 9. 9. 1943?

Odgovor: Borcem NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943 se vzame pri odmeri pokojnine najmanj tolikšna pokojninska osnova, ki ustreza povprečnemu mesečnemu osebnemu dohodku delavcev v SR Sloveniji v zadnjem koledarskem letu pred uveljavitvijo pokojnine, povečanim za 17,6 odstotka. Od te zagotovljene pokojninske osnove pa se s 1. 1. 1983 tudi na novo odmeri pokojnina teh borcev.

V. P. T. Slišali ste, da imajo pravico do dodatka za pomoč in postrežbo tudi zavarovanci, ki se ne morejo gibati. Radi bi vedeli, kateri zavarovanci se štejejo za negibljive in koliko znaša dodatek teh zavarovancev?

Odgovor: Pravico do dodatka za pomoč in postrežbo imajo tudi nepokretni zavarovanci, ki so zaposleni primeren svojim delovnim zmožnostim, vendar najmanj s polovico polnega delovnega časa. Za nepokretnost pa se štejejo zavarovanci, pri katerih je zmožnost premikanja zmanjšana najmanj za 70 odstotkov, to je pri tistih, ki se zaradi prizadetosti okončin in drugega gibalnega sistema ob pomoči ortopedskih pripomočkov ali tudi brez njih, ker jih ni možno aplicirati, premikajo z veliko težavo in morajo v to aktivnost vlagati prekomerne napore. Dodatek za pomoč in postrežbo negibljivih zavarovancev pa znaša od 1. 1. 1983 dalje - 4.413,00 din mesečno.

P. T. M. Koliko znaša letos mejni znesek najnižjih pokojninskih prejemkov, od katerega je odvisna tudi upravičenost do invalidskega dodatka?

Odgovor: Od 1. januarja 1983 znaša mejni znesek najnižjih pokojninskih prejemkov po sklepu Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja (Urad. list, št. 10/1983) - 7.740,20 din.

R. J. M. Katero motorno vozilo je določeno za leto 1983 kot vrsta motornega vozila, katerega prodajna cena je osnova za regres vojaškim invalidom, ki so upravičeni do regresa pri nakupu motornega vozila na jugoslovanskem trgu?

Odgovor: Po sklepu o določitvi vrste motornega vozila, katerega prodajna cena je osnova za regres pri nakupu motornega vozila na jugoslovanskem trgu (Uradni list SRS, št. 12/1983), je za leto 1983 določen osebni avtomobil zastava - jugo 45 (903 cm³).

A. V. K. Letos sem se invalidsko upokojila, od septembra lani sem bila na bolniškem dopustu. Ali mi pripadajo letni dopust, regres za dopust in odpravnina?

Odgovor: Če ste bili na bolniškem dopustu ves čas od septembra lani do invalidske upokojitve, vam letni dopust ne pripada in tudi ne nadomestilo zanj. Pravica do regresa za letni dopust je odvisna od pravice do dopusta. Če nimate pravice do dopusta, tudi nimate pravice do regresa. Drugače pa je z odpravnino. Odpravnina ni pravica, ki bi jo določal zakon, ampak je pravica do odpravnine odvisna od ureditve v samoupravnih splošnih aktih delovne organizacije. Od vsake organizacije same je torej odvisno, ali bo uvedla odpravnino in v katerih primerih. Običajno samoupravni splošni akti določajo, da odpravnina pripada delavcu ob upokojitvi in pri tem ne razlikujejo različnih vrst upokojitve. Po glejte torej v samoupravni splošni akt vaše delovne organizacije, in če ta ne omejuje pravice do odpravnine le na starostno upokojitev, boste lahko zahtevali odpravnino. Zahtevo boste morali vložiti najprej pri pristojnem organu vaše delovne organizacije, če pa zahtevi ne bo ugodeno, pa se boste morali obrniti na sodišče združenega dela. Zastaralni rok za take zahtevke znaša tri leta, šteje pa se od upokojitve dalje.

SLOVO OD RUDIJA SEMCA

V teh dneh smo se poslovili od Rudija Semca, ki se je že v rani mladosti proslavil kot hraber partizanski borec. V partizane je šel, ko še ni dopolnil petnajst let. Bil je obveščevalec in kurir tedanjih političnih in vojaških organizacij na Krasu. Kljub mladosti je bil med borci priljubljen,

aktivisti na Krasu so mu priznavali pogum in hrabrost ter mu zaupali pomembne naloge.

Ko je bil po veliki vstaji septembra 1943 ustanovljen bataljon VOS, se je vanj vključil tudi Rudi kot obveščevalec. Po reorganizaciji v marcu 1944 je star natanko šestnajst let postal deseter mitraljezec v prvem bataljonu 2. brigade VDV. Kot mi-

traljezec se je v istem bataljonu udeležil boja proti plavogardistom v Panovcu pri Novi Gorici, sicer pa je bil aktiven v vseh akcijah tega bataljona. Po razformiranju je bil vodja oddelka v tretjem bataljonu iste brigade.

V januarju 1945 je Rudi postal kurir posebne zaščitne enote najvišjih primorskih organov. Vojno je končal kot kurir zaščitne čete točke 24.

Rudi je postal partizan, ko še ni dopolnil petnajst let, iz vojske pa je odšel v starosti, ko današnja mladina odide na nabor. Za svoje zasluge je bil Rudi tudi odlikovan. Po osvoboditvi je ostal zvest idealom napredka, protifašizma, pravice, bratstva in tovarištva.

Od naprednega moža se je poslovala velika množica prijateljev in nekdanjih soborcev ter aktivistov.

Anton Medvedu-Aliju v slovo

Natančno ob mesecu, ko smo se poslovili od poveljnika in soborca Milana Ferleža, je smrt ponovno posegla v naše vrste in vzela našega Alija. Še pred nekaj dnevi, ko smo bili pri njem na obisku v Soči, kjer je bil na rehabilitaciji, je bil poln upanja v uspešnost zdravljenja in poln načrtov. Žal - vse je končano in Alija se bomo spominjali kot starejšega, dobrega iskrenega in brezkom-promisnega bojnega tovariša, ki je s svojim znanjem in življenjskim izkustvom mnogim od nas v najtežjih dneh revolucije dal prepotrebno znanje.

Težko je sprejeti, da je prenehalo biti tako plemenito srce in da se je sklenil življenjski krog, ki se je začel 1. maja 1911. leta v Niklasdorfu pri Leobnu v zavedni slovenski družini očeta Antona in matere Marjete. Po osnovni šoli, ki jo je končal v Novem mestu, je šolanje nadaljeval in končal 5 razredov gimnazije v Ljubljani. Nato je končal učiteljske v Kaskovu pri Reki. Kot učitelj je dobil prvo delovno mesto v Rušah pri Mariboru. Tu se je takoj povezal z naprednimi organizacijami in kot član Sokola, dober športnik se je udeležil premo-gih srečanj in manifestacij. Bil je med prvimi, ki so jih iskali gestapovci. Leta 1933 je bil vpoklican v BJV in v Bileči je končal študij za rezervnega pehotnega podporočnika. V januarja 1940. leta se je preselil v Beograd. Vojno je dočkal kot poveljnik pehotnega bataljona v Osijeku. Da ne bi prišel v roke ustašem, se je po nalogu vojnih oblasti poskušal prebiti čez Bosno v Grčijo. Kapitulacija ga je zatekla v Sarajevu. Razočaran se je vračal prek Učic v Beograd, kjer ga po krajšem času izsledil gestapo. Nalagal jih je, da pozna kraj skritih vojaških dokumentov v Ljubljani. Verjeli so in dali so mu spremstvo desetih vojakov z oficirjem. Te je v Ljubljani preliščil in izginil v ilegalo. Takoj se je povezal z ljubljanskim vovosecem Brankom. Marca 1942. mu grozi aretacija. Z vednostjo sotovarišev se je preselil v Belo krajino in se v Črnomlju zaposlil pri cestni upravi. Zbiral je podatke, potrebne za partizanske akcije. Po kapitulaciji Italije je delal pri posebnih nalogah v OK VOS Bela krajina. Januarja 1944 je bil poslan na PK VOS za severno Štajersko. Avgusta istega leta se je vračal predavati tečajnikom VDV v Gradcu. V aprilu 1945 se je kot poveljnik šole udeležil pohoda v osvobojeno Ljubljano.

Po vojni je opravljal različna pomembna in odgovorna dela. Rad se je udeleževal tovariških srečanj svojih vojniških tovarišev. Z enakim žarom je tudi občasno predaval mladim gojen-cem šole LM.

Tak je bil naš Ali, skromen in tih, dober in iskren tovariš. In kot je živel, je ob neki priložnosti omenil, kakšno naj bo slovo od njega. Želel je oditi brez pogrebnih obredov, govorov in častnih salv. Ob žari je želel samo njegove najdražje in bojne tovariše. To se mu je tudi izpolnilo 15. aprila, ko je bil položen v zadnji dom na ljubljanskih Žalah.

UM - VIII

Zakaj je Beneška Slovenija postala »La Fascia orientale del Friuli« Beneška Slovenija nekoč in danes

Beneška Slovenija je v svoji 1300-letni veseli in žalostni zgodovinski preteklosti nosila že mnoga imena. Pod oglejskimi patriarhi je bila La Schiavania in Slavia, pod Beneško republiko »La Slavia Veneta«, v času monarholiberalizma in fašizma pa so jo imenovali »La Slavia Italiana«. Pod demokratično republikansko Italijo je postala »La Fascia orientale del Friuli« (vzhodni pas Furlanije).

Slovenska narodnostna manjšina, ki se je že v začetku 7. stoletja naselila na tem najzahodnejšem delu slovenskega in slovanskega sveta in se vse do sedaj žilavo bojevala za ohranitev svoje ozemeljske celosti, jezika in kulture, je tako za uradne in politične kroge v Italiji postala nekaj povsem drugega, nekaj, kar je v popolnem nasprotju z narodno in zgodovinsko dialektiko te dežele.

V furlansko nižino

Beneški Slovenci so se kmalu po svoji naselitvi krvavo bojevali proti langobardski vojski za obrambo svojega ozemlja. Niti za ceno velikih žrtv niso dovolili, da bi sovražnik zavladal nad njihovo deželo. Obrambna črta je tedaj tekla od Pušje vasi (Venzona) prek Čenta (Tracento) in ob Čedadu (Cividale) do Krmına (Cormons). Ta črta še danes predstavlja naravno mejo, ki deli slovenski svet od latinskega. Slovenci so tedaj nekajkrat uspeli razbiti langobardske položaje in prodreti prek Tilmenta (Tagliento) v furlansko nižino. V obdobju oglejskih patriarhov, v katerem se je postopoma razvijala upravna samostojnost Beneških Slovencev, so od pristojnih oblasti patriarhata dobili dovoljenje, da se naselijo na furlanskem ozemlju. Teh naselbin je bilo več in bile so precej močne. A po dolgi stoletjih so bili Slovenci v teh kolonijah zaradi vse večjega pritiska večine Furlanov asimilirani z njimi. Ostala pa so imena vasi, ki pričajo o zgodovini teh krajev - Schiavans, Belgrad, Guriz, Studene...

Pod Beneško republiko

V začetku 15. stoletja je prišla Beneška Slovenija s Furlanijo pod oblast Beneške republike in v okviru te države so Slovenci na tem ozemlju živeli polna štiri stoletja. Šele v tem obdobju so dobili naziv Beneški Slovenci, njihova dežela pa Beneška Slovenija. Pod oblastjo republike so imeli Beneški Slovenci popolno sodno in upravno avtonomijo. Pod pogojem, da bodo na svojem ozemlju branili meje republike, jim je ta radodarno nudila vse pravice in razne pravice, tako da so se čedalje bolj razvijali in krepili svojo samostojnost. Lokalno samoupravo so izvajali v 36 soseskah (krajne skupščine), dveh velikih županstvih (okrajne skupščine) ter v glavni skupščini (lat. Aren-go). Ta beneško-slovenski parlament se je zadnjič sestel 2. maja 1804, potem pa je Beneška Slovenija izgubila pravice samostojne dežele v sklopu Beneške republike.

Na delo v Avstrijo

Leta 1797 je Napoleonova vojska osvojila ozemlje Beneške republike. Beneška Slovenija je prišla pod avstrijsko oblast. Kasneje sta se stalno menjavali francoska in avstrijska nadvlada, 22. oktobra pa je Beneška Slovenija dokončno prišla pod italijansko oblast. Pod

Avstrijo se je življenje Beneških Slovencev tako v političnem kot ekonomskem smislu precej poslabšalo. Tri zaporedne vojne za neodvisnost (1848, 1859, 1866) in naposled vojna za osvoboditev Rima (1870) so nemalo prizadele njeno gospodarstvo in finance. V letu 1856 je skoraj 50.000 Beneških Slovencev odšlo iskat kruh v avstrijske dežele, kjer je bilo dela za vse dovolj. Furlani in Beneški Slovenci so se zaposlili kot sezonski delavci pri gradnji železnic, rudnikov, opekarn in drugih objektov. Nekateri so se tam tudi stalno naselili.

Moderni janičarji

Leta 1866 so za Beneško Slovenijo razpisali plebiscit - ali priključitev k Italiji ali Avstriji. V času plebiscita je bila v deželi samo italijanska vojska, izredno sposoben italijanski politično-propagandni aparat pa si je z vso vne-mo neutrudno prizadeval prepričati Beneške Slovence, naj glasujejo za priključitev k Italiji. Obljubljali so jim vse pravice, ki so jih bili deležni pod Beneško republiko, tako da je večina Beneških Slovencev dala svoj glas za priključitev k Italiji. Ko so bili glasovi preštet v korist Italije, so politiki ubrali povsem drugo pot: čimprej s takšnimi ali drugačnimi sredstvi in metodami asimilirati Beneške Slovence z večino italijanskega ljudstva ter jim vsiliti njihovo kulturo. Posebno močan je bil pritisk na področju vzgoje. Pouk je potekal izključno v italijanskem jeziku, izbrani pedagogi pa so si pri izvajanju učnega programa neutrudno prizadevali spremeniti beneškega študenta v janičarja, ki bo po šolanju, prepojen z italijansko kulturo, sodeloval pri preoblikovanju Beneškega Slovenca v Italijana. Žal so imeli prav. Mnogi med njimi so kot zagovorniki italijanstva zlasti v času fašizma dali svoj prispevek v smeri utrjevanja in uspešnega vodenja raznarodovanja Beneških Slovencev in njihovih slovenskih sosedov prek meje.

Toda po zaslugi zavedne slovenske duhovščine slovenska beseda le ni bila popolnoma pozabljena. Med Beneške Slovence je dolgo prihajala slovenska literatura Mohorjeve družbe, vse dokler italijanska vlada ni zahtevala od organov prisile naj do skrajnosti zaostri nadzor nad to dejavnostjo. Popolnoma presekani pritoki slovenskih knjig le ni bil, tako da je ta literatura še vedno igrala pomembno vlogo

v izobraževanju in prebujanju Beneških Slovencev ter služila kot protitež potujočevanju, katerega nosilci so bili beneški učitelji.

Edina ustanova, ki je v tistih hudih dneh za Beneške Slovence še vedno ostala slovenska in je bila deležna strpnosti pri italijanski vladi, je bila cerkev. Dovoljeno je bilo opravljanje verskih obredov v slovenščini, prav tako so otroci poslušali vero-rouk v materinem jeziku. Tako je slovenski jezik v Beneški Sloveniji ostal precej čist, brez narečnih primesi latinskih narodov, razen nekaj besed, ki so jih Beneški Slovenci prevzeli od Furlanov ter jih poslovenili.

Pod vladavino monarhofašistične Italije

V tem obdobju, ki je trajalo več kot dvajset let, ni bilo do Slovencev več nobene strpnosti, popustljivosti in usmiljenja. To je bila doba, polna socialno ekonomskih in političnih krivic, polna očitnih teženj po čim hitrejši asimilaciji Beneških Slovencev, pa čeprav na še tako okruten način. Fašizem je Furlanijo pahnil v svoj stroj in jo primoral, da se je poitalijančila. To početje je načelo temelje obstoja te dežele kot narodne, jezikovne in zgodovinske tvorbe.

V letu 1933 je monarhofašistična Italija izdala odlok, ki se je nanašal na popolno prepoved slovenskega jezika, ne samo v uradih, ampak tudi v cerkvi. Videnska fašistična prefektura ga je takoj začela izvajati v praksi. Ta pravni akt z genocidno vsebino je zarezal rano v srce ne samo prebujenega, pač pa tudi narodno nezrelega prebivalstva Beneške Slovenije. Več kot tretjina sploh ni znala italijanskega jezika. Zato prošnji in pritožbi na ta predpis ni bilo malo, predvsem s strani duhovnikov. Vse prošnje so bile kot neutemeljene odločno zavrnjene. Podpisniki prošnje so bili zaslišani in kot protitalijanski ljudje postavljeni pod strogo nadzorstvo. Obstajala je celo bojazen, da bo slovenska beseda prepovedana tudi na cesti, na delovnem mestu, za domačim ognjiščem, skratka povsod, kjer je beneški človek živel in delal. Bojazen ni bila brez osnove, saj so že tekale razprave, kako bi lahko takšen ukrep izvedli med ljudmi v praksi. Vendar do izdaje tega odloka ni prišlo.

Razvoj narodne zavesti in NOB

Ob padcu fašistične Italije leta 1943 se je nad tisoč Beneških Slovencev vključilo v NOB. S pomočjo slovenskih partizanov so organizirali svoje partizanske enote na vzhodnem in zahodnem predelu Beneške Slovenije in Režije. Te enote so se v sestavi slovenskih brigad in odredov bojevale do zloma nacističnega okupatorja. Vzporedno z razvojem NOB na Beneških tleh se je razvijala tudi narodna zavest pri Beneških Slovencih. To je bilo obdobje brez preganjanja, brez strahu, brez orga-

nov prisile, ki so budno sledili vsaki besedi; obdobje, ko je beneški otrok v šoli lahko odgovarjal v slovenskem jeziku in je župnik lahko bral nedeljsko pridigo v materinščini.

V tem kratkem zgodovinskem obdobju NOV na Beneškem in v Režiji je bilo doseženo mnogo več uspehov pri oživljanju in krepitvi narodne zavesti, kot sta ga, v nasprotnem primeru, dosegli monarholiberalna in monarhofašistična Italija z njuno načrtno politiko asimilacije.

Strto upanje

Ko je bilo pričakovati, da bodo pristojne oblasti komaj ustanovljene demokratične republike Italije ocenile to politično ozračje za pozitivno, so stopile v ospredje italijanske nacionalistične sile (trikoloristi), ki so imeli povsem druge namene. Ob prisilnem umiku partizanskih enot iz Beneške Slovenije konec maja 1945 so le ti takoj začeli oboroženo akcijo, ki je trajala polnih pet let. Naperjena je bila proti vsem udeležencem in sodelavcem NOV, proti zavednim beneškim domačinom, ki so jih do zob oborožene enote trikoloristov, ob odkriti podpori anglo-ameriških okupacijskih sil, začele preganjati in zapirati. Kljub končani vojni so še padale žrtve, mnogo jih je bilo zaprtih in izpuščenih še le čez leta, potem pa izpostavljenih strogemu nadzoru in nizkotnemu zasledovanju. V teh nevzdržnih razmerah je mnogo ljudi zapustilo Benečijo in odšlo v Slovenijo. Vzporedno s temi dogodki se je pripravljala proces zoper 59 borcev - pripadnikov Beneškega bataljona. Karabinjerji so si vneto prizadevali, da bi zoper obtožene zbrali čim več obremenilnega gradiva, v katerem je bilo več laži kot resnice. Beneško ljudstvo je ostalo brez vsakršne zaštite. Jugoslovanska vojska se je morala po sporazumu sklenjenim med maršalom Titom in angleškim maršalom Alexandrom, umakniti na levi breg Soče. V tistih hudih časih so Beneškim Slovincem stali ob strani samo še narodno zavedni beneški duhovniki, a tudi te so nameravali trikoloristi uničiti.

Janičarski vrtci

V tem času so oblasti italijanske republike sprejele sklep o gradnji otroških vrtcev širom po beneški deželi. Sklep so tako dosledno izvrševali kot še nikoli. Po vsej beneški zemlji so zagnali graditi. Hkrati so stareše prepričevali, naj pošiljajo otroke v te janičarske vrtce. Zavedni beneški rojaki so za to dejavnostjo kmalu odkrili prave namene. Vrtce so gradili z namenom, da bi v najkrajšem času poitalijančili beneško ljudstvo - začeli so pri otrocih.

Drug ukrep, ki so ga sprejele italijanske šolske oblasti, se je nanašal na plačilo globe, če otrok do šestega leta ni poznal italijanskega jezika in je v šoli namerno ali nenamerno spregovoril kakšno slovensko besedo.

Ta zločinski in genocidni zakon je Italija, ki je po svetu razglasila svobodo in demokracijo, v praksi dosledno izvajala. Nadaljnji ukrepi s podobnim smotrom so se nanašali na gospodarstvo. V Benečiji niso gradili nobene-ga gospodarskega objekta, v katerem bi zaposlili revno in brezposelno ljudstvo. Razmere so se popravile šele v zadnjih desetih letih, ko je že skoraj polovica domačinov zapustila Benečijo.

Sramoten proces

Leta 1958 se je v Firencah začel proces zoper beneške partizane. Zaradi intervencije je bivšega predsednika italijanske vlade Feruccia Parra in ostrega posega jugoslovanske vlade se je proces končal z vladno pomilostitvijo.

Drzni javni tožilec je zahteval kazni od treh do 24 let samo zato, ker so borci pripadali NOV, svoji narodni vojski. Čeprav je JLA bila zavezniška vojska, prav tako kot angloameriška, ruska ali francoska in je ogromno pripadala k zlomu nacizma, italijanska sodna oblast tega ni upoštevala. Njena namera je bila očitna - razbiti fronto subjektivnih sil v Beneški Sloveniji, ki se je bojevala ne le proti okupatorju, pač pa tudi za uveljavitev in priznanje Beneških Slovencev kot slovenske narodnostne skupnosti z vsemi pravicami, ki ji kot takšni pripadajo. Takšna politika povojne demokratične Italije je razbila vrste zavednih Beneških Slovencev ter njihov narodni ponos in žilavost odpora.

Kljub tem političnim razmeram je bilo med ljudstvom nekaj bivših borcev in aktivistov, prvih pripadnikov »demokratične fronte Slovencev v Italiji«, ki so se v teh skoraj vojni razmerah žilavo bojevali za pravice slovenske manjšine, zagotavljanje z italijansko ustavo. Ob prihodu takratnega predsednika italijanske vlade v Čedad so ta protest s transparenti v rokah glasno ponovili. Nacionalni trikoloristi so ob tej priložnosti navalili nanje kot volkovi, medtem ko so varovalci reda ta spopad mirno opazovali.

A ta pravični boj je vseeno rodil sadove. Čedalje več Beneških Slovencev je ob podpori italijanskih demokratičnih sil vstopalo v vrste demokratične fronte Slovencev v Italiji, v številna društva in organizacije. Na tisoče jih je, ki še danes, z visoko dvignjeno glavo in brez bojazni nadaljujejo boj za pravice, ki ji pripadajo.

Zakaj La Fascia orientale del Friuli?

Ta kratek pregled zgodovine Beneških Slovencev sem podal zato, da bi na tej osnovi tisti, ki Beneško Slovenijo še danes imenujejo »La Fascia orientale del Friuli«, to ime opustili in deželo imenovali tako, kot zasluži glede na svojo zgodovinsko preteklost. Beneški Slovenci niso bili nikoli manjšina neke furlanske manjšine, še manj njen pas. Ime ne pove, da je na tem področju naseljen slovenski živelj.

Sam se zavzemam za ime »La Slavia Italiana« (italijanska Slovenija), končno sodbo pa naj da Slovenski raziskovani institut v Beneški Sloveniji, ki je za to strokovno usposobljen in pristojen.

Joško Ošnjak

Štafeta je prispela v našo najjužnejšo republiko

Iz rok v roke, iz srca v srce se pno mostovi, ko štafeta mladosti s svojimi mladimi nosilci na kilometrih in kilometrih poti vzdolž in počez po naši domovini utrjuje vezi bratstva in enotnosti med našimi ljudmi vseh narodov in narodnosti.

Prejšnji teden smo sledili štafeti mladosti skozi črnogorske kraje Kosanica, Tomaševo, Bijelo Polje, Mojkovac, Kolašin... Potem so jo prevzeli kosovski mladinci, ki so ob tej priložnosti skupaj s črnogorskimi priredili miting v Gazivodah. Na štiridnevni poti po Kosovu je štafeta obiskala med drugimi tudi kraja Leposavič in Vučitrin. Rudarji v premogovniku v Plevlji so na čast štafeti mladosti ustvarili prejšnjo sredo rekordni dnevni izkop 6317 ton premoga. V petek zvečer so mladi prinesli štafeto palico do Prištine, kjer je prenočila, seveda potem, ko so ji v tem glavnem mestu pokrajine Kosovo priredili velik miting. Tretjo noč na Kosovu je štafeta prebila v Peči, četrto z mladimi iz občine Vitina. V začetku tega tedna so jo v šarplaninski vasi Globočica prevzeli makedonski mladinci in od tam krenili na več kot 2000 kilometrov dolgo pot po Makedoniji.

Živa Drole

Kakor so se med vojno znašli kurirji

Dan, ko do nas prispe kurirčkova pošta, spada med najbolj pomembne dneve na šoli. Tudi letos smo se zelo dobro pripravili. Dan prej smo se delegati PO zbrali in se o vsem pogovorili. Določili smo morali skupine, ki bodo prenašale kurirčkovo torbico s pošto. Tu so nastale težave. Vsi smo si želeli v peto skupino, da bi odšli na Sabotin. To je eden od hribov, ki obdajajo Novo Gorico in po njem teče državna meja. Po dolgem prerekanju so to častno nalogo zaupali planincem.

Jaz sem morala ostati v šoli, kjer sem brala pismo za v kurirčkovo torbico. Sama

sem ga sestavila.

Vse lepe načrte nam je pokvaril dež. Najprej smo nameravali, da bo proslava potekala pred šolo, a smo jo morali prestaviti v avlo. Znajti smo se pač morali, kakor so se kurirji med vojno. Proslava je minila praznično in slovesno, brez zapetljajev. gotovo pa so bili najbolj pristrčni otroci iz vrtca, ki so pod vodstvom svoje tovarišice zapeli tudi nekaj pesmic. Žalostni pa so bili učenci višjih razredov, ki se sprejema kurirčkove pošte zaradi stiske s prostorom niso mogli udeležiti.

MARTINA KRAMAR, 7. a
OŠ Solkan

Spremljamo pot kurirčkove pošte

Pri razredni uri smo se dogovorili, da bomo izdelali zemljevid Slovenije in vanjo sproti risali pot, po kateri bo šla kurirčkova pošta.

Učenca, ki sta se za to delo sama odločila, vneta rišeta. Sedaj sta prisiljena ali poslušati poročila ali pa prebrati časopis, sicer ne vesta, kje je že pošta.

Tako ima to delo kar dve koristi. Pa še zemljepis sproti ponavljamo.

Izdelek je zelo lepo izdelan in ko bo kurirčkova pošta prišla do nas (to bo okrog 24. aprila), bomo lahko s ponosom pogledali na njeno prehojeno pot.

RENATA ŠIŠKA
novinarski krožek
Dol. Toplice

Kurirčkova torbica na naši šoli

V torek, 5. aprila, smo prejeli kurirčkovo torbico, ki se je tudi letos ustavila na naši šoli. V naši občini se je dolgo mudila, saj je obiskala skoraj vse kraje v občini.

Na šoli smo pripravili sprejem, v katerem so nastopili pevci in recitatorji. Povali smo tudi nekaj častnih gostov. Bili so predvsem iz vrst ZZB, drugih družbenopolitičnih organizacij in iz občine. Program je še posebej lepo popestril tovariš Jože Simšič-Jelen, ki je imel tudi govor takoj na začetku, ter tovariš Herbst – kurir Pavle, ki nam je na duhovit način prikazal vesele strani NOB. Ko je povedal vse humoreske, smo mu tako navdušeno ploskali, da se je vrnil pred mikrofoni in nam povedal resnično zgodbo o konju Marku, ki mu je rešil življenje.

Za njim je Karmen Rupnik povedala pesmico, ki jo je sama napisala – besedilo prilagamo.

Potem so kurirji prinesli torbico, ki jo je prevzel predsednik KO ZZB Naklo tovariš Jože Povše.

Naslednji dan so naši kurirji prenesli torbico na Štampetov most in naprej do kurirske postojanke TV-17 in jo predali vrhniškim kurirjem.

Pionirski odred je na prireditvi spejel predlog, ki ga bomo posredovali republiški in občinski organizaciji ZZB in DPM, da se uvedejo kurirske igre. Prilagamo našo zamisel in želimo, da nas podprejo tudi drugi odredi te organizacije.

PRIMOŽ TOLLAZZI, 7. c
OŠ »8 talcev« Logatec

Nastopila sem ob poimenovanju šole

Drugega aprila letos smo našo šolo poimenovali po rojaku, akademiku dr. Pavlu Lunačku-Igorju. Že pred nekaj leti so na šoli odkrili spominsko ploščo, na kateri piše, da je bil akademik Lunaček rojen v stari šoli, 2. aprila pa so temu dodali še ime šole na šolsko stavbo in doprnski kip dr. Pavla Lunačka.

Tistega dne so me izbrali, da se bom zahvalila vsem, ki so pomagali, da je prireditve ob poimenovanju dobro uspela. V šoli sem dobila list, na katerem je bil zapisan zahvalni govor. Dolgo sem ga pred proslavo ponavljala v nekem razredu, bilo je zelo napeto pričakovati, kdaj bom nastopila. Tovariš profesor dr. Franc Novak-Luka je govoril o svojem sodelavcu Lunačku, tovarišica Mara Rupena pa je odkrila doprnski spomenik. Nekajkrat sta zapela tudi mirenski pevski zbor in naš otroški zbor. S harmoniko nas je spremljal tovariš Stane Peček. Prišel je čas zame. Imela sem tremo, pa je le nekako šlo, čeprav se mi je proti koncu tudi zataknilo. Še posebej sem se zahvalila Francu Novaku, naši dobri znanki Mari Rupeni, obratu Agrostroj in tovarni Dana.

Še dolgo se bom spominjala poimenovanja naše šole, še posebej s ponosom, ker so mi v njej dodelili tako pomembno vlogo.

NATAŠA PEVEC, 5. r.
OŠ dr. Pavla Lunačka,
Sentrupert

Kurirčkova pošta že na drugi polovici poti do cilja

Z republiškega odbora ZZB NOV Slovenije so nam posredovali telegram, ki so ga prejeli od pionirjev osnovne šole Col, iz občine Ajdovščina. Takale je vsebina: »Danes 13. 4. 83 ob 10. uri smo na Javorniku prevzeli kurirčkovo pošto od pionirjev občine Idrija stop varno jo prenašamo po nekdanjih partizanskih poteh stop pristrčne pozdrave.«

Danes, 21. aprila, ob desetih dopoldne so ajdovski pionirji izročili kurirčkovo pošto pionirjem iz Postojne, ki jo bodo varovali do prihodnjega četrтка, ko jo bodo prevzeli njihovi vrstniki iz Ilirske Bistrice. Prav tako je danes slovesno ob izročanju kurirčkove torbice v Ljubljani, kjer je od Šiškarjev prevzemajo Bežigradjani, pionirji iz Trebnjega pa so jo ob 10. dopoldne zaupali mladim Novomeščanom. Včeraj so torbico na progi Štajerska-Š prevzeli pionirji iz občine Celje, in sicer od vrstnikov iz Slovenskih Konjic. Jutri pa jo bodo Domžalčani predali ljubljanskim pionirjem iz občine Moste-Polje.

Samo še malo in kurirčkova pošta z vseh petih smeri po Sloveniji bo na svojem cilju – v Kočevju.

Živa Drole

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Pismo časopisu TV-15 Naš tovariš

Pionirski odred na osnovni šoli Franc Rozman-Stane iz Maribora se je ojunčil in nas poprosil, da objavimo njihovo pismo. »Iz njega boste izvedeli naše želje in načrte, zato računamo, da nam boste zanj našli prostor v časopisu,« so napisali.

Dragi mladi prijatelji, tukaj so vaše vrstice: »Smo pionirji osnovne šole Franc Rozman-Stane iz Maribora. Povezujemo se z vsemi šolami v Sloveniji, ki nosijo Stanetovo ime (Dragatuš, Liti-ja, Ljubljana). Na zadnjem srečanju smo se dogovorili, da želimo našega vzornika še natančneje spoznati. V ta namen bomo zbirali spomine nanj. Prosimo vse borce, aktiviste, družbenopolitične delavce, Stanetove sošolce, sosedo, znance, prijatelje in sorodnike, da nam napišete o vsem, kar bi nam lahko še bolj prikazalo njegovo človeško podobo: vtise ob prvem srečanju z njim, njegovo vedenje v določenih okoliščinah, občutke, ki ste jih doživljali ob njem, pač vse, kar vam je o njem najtrdnje ostalo v spominu.

Seveda bomo nekatere od vas tudi obiskali in spomine nanj zapisali sami. To bodo storili pionirji vseh šol v svojih šolskih okoliših.

Naprosamo tudi krajevne organizacije ZB NOV, da na katerem od vaših sestankov spregovorite o tem našem pismu in se dogovorite, kako nam boste pomagali.

Ob 40-letnici Stanetove smrti bi zbornik radi izdali. Hvaležni vam bomo, če nam boste ob poslanem prispevku pripisali še naslov vsakega, ki bi nam o Stanetu lahko še kaj povedal. Povezali se bomo z njim. Trdno upamo, da nas boste v naših prizadevanjih podprli. O odzivu na naše pismo vas bomo obveščali v TV-15. Svoje spomine lahko pošljete katerikoli osnovni šoli Franc Rozman-Stane v Sloveniji, saj bo zbornik naše skupno delo.

Lepo vas pozdravljamo in pričakujemo vaše sodelovanje.

Pionirji osnovne šole F. R.-Stane, člani novinarskega in zgodovinskega krožka.

V našem uredništvu vam želimo kar največ uspeha; sicer pa sploh ne dvomimo o njem, saj je čutiti, da ste se naloge lotili resno, zavzeto in premišljeno.

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Zvezi združenj borcev NOV Slovenije:

Ob 20-letnici kurirčkove torbe, ki je vnesla med slovenske pionirje v vseh krajih in šolah živo ohranjanje tradicij partizanskih kurirjev, predlagamo, da v prihodnjem letu razpišejo »kurirske igre«, ki bi vsebovale mnoge sestavine kurirskih nalog, zvijač, obvladovanje ovir, itd., kot so jih morali med NOB premagati partizanski kurirji.

Menimo, da bi bila naša pobuda sprejemljiva toliko bolj, ker naši starejši vrstniki že tekmujejo v veččinah splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite ter prve pomoči.

Pričakujemo odziv.

Za domovino – po Titovi poti naprej!

PO Osnovne šole »8 talcev«

LOGATEC

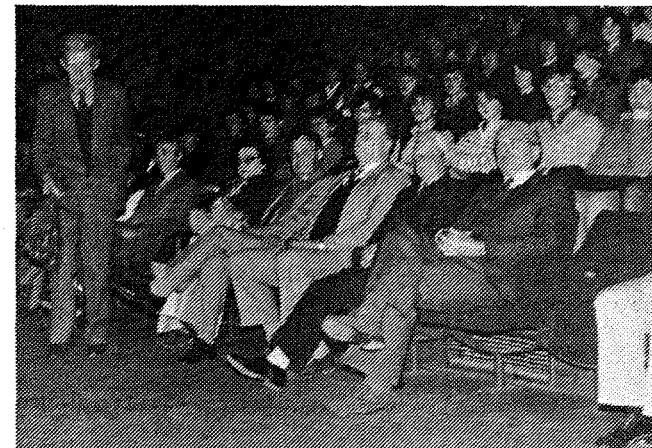
Predsednik: Čuk Janja

Srečanje z borci 10. SNOUB Ljubljanske

Sedemnajstega marca pred 60 leti se je rodila narodna herojinja Majda Šilc, po kateri se imenuje naš dom. Vsako leto se na ta dan srečamo z našimi prijatelji, s soborci Majde Šilc, z borci 10. SNOUB Ljubljanske. Tako je bilo tudi letos. Najprej smo bili skupaj pri kulturni prireditvi in si ogledali igro M. Zupančiča Hiša na robu mesta, ki so jo pripravili domski kulturniki. Najaktivnejši učenci doma so prejeli priznanja in knjižne nagrade.

Predstavi je sledil zanimiv pogovor z borci. Z vsakim srečanjem se stke nova, močnejša vez med nami. Razšli smo se zadovoljni, saj vemo, da se bomo ponovno srečali na dan mladosti, ko bomo skupaj krenili po poteh bojev 10. SNOUB Ljubljanske.

JANJA MOČAN

Dom za učence Majde Šilc
Novo mesto

Borci 10. SNOUB Ljubljanske in učenci doma Majde Šilc na slavnostni prireditvi ob dnevu Majde Šilc v Novem mestu

Spomini na zadnje slovo od brata Jakoba Semca v zaporu na otoku Pianosa

Tako so se bojevali, trpeli in umirali naši bratje

Na Pianoso, ta daljni otok v Tirenskem morju, me veže mnogo trpkih spominov. Tam sem se pred 40 leti poslednjič poslovila od svojega brata Jakoba. Italijanske oblasti so nama s sestro dovolile še zadnji obisk pred njegovo smrtjo.

V naši majhni vasi Žeje je bila leta 1926-27 ustanovljena trojka v okviru organizacije TIGR, v kateri so delovali Ivan Vadnal, Franc Sluga in Jakob Semec. Člani trojke so prihajali v stik z naprednimi primorskimi emigranti, ki so večkrat prihajali v vas. Tako smo se tudi nekateri domačini seznanili s protifašističnim gibanjem in njegove ideje prenašali med zavedne prebivalce Pivške doline.

Leta 1933 so ilegalno hodili čez mejo in pomagali prenašati orožje, ga skrivati in potem predajali drugim tigrovcem. Temu delovanju je prišla na sled policija in leto 1940 je postalo za tigrovce črno leto. Začele so se aretacije, odkrita je bila žajska trojka. Julija so jih odpeljali v tržaške zapore.

Tržaški proces

Šele po zaslišanju smo sorodniki smeli obiskati zapornike v tržaškem zaporu, a samo enkrat na mesec. Pogovarjali smo se skozi zamreženo okno. Brat nikoli ni kazal potrnosti, vedno nas je spodbujal, češ saj ne bo hudo.

Zaradi priprav na veliki tržaški proces proti 60 obtoženim je prišlo v Trst posebno sodišče iz Rima. Sorodniki obtoženih smo v tistih decembrskih dneh leta 1941 trepetali za njihovo usodo. Na dan sodbe smo sestre članov žajske trojke stale pred Croneom, kjer se je za zastraženimi vrati odločala usoda nedolžnih mladih ljudi, ki so bili krivi le to, da so ljubili domačo zemljo in besedo ter se upirali zatiranju in krivici. Okrog poldneva so se odprla težka sodiščna vrata, ven je planila fašistična drhal in zmagovalno tulila fašistično himno. Vprašala sem prvega, ki je prišel mimo, kakšne je obsodba. »Devet na smrt obsojenih in jutri zjutraj jih bodo ustrelili...« Ponovno je začel peti in skandirati: »Duce, Duce...«

Večji del dneva smo preživele v jetniški veži in Vadnalova je stalno ponavljala prošnjo, da bi ji dovolili zadnji pogovor z bratom. Ni ga več videla. Jetniški paznik nas je poslal na železniško postajo, kamor bodo naslednji dan pripeljali obtožene.

V stroge zapore

Ostale smo na peronu in videle, kako izstopajo iz jetniškega avtomobila, zvezani z verigo. Pričakovala sem, da bodo žalostni in potrti, a je bilo ravno nasprotno. Prihajali so k vlatku z dvignjenimi glavami in nasmejanimi obrazov, kot da se nikogar več ne bojijo. Nikogar več! Ko so jih spravili v vagon, so nam karabinjerji dovolili, da jim izročimo popotnico in jih pozdravimo. Jetniki so nas celo tolažili. A vedele smo, da v sebi nosijo grmado žalosti, prezira in sovraštva do krvnikov, ki so tistega jutra na Opčinah ustrelili pet nedolžnih žrtev, med njimi tudi Ivana Vadnala.

Franc Sluga in moj brat Jakob, ki sta bila obsojena na 30 let ječe, sta bila odpeljana v stroge zapore Civitavecchio. Prihajala so pisma, vsa cenzurirana, vračali so se tudi paketi, ki

smo jih pošiljali, češ da smemo pošiljati le stvari, ki se ne dobijo na živilske karte. Tega pa je bilo tedaj bore malo in še to pretežno za bolan želodec mojega brata. Zdravstveno stanje se mu je zaradi nešteti mučenj stalno slabšalo, saj so nam kasneje pripovedovali, da so ga v tržaški kvesturi zaprli v samico in mu štiri dni niso dali ne jesti ne piti. Vsako noč so ga pretepali in zasliševali. Po vsem

niki, oboleli za tuberkulozo. Bilo je tudi mnogo drugih jetniških stavb, a samo politični jetniki so bili obdani še z visokim zidom. Skozi glavni vhod smo prišli v širok hodnik. Tam je bilo mnogo vrat, težkih in okovanih ter priprtih z močno verigo, da je bila odprtina le za peden široka. V teh odprtinah so se gnetle glave jetnikov, ki so zvedeli, da ima brat obisk, in so nas že od jutra težko pri-

tem in poznejšem večmeščnem ležanju na cementu se je vanj zajedla huda bolezen.

V Civitavecchi je večkrat prosil za zdravniško pomoč, so ga vedno grobo zavrnili. Šele ko je nekega dne popolnoma omagal, so začeli misliti na njegovo premestitev na otok Pianosa sredi Terenskega morja. Tam je bil zapor za bolne politične jetnike. Osem-dnevna pot na Pianoso ga je kljub boljšim razmeram v tamkajšnjem zaporu toliko izmučila, da ga je bolezen malu premagala in strla.

Obisk na otoku

V tistih aprilskih dneh pred štiridesetimi leti so nas obvestili, da je Jakob hudo bolan, odsvetovali pa so nam obisk, saj je bilo morje od Toskane proti Elbi polno min. Vseeno sva se s sestro Ivanko odpravili na pot. Vlaki so bili natlačeni z vojniki in civilisti, tako da sva dva dni potovali kar stoje. Z Elbe sva se potem z ladjo odpeljali proti Pianosi. Približevali smo se majhnemu otoku, zaščitenemu z visokim obzidjem, za katerim so bile ječe. Popoldne sva dobili dovoljenje za obisk in stražar naju je peljal proti stavbi, obdani z visokim zidom. Tam so dolga leta hirali jet-

čakovali. A paznik nama ni pustil, da bi se ustavili pri njih za trenutek, peljal naju je naravnost v bolniško sobo. Pripeljali so brata - dva sta ga morala podpirati, da je lahko hodil - in ga položili na posteljo. Bil je bled in shujšan, v očeh je imel solze žalosti in veselja hkrati. Pozdravili smo se v domačem jeziku, a je paznik takoj zarohnel, naj govorimo italijansko, sicer bo takoj prekinil obisk. Kako težko je bilo v teh okoliščinah v tujem jeziku odpirati srce! Na srečo je paznika kmalu zamenjal nek drug, bolj človeški.

Bratu je bilo vedno slabše. Da bi laže sodeloval v pogovoru, so mu vsak dan pred obiskom dali poživilno injekcijo. Mnogo smo govorili o domu, o njem, o vseh mogočih drobnih stvareh. A časi so bili taki, da so človeka zanimali tudi veliki dogodki. Nekateri bratovi sojetniki, ki so bili manj bolni, so mu naročili, naj skuša od naju zvedeti, kakšno je stanje v naših krajih in kakšni so dogodki po svetu. Po več letih na Pianosi so bili kot odrezani od sveta. Iz italijanskih časopisov, ki so jih sicer dobivali, niso mogli zvedeti resnice, saj so bili polni vojno propagandne hvale sil osi.

V trenutkih, ko paznik ni

bil preveč pozoren, smo izmenjali nekaj besed v domačem jeziku. Tak trenutek je izkoristil Jakob in vprašal: »Kako pa je v gozdovih?« Sestra Ivanka je šepnila: »Veš, vsi gozdovi so že polni naših.« Oči so mu zažarele in smehljal je spreletel izmučeno lice.

Najlepši šopek rož

Ker je ladja z Elbe na otok vozila le enkrat na teden, sva s sestro ostali na otoku osem dni. Izjemoma nama je bil dovoljen vsak dan enourni obisk v ječi. Stanovali pa sva v majhnem gostišču, ki ga je upravljala priletna Sicilijanka. Čez dan sem imela dovolj časa, da sem na tanke lističe napisala najpomembnejše dogodke v Jugoslaviji. Te sem ob obiskih skrivaj stisnila bratu v roko, ko se je stražar za hip oddaljil. Nekega dne mi je Janko Manfreda, dolgoletni jetnik na otoku, ki je z Alojzom Hvaličem smel spremljati brata v jetniško sobo, stisnil v roko drobno pisemce. Skrila sem ga v torbico. Na tem malem lističu papirja je bilo izlito toliko ljubezni do mojega brata, do matere in sestre ter do brata, ki je kot on že dolga leta hiral v zaporu in tam tudi umrl. Koliko lepote in resnice je bilo v tem pismu! Iz vsakega stavka je velo hrepenenje po svobo-

di. To je bil krik mladega človeka, ki so ga po krivici in neusmiljeno prikrajšali za vso lepoto mladosti. Imel je 21 let, Hvalič pa 20, ko so ju zaprli, takrat pa sta imela že 35 in 34 let. Prej sta bila po drugih zaporih, na otok sta prišla oba že resno bolna. Prosil je, naj ob vrnitvi domov obiščeva njegovo sestro in mater v Kobaridu, kar sva tudi storili.

Ko sva prvi dan odhajali od brata, nama je bolničar izročil šopek rož, ki so jih jetniki sami gojili in nama jih nabrali. Enako so storili zadnji dan, ko sva se poslovljali. Bile so to najlepše rože, kar sva jih kdaj dobili, čeprav so jih v stražarnici dobro preiskali, da ne bi bilo v njih kaj prepovedanega.

Sporočilo o smrti

Po tednu bivanja na otoku bi bila morala priti ladja, a je zaradi na novo nastavljenih min ni bilo. Naslednji dan pa je z druge smeri pripeljal čoln in ukazali so nama, naj se na hitro posloviva od brata. Bila je velikonočna nedelja, ko sva poslednjič segli toliko ljubezni do mojega brata v roko. To je bilo najtežje slovo v mojem življenju, saj sem vedela, da Jakob ne bom videla nikoli več. Vračali smo se po drugi poti in po večurni vožnji pristali na drugem koncu Elbe. Od tam nas je majhen avtobus

čez velike strmine Napoleonevega otoka pripeljal do пристanišča Portoferraio. Zaradi letalskih napadov in ovir v prometu sva prispeli domov šele čez tri dni.

Dva dni kasneje smo dobili brzojavko: »Oggi deceduto Semec Giacomo« (Danes umrl Semec Jakob). Nekaj dni pozneje je prišlo še njegovo zadnje pismo, ki ga je na Jakobovo željo napisal Janko Manfreda. Po osvoboditvi nam je ta prinesel tudi številko bratovega groba in zdravniški izvid, iz katerega smo razbrali, da je Jakob umrl zaradi tuberkuloze drobovja.

Janko Manfreda je bil bratov najboljši prijatelj. Jakob je umrl v njegovem naročju. Jetniki so potrgali cvetje in ga položili na njegov grob, Slovenci pa so tiho zapeli slovensko pesem.

V svoji knjigi »Ob tržaškem procesu 1941« je dr. Lavo Čermelj zapisal: »V posebno zadoščenje mi je bilo, ko sem v Portolongonu od sojetnika Alojza Hvaliča zvedel, da je soobsojenec iz našega procesa, Jakob Semec, pred smrtjo v jetniški bolnišnici na Pianosi ponovil besede iz moje izjave: »Svoje življenje posvečam stvari našega ljudstva, ki sem ga vedno ljubil iz vsega srca in ki ga bom ljubil do svojega zadnjega dihljaja; ta moja ljubezen je bila najčistejša, bila je vedno povsem nesebična...«

Marica Semec-Malnarišič

Odgovor na objavljeni članek »Bevkov boj proti fašizmu«

V članku Bevkov boj proti fašizmu, objavljenem v TV-15, dne 7. 4. 1983, je avtor Samo Burnik navedel v predzadnjem odstavku, da se čuti Ivan Bevk prizadetega, ker mu še do danes ni uspelo uveljaviti dodatka za nego bolnika.

Z navedeno izjavo se ne strinjamo in zato avtorju članka, tovarišu Bevku in bralcem TV-15 pojasnjujemo tole:

Ivan Bevk je osební vojaški vojni invalid 9. skupine in kmet borec NOV. Po Zakonu o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev (Ur. l. SRSFJ, št. 68/81) imajo pravico do dodatka za potrebo in tujo pomoč osební vojaški invalidi od 1. do 4. skupine, zato Ivan Bevk ni upravičen do tega dodatka. Prav tako ni upravičen do dodatka po Zakonu o starostnem zavarovanju kmetov (Ur. l. SRS, št. 30/79) kot kmet.

Ker pa dohodki, ki jih ima Bevk, deljeni na dva družinska člana, ne presegajo 10 odstotkov mej-

nega zneska najnižjih pokojninskih prejemkov v SR Sloveniji, imenovani prejema po zakonu o vojaških invalidih (Ur. l. SRS, št. 30/78) invalidski dodatek v višini mejnega zneska (v času objave članka je to 7.162,75 din - Ur. l. SRS, št. 35/82). Ker je vezan na posteljo, prejema v skladu s 5. členom tega zakona tudi 100-odstotno povečan invalidski dodatek, ki pa velja kot dodatek za nego in ga imenovani prejema že od 1. 12. 1981.

Pojasnimo naj še to, da je tukajšnji referat za zadevo borcev in vojaških invalidov tovariša Bevka seznanil z vsemi pravicami, ki jih ima po sedanjí borčevsko-invalidski zakonodaji, in imenovaní je vse te pravice tudi uveljavil. Zato ne razumemo, zakaj se tovariš Bevk počuti prizadetega in zakaj avtor članka podatkov ni preveril pred objavo.

Oddelek za občo upravo in družbene službe SO Idrija

Pojasnilo na odgovor Oddelka za občo upravo in družbene službe SP Idrija

Objavljeni članek v TV-15 »Bevkov boj proti fašizmu« je nastal po magnetofonskem posnetku pogovora z Bevkom. Večino podatkov je Ivan Bevk utemeljil tudi z dokumenti. Napaka v zvezi z izjavo borca Bevka je verjetno nastala zato, ker ni pravilno razumel informacij o pravicah do dodatka za nego po sedanjí zakonodaji in tega, da velja po 5. členu Zakona o vojaških in vojnih invalidih povečan invalidski dodatek kot dodatek za nego. Zato je v tem pogledu kritika v članku zapisane izjave upravičena, čeprav v mojem članku ta Bevkova izjava ni zapisana tako, kot je prirejena v »Odgovoru na objavljeni članek«, češ »da se čuti Ivan Bevk prizadetega...«

Do napake je prišlo delno še zato, ker sem zaradi izredno slabega zdravstvenega stanja bor-

ca Ivana svojo prošnjo za čimprejšnjo objavo članka naslovil na uredništvo TV-15 iz spoštovanja do omenjenega borca proti fašizmu, ki je hudo bolan priklenjen na posteljo, in ni bilo časa za dodatna preverjanja vseh podatkov, ne pa zaradi tega, da bi kot avtor zapisa hotel zlonamerno »metati slabo luč« na delo Oddelka za občo upravo, kot je čutiti iz pojasnila.

Kdor dvomi o izvirnosti Bevkovih podatkov o njegoví življenjski poti, lahko dobi pri meni izvirne dokumente, ki potrjujejo resničnost podatkov, zapisanih po magnetofonskem posnetku pogovora z Ivanom Bevkom, nosilecem odlikovanj; medalje za hrabrost in reda dela s srebrnim vencem.

Samo Burnik

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 - Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji - uredniki: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ - notranja politika; MILENKO STRAŠEK - reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ - naša organizacija; Lektor-redaktor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENIČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 - Uprava in naročniški oddelek: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana - Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din - Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 - TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 - Rokopisov in fotografij ne vračamo - Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov - Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35